

Tălcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la trimiterea Apostolului Pavel cea către Filipiseni, tâlmăcită în limba românească.

Pricina trimiterei ceii către Filipiseni¹⁾, dupre Chrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Filipisenii erau dintr'o cetate din cele ale Filipilor ce se află în Machedonia, așa numindu-se dela Filip cel ce o a lăcuit pre ea. Era însă mai întâiu cetatea Filipilor, supt scaunul Tesalonicului, iar acum este supusă sub scaunul Constantino-cetăței, mitropolie aflându-se cu mitropolit al Filipilor și al Dramei numit²⁾. Și multe bunătăți mărturisește Pavel și fapte bune pentru Filipiseni. Și a scris trimiterea acesta a lor, aflându-se în Roma legat cu lanțuri și închis în temniță, fiind-că răspunderea cea din urmă, ce s'a făcut dupre cea dintâia, care o a făcut înaintea împăratului Neron, pre care o pomenește în a doua trimitere a sa către Timotei dîcînd: «Intru întâia mea răspundere nici unul s'a aflat cu mine, ci toți m'au părăsit» (II Timot. IV, 16). Dupre cea întâia răspundere, dîc, iarăși s'a legat și s'a băgat în temniță; deci acolo în temniță aflându-se Pavel, a trimis Filipisenii la el cele spre trebuința sa, prin Epafrodit, și dorea să aște cele despre Pavel învățătorul lor, în ce chip se află; căci auzînd că se află în legături, erau întristați și turburați. Pentru acesta dar și fiind-că ore-carii Iudei în chip de hristianism stricău pre cei mai proști dîcîndu-le că fără de legea cea veche și fără de tăerea împrejur, nu pot a se îndrepta.

Pentru toate acestea, dîc, s'a îndemnat Pavel a le scrie trimiterea acesta; și mai întâiu îi învață cum că legăturile și inchi-

¹⁾ Trimiterea acesta s'a scris în anul 23 dupre Înălțarea Domnului, dupre Meletie, tom. 3 al biser. istorii.

²⁾ Despre Filipii acestea dîc Fapiele Apostolilor: Și de acolo am venit în Filipii, care este întâia cetate „Colonie“ a părței Machedoniei (Fapt. XVI, 12).

sorile cele pentru Christos nu sînt pricinuilore de întristare și de turburare, ci mai ales de bucurie și de veselie. Priimește însă cele trimise și laudă credința lor dîcînd că îi pomenește. Și scrie că a răspuns în Roma și cum că ore-cari din pizmă i-au pricinuit mai mult necaz și dosădire; îi sfătuește însă pre dinșii a petrece întru unire și întru smerită cugetare și aduce spre pildă pre smerenia Fiului lui Dumnegeu cea până la mörte de cruce. Apoi arată cu dovadă cum că Legea cea Veche și tăerea împrejur au rămas nelucrătore și se aduce pildă la acestea pre sineși, că pentru Christos tôte le-a socotit pagubă și gunoă și prihănește încă pre cei ce cugeteză cele Evreești și învață tăerea împrejur, și îi numește pre ei căni și lucrători rēi și vrășmași ai crucei. Și priimește cele trimise și laudă milostenia cea către sineși făcută. Și în scurt a dîce cu cinste vorovește Apostolul către Filipisenii aceștia; de vreme ce întru adevăr multă faptă bună și iscusință au arătat întru credința lui Christos; căci aicea la Filipiseni a fost femeea aceea vîndetore de porfire Lidia din cetatea Tiatirilor, pre a căreia inimă o a deșchis Domnul și lua aminte la cuvintele lui Pavel și a cređut întru Domnul și s'a botezat cu tötă casa sa (Fapt. XVI, 14). Aicea la Filipiseni a fost bătut Pavel împreună și Sila și a fost băgați în temniță; aicea și păzitorul temniței dintre omenii ce au vedut, a cređut în Christos și s'a botezat împreună cu tötă casa sa (tij). Aicea și căpitanii oștilor auđind că Pavel este roman s'au temut și l'au rugat să se ducă; și pre lângă altele mărturisește Pavel că Filipisenii au suferit și primejdii pentru credință și că erau bine plecați spre a milui, care pentru tôte acestea se vede că îi iubea și îi cinstea cu covîrsire¹⁾.

¹⁾ Insemnează, că trimiterea acēsta este a nona duple rānduiala și duple vremile în care Pavel a scris trimiterile sale, duple amēndouē cele către Tesal. adecă și duple amēndouē către Corinteni și duple cea înlăta către Timot. și duple cea către Tit și duple cea către Romani și duple cea către Galateni, precum dîce Teodorit în precuvințarea trimiterilor lui Pavel.

TĂLCUIRE LA CEA CĂTRE FILIPISENI

CAP. I.

1. Pavel și Timotei, robii lui Iisus Christos.

La trimiterea acesta nu pune Pavel dregătoria ce avea, adecă acesta: Apostol, ci rob al lui Iisus Christos se numește pre sineși, care numele acesta măcar deși este mare, însă este mai de opște și la toți omenii. Iar Corintenilor scriind și lui Timotei, Apostol se numește pre sineși. Pentru ce pricină însă o face acesta? Pentru-că pre Corinteni și pre Timotei vrea să-i învețe și să le rânduiască multe lucruri ca un Apostol al Domnului, și pentru acesta la început a scris apostolicésca dregătorie, iar aicea fiind-că nu avea nimica a rândui din aceea, pentru acesta cinstește pre Filipiseni ca pre niște de o cinste cu el și împreună robi ai lui Christos.

Tuturor sfinților în Christos Iisus, cari sînt în Filipi.

Fiind-că Iudeii se numesc pre sineși sfinți, fiind-că odinióră a fost norod sfînt al lui Dumnezeu, pentru acesta Pavel aicea a adaus acesta «în Christos Iisus» căci cei ce sînt întru Christos, adecă cei ce s'au sfințit prin credința lui Iisus Christos, aceștia cu adevărat sînt sfinți. Iar nu Iudeii, ci ei sînt necurați ca unii ce nu au priimit sfințenia prin Christos.

Impreună episcopilor și diaconilor.

Episcopi aicea numește pre presviteri și pre preoți, fiind-că nu era legiuit a se afla întru una și aceeași cetate mulți arhieriei și episcopi¹⁾, că în vremea aceea a Apostolilor nu erau așa despărțite numirile episcopilor și presviterilor, precum este acum, căci acum episcopi se dîc numai arhieriei, nu și preoți,

¹⁾ A nu fi doi episcopi întru o cetate, arătat oprește canonul opt al icumenicului sobor întăiu; strîmtořit însă și lăturiș oprește acesta și canonul 35 al sfinților Apostoli și cel al 20-lea al icumenicului al 6. Insemnéză însă, că numirea episcopi, va să dîcă pândari.

iar atuncea episcopi se numeau și preoții și diaconii; pentru acesta Pavel scria lui Timotei acestea: diaconia ta (în loc de slujba ta, adecă epanghelma¹ ta cea episcopescă) deplin încredințează (II Timot. IV, 5). Și iarăși: nu te lenevi de darul ce este întru tine, carele l'a dat ție prin prorocie și prin punerea mânilor presviteriei (I Timot. IV 14); adecă prin mânilor episcopilor, căci presviterii nu hirotonisiau pre episcopi, ci episcopi, dupre întâul canon al sfinților Apostoli, ce dice: episcopul să se hristonisească de doi sau trei episcopi. Ci din protivă presviterii și preoții se numeau episcopi în vremea aceea, fiind-că pândeau, adecă priveau și ei pre norod, pentru ca să-i curățescă și să lumineze pre aceia, care aveau trebuință de curăție și de luminare. Și acesta se arată din Faptele Apostolilor, care scriu că Pavel «dela Milet trimițend în Efes a chemat pre presviterii bisericei» (Fapt. XX, 17); și mai jos pre presviterii aceștia îi numește episcopi, dicend: «să luați aminte de sine-vă și de totă turma, întru care pre voi Duhul cel Sfint v'a pus episcopi» (tij. XXVIII). Și pre lângă acestea scrie Pavel: «pentru acesta te-am lăsat pre tine în Crit, ca să aședi prin cetăți presviterii adecă episcopi», precum tâlcuește Chrisostom (Tit. I, 5). Că adauge dupre Teodorit: «Că trebuie episcopul a fi neprihănit» (tij. VI). Pentru care pricină scrie Pavel aicea către clirosul Filipisenilor, care într'altă trimitere acesta nu o scrie? Pentru-că clirosul și preoțimea Filipisenilor a trimis pre Epafrodit ducend lui Pavel cele de trebuință și de nevoie; pentru acesta și Pavel cu dreptate răspunde către dînșii¹).

2. Har fie voue și pace dela Dumneđeul Părintele și dela Domnul Iisus Christos.

Ce dic eu voue și Timotei? Ca să fie har și pace voue²), că dupre obicei se rogă pentru dînșii și îi urază ca să fie cu dar dăruiți și pacinici în cât a nu se mândri unul asupra celuiialt și dupre urmare ca să nu cadă din pace și din unire, fiind-că dumneđeștile daruri întru aceia care nu iaū aminte să fac pricină de mândrii și de trufii.

3. Mulțamesc Dumneđeului meu pentru totă pomenirea voastră.

4. Tot-de-una întru totă rugăciunea mea, pentru toți voi.

De câte ori, dice, imi aduc aminte de voi (precum tot-de-una vă pomenesc), slăvesc pre Dumneđeul că ați procopsit, adecă

¹) Dice însă Teodorit, că supt Epafrodit erau supuși cei ce se numesc aicea adecă presviterii; drept aceea Epafrodit se vede că era episcopul Filipisenilor.

²) Veđi despre acesta la Cap. I al ceii întâia către Corinteni, stih 3.

ați sporit întru atâta sporire de fapte bune. Și măcar că voi sînteți sporiți și alegeți întru faptele cele bune, eu însă nu încetez de a mă ruga lui Dumnezeu pentru toți voi, ca cu unire să sporiți și să creșteți.

Cu bucurie rugăciunea făcînd.

Fiind-că este cu puțință a-și aduce cine-va aminte de altul și a se ruga cu mîhniciune, precum acestași Pavel scria către Corintenți: «că din multul necaz și strîmptorirea inimei am scris voue» (II Cor. II, 4), pentru acesta dice aicea, că pomenea pe Filipiseni și se ruga pentru dînșii cu bucurie. Acesta este însă semnul sporirei acelora și al faptei bune.

5. Pentru împărtășirea voastră întru Evanghelia din ziua dintăiu pînă acum.

Mare lucru și cu adevărat fericit lucru mărturisește Pavel pentru Filipiseni, cu cuvintele acestea, că dice cum că voi v'ați făcut împreună părtași și tovarăși ai ostenelelor ce am ispitit eu întru Evanghelia lui Christos; nu întru un an sau doi, ci încă din vremea aceea întru care ați creșut pînă acum. Și cum v'ați făcut împreună părtași cu mine? Întru acest chip, pentru-că ați trimis mie, dice, cele de trebuință și de nevoie ale vieței, pentru-că ați avut purtare de grijă și osîrdie pentru mine, căci cel ce împreună lucrăză cu tot putinciosul chip și împreună ajută cu cela ce lucrăză și întrebuintăză binele, acela se face tovarăș și împreună împărțitor al binelui aceluia¹⁾. Așa de pildă, câți hristianii purtau grijă pentru sfinții mucenici cei ce erau prin temnițe și câte pricinuesc cuvioșilor și aschițiilor neîngrijire, dându-le cele de trebuință vieței, și câți fac pre in-

¹⁾ Se cuvine însă, acel îmbunătățit, carele ia dela alții ajutor și milostenie, să aibă trebuință și lipsă de cele de nevoie cu adevărat și nu avînd chip de a-și întîmpina nevoea, să se fățarnicescă însă că nu are, pentru-că păcătuește. Pentru acesta scriu dumnezeestii Apostoli în așa-dămînturile lor, că cu adevărat fericit este acel ce se pôte ajuta pre sineși și a nu strîmtori locul orfanului său al veduvei sau al străinului; fiind-că și Domnul „Mai fericit, a da, este a da, decăt a lua“ că vai de cei ce au și cu fățarnicie ia; de cei ce pot a se ajuta pre sineși și vor a lua dela alții, că amîndoi vor da cuvînt înaintea Domnului Dumnezeu, în ziua judecătii. Că cel întăiu pentru vîrsta orfaniei, sau a bătrîneței, sau a neputinței, sau a căderii în bôlă, sau pentru hrana a multor copii luând, unul ca acesta nu numai se va prihăni, ci și va lăuda, iar cela ce are și pentru fățarnicie, sau nelucrare ia, se va osândi de Christos Dumnezeuul nostru, pentru-că și Pavel carele lua milostenia dela Filipiseni, pentru acesta o lua, pentru-că nu avea chip a-și căștiga hrana, căci nu putea a lucra, fiind în temniță și în legături; iar când se afla slobod de legături, atuncea lucra și nu avea trebuință a lua milostenie dela alții.

vătătorii lor fără de îngrijire de cele de nevoie, dându-le cele trebuincioase, toți aceștia dic, se fac împreună părtași și împreună împărțitori ai cununilor acelora ce au să le ia mucenicii și cuvioșii și învățătorii ¹⁾).

6. Nădărdind însuși acesta, că cela ce a început întru voi lucru bun va săvârși.

¹⁾ Și acesta însemnând-o Domnul dice: „Cela ce primește pre prorocul în nume de proroc, plata prorocului va lua. Și cela ce primește drept în nume de drept, plata dreptului va lua“ (Mat. X, 41), adică plata ce va lua dela Dumneșeu prorocul și dreptul, aceeași plată o va lua și cela ce primește și hrănește și găzduște pre prorocul și dreptul măcar și lumesc de ar fi, precum tâlcuește dicerea acesta Chrisostom. Adecă dacă nu pentru vre o apărare lumescă sau pentru vre o altă ce-va din cele stricătioase îl va primi, ci de vreme ce orî proroc de este, orî drept, plată de proroc și plată de drept va lua. In loc de: ce fel se cuvenea a lua prorocul sau dreptul cel primit, asemenea și acela va lua, precum și Pavel dicea: „prisosul vostru fie spre lipsa acelora, ca și prisosul acelora să se facă spre lipsa voastră“ (II. Cor. VIII, 14). Și întru întâiul cuvînt al scrisorei acestea către Filipiseni dice tâlcuind dicerea acesta a lui Pavel: „Nu poți a posti? Nicî în singurătate a rămănea? Nicî pre pământul gol culca? Nicî totă noaptea a priveghea? Este cu puțință ție a lua plata tuturor acestora de vei meșteșugi lucrul alt-fel, adică pre cel ce ostenește întru acestea odihnește-l, slujește-l și adese-orî unge-l și ușurează osteneța lui cea întru acesta. Și așa stă, luptându-se acela, primind ranele, tu vindecă-l; întorcându-se dela nevoință, primește-l cu mâinile întinse; răcorește-î sudorea, odihnește-l, mângăe-l, bucură-l, sprijinește-î pre sufletul cel obosit. De vom sluji într'acest chip sfinților, cu atâta osârdie, împreună numărători ne vom face ai plășilor lor“. Dice însă și Isidor Pelusiotul: „De prețuește cine-va ore-care trebuință a altuia, sau pricină, sau binele, și de prețul binelui aceluia se va împărtași. Ci acela împreună cu cel bun se va slăvi, iar acesta pentru-că a cinstit binele. Că mulți cinstesc pre proroci sau pre cei dreșți, orî pentru slava omenescă orî pentru câștig lumesc. Ci nu ar dice cine-va că aceștia vor lua plata de proroc. Iar de cinstește cine-va fără de îmbroboditurile cele de acest-fel, ci cu suflet curat privind către bunătate va cinsti pre sfinți, unul ca acesta cu sfinții aceia împreună se va slăvi“ (La tâlc. Evang. lui Matei). Dice însă și Teodorit: „Potrivit a numit împărtașire, că și Domnul a dis: „Faceți-vă vouă prietenî din Mamona nedreptăței, ca când vă veți lipsi, să vă primescă pre voi în locașurile lor cele vecinice“. Și dumnezeescul Apostol a dis: „Ceea ce e vouă de prisos, fie acelora în cele de lipsă, ca să se facă potrivire“. Decî împărtașire este și răsplătirea; că unul dă bani, iară cel-l-alt răsplătește cu blagoslovenie și este mai mult decât celui ce are trebuință. Veđi și despre cei ce găzduesc și ospăteză pre cei îmbunătășiți, în supținsemnarea dicerei: „Vă îmbrățișează pre voi Gae ospăătorul meu și al bisericăi tote“ (Rom. XV, 23). Pentru ce însă se numește împărtașire milostenia? veđi la supținsemnarea dicerei „că a bine-voit și datorî ai lor sint“ (Rom. XVI, 27). Și că cela ce se miluește este dator a se ruga pentru cel ce-l miluește, veđi și supținsemnarea dicerei: „Că de multe orî pre mine m'a răcorit“ (II Timot. I, 16), ca să înțelegî că și cei ce păzesc vasele ostașilor împreună împart cu ostașii prașile.

Mulțămesc, ȃice, și mē bucur, nădējduind cā Dumneȃeu carele a început intru noi faptele cele bune, acela și le va sāvīrși, fiind-cā din cele trecute încheiū și pentru cele viitoare. Veȃi însă cum învațā pre Filipisenī sf. Pavel pentru ca sāv se smerēscā, cāci aratā și tōte lucrāriile cele bune și le afierosește lui Dumneȃeu și nu numai lor. Inșā nici așa iarāși i-a lipsit pre Filipisenī de laude, de vreme ce a ȃis cā Dumneȃeu a început intru dīnșiī lucrāriile cele bune, aȃecā cu aȃeverat Dumneȃeu a început inșā cu a vōstrā proalegere, cāci de nu ar fi proalegerea omului, nici Dumneȃeu ar lucra în om Darul sēu. Cāci de ar lucra Dumneȃeu Darul sēu prost și cūm s'ar întēpla, nimic l'ar opri al lucra acesta și intru Elinī și intru toȃi omenīī cēī fācētori de rele. In cāt cu cuvintele acestea nu puȃin laudā pre Filipisenī dumneȃeescul Apostol; fiind-cā ei cu proalegerea și voea lor cea bună aū tras pre Darul lui Dumneȃeu intru sineși pentru ca sāv-i ajute la lucrāriile cele bune și pentru-cā aveau ei atāt de mari isprāvī și fapte bune în cāt acestea nu se puteau a se lucra de puterea omenēscā, ci de puterea lui Dumneȃeu; inșā și li îmbārbātezā cu cuvintele acestea pre Filipisenī, în cāt a nu se lenevi în viitorime; cāci de are Dumneȃeu a sāvīrși lucrāriile lor cele bune, apoi ei nu vor avea atāta ostenēlā spre a le sāvīrși. Veȃi și supținsemnarea ȃice-reī «cā Dumneȃeu este acela ce lucrēzā intru voi și pre a voi și pre a lucra» (II Filipis. II, 13).

Pānā în ȃiua lui Iisus Christos.

Aȃecā pānā la venirea Domnului; așa, ȃice, eū nădējduesc în Dumneȃeu cā va lucra Darul sēu nu numai intru voi, ci și intru strānēpoȃii vōstriī pānā în sfīrșitul lumei; saū ȃiua lui Christos înȃelege aicea pre sfīrșitul fiește-cāruīa Filipisan și pre mōrtea lor, care se numește și sfīrșit particularnic.

7. Precum este mie cu dreptate acēta, a o cugeta pentru toȃi voi, pentru-cā vē am în inima mea și intru legăturile mele, și intru rēspundere și aȃeverirea Evāngheliei.

Desāvīrșit sīnt încredințat, ȃice, o fraȃilor, cā pānā în sfīrșit veȃi fi în acest-fel cu bună-voințā și acēta o cugetez și o socotesc pentru voi, pentru-cā tot-de-una vē am în inima mea, și duple urmare știū isprāvile și faptele bune ale vōstre și pentru-cā măcar deși sīnt departe de voi cu locul, vē sīrguiȃi inșā și vē nevoiȃi cu proalegerea și socotiȃta, sāv vē faceȃi împreunā pārtāși și tovarāși al darului bunēi vestirei mele și al legăturilor mele. In cāt dreptate am a socoti și eū pentru voi cele de acest-fel și dela începături; și de la bunele începerile vōstre sāv încheiū și sfīrșitul vostru cel bun. Și minunatā cu

adeverat și mare laudă este a Filipisenilor a se afla ei tot-de-una în inima lui Pavel, a lui Pavel dic, aceluia ce nu iubea prost și cum s'ar fi întemplat, ci iubea cu judecată și cu dreptă socotélă și pre aceia ce erau vrednici de iubire; ci dice, că nici când am stătu înaintea împăratului Neron și răspundeam pentru Evanghelia ce propoveduesc, nici atuncea, dice, ați eșit din pomenirea mea. Iar adevieria Evangheliei numește nu numai pre legăturile și necazurile ce suferea, ci și răspundere, adecă dezvinovățirea Evangheliei ai putea să dici că sint legăturile și necazurile¹⁾. Că arătat este fie-căruia, că de nu ar fi fost Pavel încredințat, cum că aș să dea lui răsplătiri negrăite în cea-l-altă viață și bunătăți nespuse, nu ar fi suferit legături și nu ar fi pătimit nici s'ar fi împrotivit unui Chesar și singurului stăpânitor a totă lumea, Neron, de nu ar fi văduț înaintea sa gânditor pre un alt Împărat mai mare și pururea vecuitor, pre Christos; în cât necazurile și legăturile lui Pavel erau adevierire ale Evangheliei.

Împreună părtași ai Darului toți voi fiind.

Cu aceste cuvinte arată Pavel că nu fără de dreptă judecată iubește pre Filipiseni și fără socotélă. Pentru acésta, dice, vă am în inima mea, pentru-că și voi sinteți împreună părtași ai darului meu, adecă ai legăturilor și ai necazurilor mele, și vă sirguiti a nu vă arăta mai josiți decât mine duple necazuri, ci a vă face tovarăși și împreună părtași ai ispitelor, care le cere pentru Evanghelia lui Christos, iar cum că legăturile și ispitele cele pentru Evanghelie sint dar, martur este Domnul, dicénd lui Pavel: «Destul este ție darul meu, că puterea mea întru neputință se săvârșește» (II Cor. XII, 9). Și mai ales arătată este acésta din cuvintul ce mai jos însuși Pavel îl dice: «Vouă vi s'a dăruit pentru Christos nu numai a crede întru dînsul, ci și a pătimi pentru dînsul» (Filip. I, 29). Veți însă, o cetitoriuile, că nu a dis Pavel Filipisenilor: părtași, ci: împreună părtași, cu acésta arătând că și Pavel iarăș era cu alții împreună părtaș, precum însuși o dice: «Că împreună părtaș al Evangheliei să mă fac» (I Cor. IX, 23); adecă împreună să mă

¹⁾ Și Chrisostom încă scrie așa: „Ca nu numai morții cei ce se înviază, nici leproșii cei ce se curățesc, ci și noi legați fiind adevierim Evanghelia. Cum? Și în ce chip? Pre nenumărate rele pătimind și neînduplecându-ne, ci mai osârdnici întru a o propovedui făcându-ne îndestulă dovadă dăm, de a fi propoveduitori ai adevărului și de a fi ȳre care dumnezeescă putere întru noi și tôte acestea darul înlesnindu-le și nelăsând pre mulțimea ispitelor să biruescă pre propoveduitori, că nu este lucru de putere omenescă, prin atâtea nenumărate împedecări a birui. Și acestea sint adevierire pentru Evanghelie nu către cei-l-alți numai, ci însine nouă; că mai ispititi ne face pre noi și mai tari de a defăima vrășmășile.

împărtășesc și eu de bunătățile gătite, împreună cu aceia ce propoveduesc Evanghelia.

8. Că martur al meu este Dumneșeu, că vă doresc pre voi întru milostivirile lui Iisus Christos.

Nu aduce aicea pre Dumneșeu martur Pavel, ca cum nu ar fi creșut el de către Filipiseni, nu; ci fiind-că voește să arate multa sa iubire cu care îi iubește pre ei; și neputând a o arăta prin cuvint, o lasă acésta la Dumneșeu, cel ce știe inimile. Iar semn cum că adevărul țice Pavel, este a aduce martur pre Dumneșeu; căci de le-ar fi țis acestea pentru a măguli pre Filipiseni, adecă de le-ar fi țis mințind, negreșit nu ar fi numit pre Dumneșeu martur al cuvintelor sale. Iar întru milostivirile lui Iisus Christos a țis, adecă aceste vi le țic, nu pentru vre un sfirșit omenesc, nici pentru că ați trimis mie cele de trebuință, ci le țic cu iubirea cea duple Dumneșeu; sau acésta «întru milostivirile lui Iisus Christos» însemneză că fiind-că eu Pavel m'am făcut al vostru duhovnicesc părinte, prin credința cea în Christos, pentru acésta am către voi îndurări de părinte. Inșă nu acest-fel de îndurări și milostiviri precum au trupeștii părinți, ci ca acelea ce Christos le dăruéște adevăraților robilor săi, cari nasc lui Christos fiu duhovnicesci, prin Evanghelie; pre toți inșă, țice, vă doresc, fiind-că toți sînteți împreună părtași ai darului legăturilor mele, și in scurt, fiind-că toți sînteți vrednici de darul și de iubirea mea.

9 Și acésta mă rog, ca dragostea vóstră încă mai mult și mai mult să prisoséscă.

Și cu tóte că Pavel atáta mult iubea pre Filipiseni, inșă voia și mai mult a se iubi de către dinșii, fiind-că mészura adevăratei și curatei dragoste este a nu sta când-va, ci tot-de-una a crește ¹⁾. Veți inșă cum a întrebunțat Pavel țicerile covirșitoare (iperbolice) țicénd: «Incă și mai mult» și: «să covirșéscă». Le țice inșă acestea nu numai că să iubéscă pre Pavel Filipiseni, ci și ca ei să se iubéscă unii pre alții.

Intru cunoștință și tótă simțirea.

Adecă acésta mă rog, ca să vă iubiți toți voi fraților, nu prost și cum s'ar întembla, ci cu tótă cercarea și cunoștința și deslușirea, pentru-că mulți sînt cari iubesc fără cuvint și fără dréptă judecată; pentru acésta nici sînt statornice prietesugurile și dragostele unora ca acestora. Sau țice, că cu cercare și cu cunoștință să iubiți, pentru ca să nu se întembla a iubi ómeni eretici și cu viață pângărită ²⁾.

¹⁾ Și dumneșeescul Chrisostom țice: mészurile dragostei sînt nici ca cum a ști (Vor. la cea către Efes.).

²⁾ Pentru acésta și Teodorit țice, că Pavel însemneză aicea pre amă-

10 Ca să cercați voi cele folositoare.

Pentru că, ȳice, de veți iubi cu cercare și cu judecată, veți putea să cunoșteți pre cari se cuvine a iubi (adecă pre cei de o credință cu voi și pre îmbunătățiții hristiani), și pre cari nu se cuvine a iubi (adecă pre cei necredincioși și răi). Cum însă într'altă parte ȳice Pavel: «De este cu puțință, cât din partea voastră, să aveți pace cu toți oamenii?» (Rom. XII, 18). La acesta răspundem, întâiu adecă, cum că nu a ȳis prost, să aveți pace cu toți oamenii, ci a osebit acesta și a hotărit ȳicând: de este cu puțință cu toți să aveți pace. Și al doilea că alta este a avea pace cu cine-va și alta a-l iubi, căci a avea pace, caută a nu se sfădi cine-va cu altul; iar a iubi, caută aședare prietenescă de suflet și unire și potrivire a moralului, care acestea nu se cuvine a le arăta noi ereticilor și oamenilor celor cu viață pângărită, că Domnul a ȳis despre aceștia că «de te va sminti ochiul tēu scote-l pre el» (Mat. V, 23).

Ca să fiți curați și nesmintitori în ȳiua lui Christos.

Nu ȳic acestea voue, ȳice, pentru folosul meū, ci ca voi să nu priimiți vre o ereticescă și mincinoșită dogmă dela eretici, vrēnd adecă ca să iubiți. A ȳis, însă, adecă ca să fie curați ca către Dumneȳeu¹⁾; și alta, să fiți nesmintitori, adecă a nu da smintelă, ca către oameni; căci fie că pre tine nu te vatămă a avea prieteșug și dragoste cu ereticii și cu oamenii cei cu viață pângărită, dar însă pre altul vatămă, căci ori carele hristian te vede că iubești tu pre eretici și pre cei răi să smintește și te prihănește, că ești și tu asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Și dar cum te vei afla tu curat și neprihănit în ȳiua judecăței lui Christos, când smintești pre frații tēi²⁾.

ȳitorii aceia cari din ludei au fost creȳut și cari învăță să se păzescă tăerea împrejur și obiceiurile legei.

¹⁾ Iar cum că curățenia se ia către Dumneȳeu, mărturisește și Apostolul ațurea ȳicând: „Că lauda noastră acesta este, mărturia conștiinței noastre, că întru curățenia lui Dumneȳeu am petrecut în lume” (II Cor. I, 12). Mărturisește însă și Marele Vasilie, carele însuși ȳicerea acesta a Apostolului tâlcuindu-o ȳice: „Curat se socotește a fi cel nemestecat și cu totul curat și limpedi de tot cel dimpotivă; adunat însă și rânduit către singură cinstirea de Dumneȳeu. Și nu numai, ci și în fiește care vreme și lucrul să fie către pravățul al singurei cinstirei de Dumneȳeu (acestea se ȳic curate), în cât nici a se strămuta cel rânduit spre ore-ce către cele potrivite isprăvilor. Și cum că lucrul ce e rânduit spre singură cinstirea de Dumneȳeu, acela se ȳice curat, arățat este din ceea ce ȳice Apostolul: „Că nu sîntem ca cei mulți crășmăring cuvintul lui Dumneȳeu, ci ca din curățenie. Și nu stă numai până aicea, ci cu urmare ȳice: „Ci ca din Dumneȳeu, ca înaintea lui Dumneȳeu întru Christos grăim” (II Cor. II, 17; Hotăr. 264 pre scurt).

²⁾ Pentru acesta cetim în Sfinta Scriptură cum că Iosafat împăratul

10 Ca să cercați voi cele folositoare.

Pentru că, ȳice, de veți iubi cu cercare și cu judecată, veți putea să cunoșteți pre cari se cuvine a iubi (adecă pre cei de o credință cu voi și pre îmbunătățiții hristiani), și pre cari nu se cuvine a iubi (adecă pre cei necredincioși și răi). Cum însă într'altă parte ȳice Pavel: «De este cu puțință, cât din partea vóstră, să aveți pace cu toți ómenii?» (Rom. XII, 18). La acesta rěspundem, întâiú adecă, cum că nu a ȳis prost, să aveți pace cu toți ómenii, ci a osebit acesta și a hotărít ȳicend: de este cu puțință cu toți să aveți pace. Și al doilea că alta este a avea pace cu cine-va și alta a-l iubi, căci a avea pace, caută a nu se sfădi cine-va cu altul; iar a iubi, caută aședare prietenescă de suflet și unire și potrivire a moralului, care acestea nu se cuvine a le arăta noi ereticilor și ómenilor celor cu viață pângărită, că Domnul a ȳis despre aceștia că «de te va sminti ochiul tėu scóte-l pre el» (Mat. V, 23).

Ca să fiți curați și nesmintitori în ȳiua lui Christos.

Nu ȳic acestea vouė, ȳice, pentru folosul meú, ci ca voi să nu priimiți vre o ereticescă și mincinoșită dogmă dela eretici, vrėnd adecă ca să iubiți. A ȳis, însă, adecă ca să fie curați ca către Dumneđeú¹⁾; și alta, să fiți nesmintitori, adecă a nu da smintelă, ca către ómeni; căci fie că pre tine nu te vatămă a avea prieteșug și dragoste cu eretici și cu ómenii cei cu viață pângărită, dar însă pre altul vatămă, căci ori carele hristian te vede că iubești tu pre eretici și pre cei răi să sminteste și te prihănește, că ești și tu asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Și dar cum te vei afla tu curat și neprihănit în ȳiua judecăței lui Christos, când smintești pre frații tėi²⁾.

gitorií aceia carií din Iudei au fost cređut și carií învață să se păzescă táerea împrejur și obiceiurile legei.

¹⁾ Iar cum că curățenia se ia către Dumneđeú, mărturisește și Apostolul aiurea ȳicend: „Că lauda nóstră acesta este, mărturia conștiinței nóstre, că întru curățenia lui Dumneđeú am petrecut în lume“ (II Cor. I, 12). Mărturisește însă și Marele Vasilie, carele însuși ȳicerea acesta a Apostolului tâlcuindu-o ȳice: „Curat se socotește a fi cel nemestecat și cu totul curat și limpedit de tot cel dimprotivă; adunat însă și rânduít către singură cinstirea de Dumneđeú. Și nu numai, ci și în fiește care vreme și lucrul să fie către pravățul al singurei cinstirei de Dumneđeú (acestea se ȳic curate), în cât nici a se strămuta cel rânduít spre óre-ce către cele potrivite isprăvilor. Și cum că lucrul ce e rânduít spre singură cinstirea de Dumneđeú, acela se ȳice curat, arățat este din ceea ce ȳice Apostolul: „Că nu sîntem ca cei mulți crășmărind cuvintul lui Dumneđeú, ci ca din curățenie. Și nu stă numai până aicea, ci cu urmare ȳice: „Ci ca din Dumneđeú, ca înaintea lui Dumneđeú întru Christos grăim“ (II Cor. II, 17; Hotăr. 204 pre scurt).

²⁾ Pentru aceasta cetim în Sfinta Scriptură cum că lozafut împėratul

suși palatul lui Nerone ¹⁾ și în totă cetatea Romei. Și acesta s'a făcut întru Christos, adecă acesta este ispravă a lui Christos și nu a puterii mele. Sau zicerea: «Intru Christos» e chip stăruitor și se unește așa: «în cât legăturile mele cele în Christos, arătate s'a făcut».

14. Și cei mai mulți din frați întru Domnul, nădăjduindu-se pentru legăturile mele, a cuteza mai mult de a grăi cuvântul fără temere.

Și mai înainte, dice, cea-l-alti împreună cu mine Apostoli îndrăzneau înfățișându-se și propoveduiau. Acum însă vedându-mă pre mine, că legat fiind, cu mai multă îndrăznală propoveduesc, și ei mai mult îndrăznesc și propoveduesc Evangelia; căci pre mine vedându-mă în lanțuri ferecat, mai multă îndrăznală au luat și întru asemenea cu a mea râvnă și ei s'au aprins. Însă fiind-că se părea că mare lucru dice Apostolul «că eu i-am invitat», pentru acesta, a domolit, cuvântul și a dis «intru Domnul», adecă cu ajutorul și puterea Domnului a luat îndrăznală la acesta. Deci, dacă cei ce se află aicea în Roma lângă mine și mă ved, nu se întristeză, nici se turbură pentru legăturile mele, și îndrăznală mai multă iaă din acestea, dacă aceștia dic nu se întristeză pentru legăturile mele, cu mult mai virtos voi Filipisenii, nu se cuvine pentru acestea a vă intrista și turbura.

15. Unii adecă pentru pizmă și pricire, iară alții pentru buna voință propoveduesc pre Christos.

Fiind-că Pavel era legat și se afla în temniță, pentru acesta mulți din cei necredincioși propoveduiau pre Christos, neîndemnându-se din dragostea cea către dînsul, ci din pizmă și din răutatea, ce avea asupra lui Pavel; pentru-că ei cu propoveduirea ce făcea a lui Christos, scoposul le era ca mai mult să aprindă mânia lui Neron împăratului, pentru ca să omore pre fericitul Pavel cu un cîas mai înainte, că adecă el era pricina de a propovedui pre Christos (la) necredincioșii și slujitorii de idoli, și să se samene pretutindenea credința lui Christos. Sau și de zavistie o făceau acesta, pentru ca și ei să se cinstescă ca și Pavel și să tragă asupra loruși slava lui Pavel, căci cinstea și slava lui Pavel era mare la toți. Iar alții propoveduiau pre Christos pentru buna-voință, adecă fără de nici o fățarnicie, ci cu adevărul și cu socotela bună și neviclenă.

16. Unii adecă din prigonire vestesc pre Christos nu curat.

¹⁾ Iarăși Teodorit dice „cum că așa se numeau în vremea aceea curțile împărătești: pretoria (adecă divan de judecătorie).

Fiind-că mai sus a arătat Pavel pre aceia ce propoveduiaŭ pre Christos pentru pizma ce aveaŭ asupra lui Pavel, pentru acésta acum aicea mai pre larg arată despre aceştia dîcînd: că alţii propoveduesc pre Christos nu curat, nici chiar pentru însuşi binele, ci pentru prigonire şi pizma ce aŭ asupra mea.

Socotind ei să adauge necaz legăturilor mele.

Aceştia, ce pentru pizma ce aŭ asupra-mi, dîce, propoveduesc pre Christos, prepun că cu propoveduirea lui Christos ce fac, mă vor pune în mai multă primejdie şi-mi vor pricinui necaz preste necaz; dar însă meşteşugul lor şi lucrarea cea rea nu iasă duple voea lor; fiind-că din propoveduirea lor se face mai strălucită Evanghelia, şi bucuria mea se face mai mare. Vezi aicea, o cetitorule, că pôte cine-va a face un lucru bun nu însă din bună-voinţă şi proalegere? Şi că este cu putinţă dintru un bine ce-l face cine-va cu rău pravăţ, a nu lua plată, ci munca vecnică¹⁾.

17. Iar alţii din dragoste, ştiind că mă aflu întru răspunderea Evangheliei.

Alţii însă pornindu-se, dîce, din dragostea ce aŭ către Christos şi către mine propoveduesc pre Christos, ştiind că de vreme ce eu am să dau răspuns lui Dumnezeu, carele mi-a poruncit să propoveduesc, pentru acésta şi aceştia îmi ajută la răspundere; căci de sint mulţi aceia ce cred întru propoveduirea mea, lesne se va face răspunderea mea către Dumnezeu şi nu mă voi ruşina pentru dînsa. Căci cu cât pre mai mulţi îi voi întorce la Christos, cu atîta mai multă îndrăznélă voi lua în' diua judecâtei. Decî întru acésta ajută mie aceia, cari propoveduesc din dragostea mea pre Christos, fiind-că învaţă şi întorc pre mulţi la credinţă.

¹⁾ Pentru acésta şi Mar. Vasile ştiind mai întăiu dîcerea acésta a lui Pavel, dîce apoi, că mare luare amînte trebuie să aibă fieşte-carele hristian a'şi păzi mintea ca şi inima sa şi orî-ce ar face să facă spre slava lui Dumnezeu cu bun pravăţ dîcînd aşa: „Decî luarea amînte de nevoie este la tot cuvîntul omului celui dinlăuntru, mintea lui se fie nerăspîndită; şi ca cum unită cu scoposul slavei lui Dumnezeu, ca păzînd porunca Domnului ce dîce: „Faceţi pomul bun şi rodul lui bun“. Şi iarăşi: „fariscele órbe, curăţeşte mai întăiu cea dinlăuntru a paharului şi atunce va fi curat şi cel din afară tot“, că din prisosînţa inimei ceii bune să rodim, unu! adecă o sută, iar altul şese-deci şi altul trei-deci, orî prin fapte, orî prin cuvîntă, spre slava lui Dumnezeu şi a Christosului lui, păzînd pretutindenea pre nemăhnirea Sfîntului Duh (Cuv. I despre botez). Căci cei ce întrebuiţeză darurile lui Dumnezeu cu rău scopos, adecă pravăţ, acestaş Vasile dîce, că se aseméneză cu cei ce întrebuiţeză buruenilo cele vindecătore, unelte spre a omori pre ómenî şi nu spre a'î vindeca şi că aceştia sint lucrători ai fără-de-legei, precum Domnul I-a numit dîcînd celor ce ar fi prorocit în numele lui şi ar fi făcut minuni: „îndepărtaţi-vă dela mine cei ce lucrăţi fără-de-legea“ (Mat. VII, 28).

18. Că ce? Intru tot chipul însă, ori pentru pricină, ori pentru adevăr, Christos se vestește.

Și ce se cuvine să ȳic multe, ȳice, sau ce-mi pasă dacă pentru pizmă sau pentru dragoste ȳre-cari propoveduesc pre Christos? Și de-l propoveduesc alții pentru pricină, adecă din prigonire și cu fătărie, iar alții din adevăr și cu dreptă socotință, pre Christos îl vestesc. Căci eū de una am grijă și voesc a vȳ propovedui pre Christos ori așa, ori altmintrelea. Ci ȳre-cari fără de minte, din cuvintele acestea ale lui Pavel cu greșală aū socotit, cum că Pavel dă voe ereticilor să propoveduască eresurile lor (ȳicȳnd unii ca aceștia) că însuși Pavel ȳice aicea să propoveduască cine-va pre Christos, că ori eretic de este sau drept slăvitor, acēsta este lucru neutral. Ci rȳspund celor ce prepun unele ca acestea, cum că mai întâiū Pavel acēsta nu o a legiuit nici o a ȳis poruncitor: propoveduască-se Christos; ci a ȳis: Christos se propoveduește, tȳlcuind adecă numai lucrul acela ce se făcea; iar al doilea cum că de o ar fi și ȳis acēsta Pavel ca legiuint, nici așa iarăș dă intrare și slobodȳenie ereticilor a-și propovedui eresurile lor. Pentru ce? Căci cei de mai sus pentru cari grȳește Pavel, nu propoveduiau dogme ereticești și hule, ci propoveduiau invȳțături drepte, însă nu le propoveduiau cu pravăț drept și bun; iar ereticii mai întâiū nu propoveduesc invȳțături drepte, ci răzvrătite și hulitȳre; și al doilea încă pentru-că și acestea le propoveduesc cu pravăț răzvrătit și cu socotelă strȳmbă¹⁾.

Și intru acēsta mȳ bucur, ci și mȳ voiū bucura.

Aceea adecă, ȳice, o fac acēsta și propoveduesc pre Christos pentru ca să mȳ scȳrbȳscă pre mine; eū însă mȳ bucur pentru-că Christos cu chipul acesta mai mult se propoveduește; că de vor mai propovedui ei de acum înainte pre Christos în pisma mea, dupre urmare eū am să mȳ bucur și mai mult. Vedī, o cetitorule, că meșȳșugirile și viclesugurile ce diavolul le intȳbuințȳază împrotiva lui Christos și a robilor lui, asupra capului sȳu le face și pre sineși se omȳră.

19. Că știū că acēsta mi se va plini spre mȳntuire.

Acēsta, ȳice, va pricinui mie mȳntuire; care? A crește adecă și a se intȳnde propoveduirea lui Christos în lume, prin vrășmășia cea către mine și prin zavistia acēsta a celor ce propoveduesc.

¹⁾ Iar Teodorit ȳice „cum că Pavel nu numai poruncește nici legiuește ca să invȳȳe ereticii eresurile lor, ci încă și îi prihȳnește pre ei; că așa prihȳnește pre Fighel și Irmogen, așa batjocurește pre Imeneū și pre Tilit și așa ȳice: „de omul eretic după intȳla și a dȳua sfȳtuirē lȳ-pȳdȳ-te (Tit III, 10).

Prin rugăciunea voastră și prin Darul Duhului lui Christos.

Veți, o cetitorule, smerita cugetare a marelui Pavel; pentru-că el mai datornică avându-și mântuirea sa din nenumăratele isprăvi și faptele bune ale sale, dar însă totuși dice aicea, că de m'oiu (mă voiu) învrednici, o Filipisenilor, să ia rugăciunile vostre și de mi se va da mai mult Duhul cel Sfint al lui Iisus Christos prin rugăciunile vostre, din acestea mi se va face mântuire; că dare numește pre darea cea mai multă a Darului Sfintului Duh¹).

20. Dupre așteptarea și nădejdea mea.

Dumnezeu dice, cum că nădăjduesc cu adevărat că mă voiu mântui; mântuire însă poți să socotești și pre izbăvirea și slobozenia lui Pavel din tirania împăratului Neron; căci, precum m'am izbăvit, dice din primejdia împăratului cea dintâiu, așa mă voi izbăvi și din acésta. Învață însă Apostolul cum că nu se cuvine să lăsăm totul la rugăciunile altora, ci să facem și noi ceea ce putem precum și însuși cerea și rugăciunile Filipisenilor și nădejdea adevărată o avea, care este pricina tuturor bunătăților. Dice însă și prorocul David: «facă-se Dómne mila ta spre noi (iată ceea ce cere dela Dumnezeu) precum am nădăduit întru tine» (Psalm. XXXII, 28). (Iată și ceea ce însuși aduce dela sineși lui Dumnezeu, adecă nădejdea). Și Sirah dice: uități-vă la neamurile cele din început și vedeți cine a nădăduit întru Domnul și s'a rușinat? (Sir. II, 10). Și însuși Pavel ațurea dice: «Nădejdea nu rușinează» (Rom. V, 5).

Că întru nimic mă voiu rușina.

Adecă nădăjduesc cu adevărire, că nu mă voiu rușina întru nici un lucru, ci voiu lua tóte cererile mele, și nici în viața acésta, dice, mă voiu rușina, pentru-că propoveduesc Evanghelia și nu mă va opri cine-va dela propoveduire, nici dupre mórte, pentru-că vrășmașii credinței nu mă vor birui, ci deși mă vor omori, atuncea mai ales se va face slava mea înfățișată și nerușinată.

Nădăjduesc însă cum că nici acum nu mă vor omori, ci cu tótă îndrăznela se va mări Christos în trupul meu, ori prin viață, ori prin mórte.

Cei ce mă pizmuesc pre mine, dice, propoveduesc pre Christos cu socotéla pentru a-mi pricinui mai multe munci și mórtea mea, socotéla lor însă nu va lua sfirșit și plinire, pentru-că cu tótă îndrăznela au arătat și fără a se împotrivi cine-va, se

¹) Iarăș Teodorit dice: „Duh însă a lui Iisus pro Darul Sfintului Duh l'a numit, fiind-că Christos pre acesta l'a dat lor; căci dupre dumnezeescul Ioan: „Dintra plinirea lui noi toți am luat” (Ioan I, 16).

va mări și se va slăvi Christos, în trupul meu; fiind-că nu voi muri acum, ci am să viez încă. Și trupul acesta am să-l port spre slava numelui lui Christos. Pentru ca să nu ȳică cine-va însă cum că și de ai muri tu, o fericite Pavle, și nu ai viețui, Christos nu se va mai mări? Pentru acésta dupre urmare ȳice, că așa, și prin mórtea mea are să se mărescă Christos. Cum? Pentru-că m'a făcut mai puternic decât mórtea și eu nu m'am temut de ea, ci cu bucurie și cu sufletescă vitejie o am suferit, însă de acésta dată prin mijlocirea vieței mele are să se mărescă Christos, pentru-că m'a slobodit din primejdii și mi-a dăruit viață¹⁾. ȳice însă Pavel cum că și cu moartea sa are să se mărescă Christos, nu pentru-că atuncea în curând urma să móră, ci pentru ca să nu se întristeze Filipisenii, deși, adecă, i s'ar fi întâmplat mórtea, fiind-că mult îl iubeau pre Pavel și dupre urmare se întristau de mórtea lui²⁾.

21. Că mie a viețui, Christos, și a muri căștig.

Adecă eu numai viețuesc viață firéscă și cea a vechiului Adam, ci viez o nouă ore-care și duhovnicéscă viață, pentru-că Christos este întru mine tóte și viață și suflare și lumină, fiind-că numele viețuind pre trei însemnări, că mai întâiu însemnézá pre firésca viață: «Că întru acésta, ȳice acestaș Pavel, viețuim și ne mișcăm și sîntem» (Fapt. XVII, 28). Al doilea însemnézá pre viața cea pécătósă, precum iarășî acestaș

1) ȳicerea, că se va mări Christos, Teodorit așa o tâlcuește ȳicend: „Se va mări a ȳis în loc de se va arăta cine este. Arătată se va face mărimea puterei sale, că de voi birui primejdiile, toți se vor mira și vor lăuda pre cela ce a fost în destul a mă răpi din primejdiile cele ca acestea și atât de mari; iar de și mă voi omori se vor înspăimânta de puterea propoveduirei, căci face pre propoveduitor și pre mórte a o defăima.

2) Iar Fotie tâlcuind ȳicerea aceasta, ȳice: că Christos tot-de-una se mărea întru Pavel și când erta să pătiméscă a-l munci; pentru-că, când îl lăsa Dumnezeu să pătiméscă, vedendu-l necredincioșii pătimind, socoteau că de nu ar fi fost propoveduirea lui Pavel adevérată și dumnezeéscă, nu s'ar fi dat pre sineși Pavel, în aceste munci; fiind-că era cu putință să înceteze propoveduirea și îndată să înceteze și muncile lui. Pentru acésta din muncile lui Pavel se mărea Christos și iarășî se mărea Christos, când îl slobodea pre Pavel din munci și din primejdii; pentru-că cei ce vedeau slobodirea lui Pavel din munci, încheiau cum că de nu ar fi fost mai pre sus de om și mai pre sus de fire puterea și darul carele izbăvea pre Pavel, cum s'ar fi dezlegat legăturile, cum s'ar fi deșchis singure ușile temniților de sineși și cum s'ar fi făcut nemurările minunile acelea? Christos dar cu adevérat mărturisea pre Pavel că este al seú, cu minunile cele ce le lucra întru dînsul; și Pavel iarășî mărturisea că propoveduirea sa era dumnezeéscă cu ispitele cele ce le suferea și cu améndoué împreună să mărea și să slăvea Christos. (Amfloh: Intreb. 141).

«Dacă am murit păcatului, cum iarăși vom viețui întru dînsul?» (Rom. VI, 2). Al treilea însemnăză pre viața cea vecinică și duple Christos precum acesta iarăși însă o mărturisește: «Petrecerea noastră (adecă viața) se află în ceri» (Col, III, 10); și iarăși «Iar Darul lui Dumneđeū este viață vecinică» (Rom. VI, 23). Deci dar Pavel nu ȃice acesta, cā nu viază viața cea frēscā, ci cā nu viază viața cea pēcātōsā și cā se află în patimī și în poftele cele lumești. Și mărturisește cum cā Christos este întru dînsul viață duhovnicēscā, precum și întru alt loc acestași ȃice: «Și viez nu eū încā, ci viază întru mine Christos, și ceea ce acum viez în trup întru credința Fiului lui Dumneđeū celui ce m'a iubit pre mine viez» (Gal II, 20) ¹⁾.

Iar cāștig era lui Pavel a muri, pentru-cā dupā mōrte urma a se afla pururea împreună cu iubitul sāū Christos mai vederat; drept aceea ceī ce se sārguesc, ȃice, a mē scōte din viața acesta, același imī vor pricinui cāștig, pentru-cā aū sā mē trimitā la Christos, carele este viața mea.

22. Iar dacā a viețui eū în trup, acesta imī este rod al lucrului, ce sā aleg nu știū.

Pentru ca sā nu socotești tu, o cetitorīule, cā Apostolul prihānește viața acesta, pentru acesta ȃice, cā dacā a viețui eū cu trupul acesta, mie imī este rod de lucru, adecā am ȃis mai sus, cā de a muri imī este cāștig. Inșā fiind-cā și de a fi viū cu trupul și acesta nu este mie fārā de rod (cāci și în viața acesta aduc rōdā, învēțēnd și luminānd pre ōmeni), pentru acesta nu știū care voiū alege mai întāiū din amēndouā: mōrtea sāū viața. Din aceste cuvinte inșā, se astupā gurile ereticilor acelora, cariī prihānesc viața acesta ca pre o rea: fiind-cā viața acesta nu este rea și nefolositoare fiind-cā pricinuește în sufletele nōstre rodurī. Drept aceea ca sā incheem drept, viața acesta de sineși nu este rea (ci mai ales este un bine din cele dintāiū, cāci prin acesta putem a bine plăcea lui Christos cu lucrarea poruncilor lui și a dobāndi viața cea vecinicā), ci proalegerea și voea acelora ce întrebuiņau rēū viața acesta, aceea este rea. Și pre lāngā acestea, cu aceste cuvinte aratā Pavel o noimā tainicā și ascunsā: pentru-cā aratā cu acestea, cā inșuși este domn și stāpānitor și al vieței sale și al mōrței sale; de voiū voi, ȃice, eū a cere dela Dumneđeū, imī va da Dar, cu carele cānd voiū voi sā pocī sāū sā viez încā, sāū sā mor. Drept aceea și dela Darul acesta al lui Dumneđeū cel puternic întru mine, se cuvine, voi fraņilor Filipisenī, a vē māngāta, cāci și de voiū

¹⁾ Veđi la cea cātre Galat. tālcuirea acestei ȃicerī și suptinsemnarea cea la acesta.

muri, nu mor de răutate și de numele tiranilor, ci din voea și iconomia lui Dumnezeu.

23. Că sînt cuprins de amîndouă, dor avînd a mă topi, și împreună cu Christos a fi, mai bine¹⁾ cu mult mai vîrtos.

24. Iar a rămănea în trup, mai de nevoie este pentru voi.

Acestea le țice Pavel, progătind pre Filipiseni să sufere cu viteză inimă auzul morței sale, și a nu se întrista, ca cum ar țice: ce vă întristați, o fraților, pentru mórtea mea? Eū o do-resc acēsta, căci mórtea mie imi este lucru mai bun, căci imi pricinuește a mă uni cu iubitul meu Christos și a mă afla tot-de-una cu dînsul. Voi dar nu se cuvine a vă întrista pentru binele meu cel de acest-fel. Inșă iarășî a rămănea încă în trup și a mă afla în viața acēsta pentru folosul vostru este mai de nevoie, fiind-că eū nu caut folosul meu, care se pricinuește mie prin mórte, ci caut folosul vostru, care vi se pricinuește prin viața mea. Strîmtorit dar de amîndouă acestea fiind: și de mórte ca cea mai de folos mie și de viața mea, cea mai folositóre vouē și neștiind care mai bine să aleg, am judecat mai de trebunță a fi se mai viețuesc încă pentru folosul vostru. Óre află-se, o cetitoriule, vre un lucru vrednic de fericitul suflet al sfîntului Pavel? Nu se află cu adevărat; căci. Apostolul Dom-nului acest prea iubit de frați, a judecat să alegă mai bine folosul hristianilor decăt folosul sēu, adecă decăt a se afla im-preună cu Christos, cu tóte că proalegerea acēsta a folosului hristianilor și a zăbovirēi lui Pavel în viața acēsta, il făcea pre el mai mult a se apropia de Christos²⁾.

25. Și acēsta nădējduind știū că voi rămănea și im-preună cu toți voi, voiū petrece spre sporirea vóstră și spre bucuria credinței.

¹⁾ Intru altele se țice, cu mult mai mult mai bine, care și mai drept se pare a fi.

²⁾ Iar purtătorul de Dumnețeu (Maxim) anagoghicește tãlcuește țicerea acēsta: „Lucru de însemnat este că nici unul din sfîni se arată că de bună voe s'a pogorit în Vavilonia, că nu e lucru potrivit, nici de înțelepciunea cea cuvîntărescă a lăsa cele bune, cei ce iubesc pre Dumnețeu și în locul acelora a lua pre cele mai rele. Iar dacă óre-carī din acēstia de silă împreună cu norodul s'aū pogorit, înțelegem prin acēstia pre cei ce nu cu diadinsul, ci din întēmplare pentru mântuirea celor ce aveau trebunță de povățuire, lăsând pre cuvîntul cel mai înalt al cunoștinței și învățatura cea despre patimi, petrecēnd-o, dupre care și marele Apostol a judecat mai de folos a fi să rămăe în trup, adecă pentru moralicēsa învățatură a ucenicilor săi, tot darul avēndu-l a pã-răsi moralicēsa învățatură și împreună cu Dumnețeu a fi prin teoria

De vreme ce pentru folosul vostru este de nevoie a mai rămânea eu în trup și a vieții, pentru acesta cu adevărate și fără îndoială știu, și nu prost a vieții, ci a vieții cu voi, adecă am să vă ved iarăși și se petrec împreună cu voi. Pentru care pricină? Pentru ca să sporiiți voi în credință, adecă să vă întăriți și să vă adeveriți voi în dogmele credinței, în viața cea înbunătățită. Iar sporirea voastră acesta este adevărată bucurie a voastră și a mea. Cu aceste cuvinte însă spăimânteză Pavel pre Filipiseni ca cum le-ar dice: vedeți, Filipisenilor, că eu pentru folosul vostru, am ales mai bine să mai viez și să mă lipsesc de unirea prea dulcelui meu Christos. Pentru acesta și voi să nu arătați zadarnică și nefolositoare pre întârzierea mea în viața acesta. Ci pôte ar dice cine-va: decî ce? Și pentru singurî Filipiseni a rămas Pavel în viața acesta? Răspundem că nu pentru singurî Filipiseni, ci și pentru toți hristianii cei de atunci; însă acesta o dice Apostolul una adecă, pentru ca să îndulcescă pre Filipiseni mai mult, și alta încă pentru ca să-i îndemne spre a avea mai multă luare aminte și propășire.

26. Ca lauda voastră să prisosească în Christos, întru mine, și prin a mea îndrăznelă iarăși către voi¹⁾.

Fiind-că mai sus a dis Apostolul, că pentru sporirea voastră am să rămân încă în viața acesta, pentru acesta arată acum că și însuși câștigă ore-care câștig din întârzierea sa întru viața acesta. Și care câștig este acesta? A se lăuda adecă mai mult pentru Filipiseni cum că sporesc întru cele duhovnicești prin înfățișarea și viața lui; dar ore mers-a Pavel la Filipiseni precum a dis? Acesta este neștiința și se întreabă²⁾.

27. Numai cu vrednicie dupre Evanghelia lui Christos să petreceți.

Numai acesta, dice, o ceu (cer) dela voi frații mei, ca să sporiiți voi întru fapta bună și să petreceți cu vrednicie, precum poruncește Evanghelia lui Christos, iar cu vrednicia Evangheliei petrece hristianul acel ce s'a lepădat de sineși și

cea mai pre sus de minte și simplă" (Cap. XLIX din suta a doua din cele teologice).

¹⁾ Adecă prin a mea venire iarăși către voi dupre săritorul chip, adecă prin venirea ce o am a face a doua ora la voi.

²⁾ Iar Teodorit dice, că predicarea a luat sfârșit, că a scăpat întâiu de mânia lui Neron, și acesta o a arătat în scrisorile cele către fericitul Timotei dicend: „In răspunderea mea cea dintăiu nici unul a fost împreună cu mine. Și m'am izbăvit de gura leului" (II Timot. IV; 16), și faptele încă povestesc cum că doi ani Pavel a petrecut în Roma în cheltuia sa și de acolo a mers în Ispania și acolo propoveduind Evanghelia, iarăși s'a întors în Roma și atunci l'a tăiat sfîntul său cap.

a ridicat crucea sa și urmază lui Christos. Că această învățatură o poruncește Christos în Evanghelia hristianilor, zicând: «Cela ce voește a veni după mine, lepede-se de sineși și ridice-și crucea sa și urmeze mie» (Mat. XVI, 24).

Ca orî viind eū și vedēndu-vē pre voi, orî nefiind față să aud cele pentru voi.

Nu le dice acestea Pavel pentru-că și-a schimbat socotēla dela cele ce dicea mai înainte, orî pentru-că nu voia să mērgă la Filipiseni, ci dicea că și de s'ar întēmpla a nu veni, și lip-sind însă dela voi am să mă bucur, auđind evanghelicēscă vōstră viață, ce o viețuiți. Deci nu vē leneviți chiar deși nu aș veni eū să vē ved, ci luați aminte și petreceți întru fapta bună, căci eū voŭ audți aședarea vōstră.

Cum că stați întru un duh și cu un suflet.

Am să aud, dice, că voi stați întru acelaș dar al unirei, căci atuncea staū hristianiī cu un suflet, când aū unire și un suflet între dînșii și când aū pre unul și acelaș duh.

Impreună nevoindu-vē pentru credința Evangheliei.

Adecă sprijinind unul pre altul și împreună nevoindu-vē întru nevointă și întru lupta ce se face pentru credință.

28. Și nesfiindu-vē întru nimic de cei protivnici.

Am să aud, dice, că voi Filipisenii nu numai nu vē biruiți de împrotivitorii credinței și nici vē sfiți, adecă nici cât de puțin vē turburați nici vē temeți deși ei vē îngrozesc că vē vor pricinui primejdii, măcar și morțe de vē pricinuesc ei, pentru-că cu tōte acestea nimica isprăvesc; ci numai vē clătesc și nimica alt rău pot a face vōuē, atâta sînt de neputincioși.

Care¹⁾ este, lor adecă dovadă de peire, iar vōuē de mântuire.

Aceste rele tōte, dice, care ar face vōuē vrășmași credinței, lor adecă le este semn și dovadă de peire, iar vōuē este dovadă de mântuire, căci, când vor vedea ei că, cu atâtea rele ce meștesugesc, nici a vē clăti nu pot, negreșit atuncea vor socoti a fi un semn adevērat cum că dogmele adecă și cuge-tările rătăcirei lor sînt neputinciose și pierdute, iar dogmele

¹⁾ Dicerea „dacă cine-va“ nu se împreună alcătuește (concordă) cu cele mai înainte urmate, adecă cu relele cari protivnicii credinței le pricinuaū Filipisenilor, ci cu următōrea dicere, adecă cu dovada după obiceiul Asirienilor, după ceea ce dice: „cetăți acelea sînt, pe care le socotești tu a fi cuiburi“. Sau dicerea „care“ împreună se alcătuește cu ceea ce înțelege pre dinafară, adecă ridicarea asupra, sau apucătura lor, este dovada peirei lor, întru altele însă se scrie așa: „Care, lor adecă, este dovadă de peire“.

credinței vostre sînt puternice și nebiruite și de sineși sînt tari și adevărate spre a mîntui pre cei ce le cred.

Și acesta dela Dumneșeu.

29. Că voue vi s'a dăruit ca pentru Christos nu numai a crede întru el, ci și a pătimi pentru dînsul.

«Dar» numește aicea Pavel, a pătimi cine-va pentru Christos, și din acesta isprăvește două bunătăți, una adevă a nu se rușina și a nu se întrista hristianii când pătimesc pentru Christos, fiind-că atuncea când cine-va ia un dar, nu se rușinează, nici se întristeză, ci mai ales se bucură. Și alta încă pentru a nu se mândri hristianii când pătimesc pentru Christos; pentru-că acesta este Dar și milă a lui Dumneșeu, și nu ispravă a lor. Că pentru acesta Pavel și faptele cele bune le-a numit Daruri ale lui Dumneșeu, în trimiterea cea către Romani, dîcînd: «Avînd daruri dupre darul cel dat voue osebite» (Rom. XII, 6), nu pentru ca să ridice stăpînirea de sineși și nu că omul nu lucrăză și din partea sa întru faptele cele bune, ci pentru ca să facă pre cei îmbunătățiți smeriți, căci fără de ajutorul și Darul lui Dumneșeu, nici o faptă bună pot singuri omeni a isparvi¹⁾. Că darul adevă, a pătimi cine-va pentru Christos, este mai mare decăt a avea darul facerei de minuni și a învia pre morți²⁾, căci pentru a învia cine-va morți, acela este dator lui

¹⁾ Aduge însă dumneșeescul Chrisostom și acestea dîcînd, cum că Pavel cu adevărat numește daruri și faptele cele bune, adevă slujba, milostenia, apărarea celor neputincioși, dragostea și cele-l-alte; însă aceste fapte bune nu sînt daruri ca acelea, ca prorocia, limbile, tâlmăcirile limbilor, pentru-că acestea sînt și se numesc daruri, fiind-că întregi se dau dela Dumneșeu mai pre sus de fire. Și afară de credință omul nu pôte face vre o faptă pricinuitoare de darurile cele ca acestea, iar faptele cele bune de și sînt daruri date dela Dumneșeu (că toate faptele bune, dupre Sf. Macsim, dela Dumneșeu sînt, ca lucrări ale lui și avuții și deplinătăți firești ale lui Dumneșeu), sînt însă și ale noastre căci și noi proaducem puterea noastră întru faptele cele bune, prin minte, prin cuvînt, prin lucru; însă de vreme ce și partea cea mai multă a faptelor bune este dela Dumneșeu, pentru acesta și totul lor se dîce că este dela Dumneșeu. Iar Teodorit așa tâlcuește dîcerea acesta: „Daruri ale lui Dumneșeu a numit și pre a crede și pre a se nevoi strălucit, nelepîdînd pre alegerea cea de sine a socotinței, ci învățînd cum că socotința însuși de sineși, golită fiind de dar, nici una din faptele cele bune pôte a ispravi, că trebuință este de amîndouă: și de osârdia noastră și de ajutorul dumneșeesc, căci nici celor ce nu au osârdie, este îndestul darul duhului, nici iarăși osârdia lipsită de darul acesta, pôte a aduna bogăția faptelor bune.

²⁾ Iar sfîntul Ioan Chrisostom nu dîce cu îndoială, pôte că este mai mare decăt a învia cine-va morți, a pătimi pentru Christos, ci o dîce cu hotărîre și hotărîtor, fără de pôte, dîcînd așa: „Iar, dîce, că este și dar și dăruire, a pătimi pentru Christos, fiind-că este ou adevărat

Christos, carele a dat lui darul cel de acest-fel, iar a pătimi cine-va pentru Christos, acela nu este dator lui Christos, ci Christos este dator lui, fiind-că pătimește pentru dragostea sa. O mare minune, care este acésta cu adevărat fraților! Căci Christos este cel ce dăruște a pătimi cine-va pentru el și iarăși Christos este carele rămâne dator celui ce are darul acesta al lui și carele pătimește pentru el.

30. Aceeași luptă avënd-o, care o ați vëdut întru mine și acum auziți întru mine.

Cu aceste cuvinte arată Pavel cum că Filipisenii se luptau pentru credință, asemenea cu Pavel. Și aceeași nevointă și mucenie o cerca; care acésta mărturisește, cum că hristianii cei ce erau în Filipi aveau mare faptă bună. Mă aveți, dice, pre mine pildă de lupte și de nevointă, fraților, căci ați vëdut mai înainte ce fel de mucenie am luat, când eram în partea vóstră. Că în Filipi aflându-se, a fost bătut Pavel, împreună și Sila și aruncați în temniță, precum mărturisesc Faptele Apostolilor (Cap. XVI); și acum iarăși auziți, dice, că aicea în Roma mă aflu în legături și în temniță și sufer mucenie.

CAP. II.

1. Decî de este vre o mângăere întru Christos, de este vre o bună voe de dragoste, de este vre o împărtășire de duh, de sînt niscai-va îndurări și milostiviri,

2. Pliniți bucuria mea, ca acéstași să cugetați.

Înțelegerea cuvintelor acestora este acest-fel: o Filipisenilor, dice, de voiți să pricinuiți vre o mângăere ca acésta legăturilor și ispitelor mele, ce fel dragostea cea dupre Christos o naște, și de voiți să arătați, că aveți ore-care împărtășire cu mine întru cele duhovnicești, și de vă este milă de mine și mă jeliți pentru relele ce pătimesc, acestea tóte le veți da mie, de veți avea și între sine-vă dragoste unul cu altul. Veți, aicea, o cetitorile, părintésca milostivire a fericitului Pavel, căci socotește a sa facere de bine de vor avea Filipisenii dragoste și unire între dînșii. Și acésta o socotește ca cum însuși ar priimi milostivire și mângăere dela dînșii. Și nu a dis: pricinuiți mie bucurie, ci: pliniți bucuria mea; ați început, dice, până acum a

și mai minunat decît a învia morții și a face minuni mult, că la acestou (adecă la facerile de minuni) eu rămân dator lui Christos, iar a pătimi pentru Christos îndatorit pre Christos îl am; drept aceea nu numai nu se cuvinte a ne rușina, el și a ne bucura, ca unii ce avem dar" (Vor. IV la cea către Filipisenii.)

da mie bucuria, însă doresc să o arătați deplină și întregă bucuria cea de acest-fel și se nu o lăsați nedeplină și scurtă. Și care e bucuria mea? Acesta adevărat: nu a mă slobozi eu din primejdii, nici a lua ce-va de la voi, ci a cugeta toți voi una și aceeași și a avea unire între voi.

Acéstași dragoste având.

Acésta este bucuria mea, țice, nu numai a cugeta una și aceeași, voi Filipisenii hristiani, ci și a avea acéstași dragoste întru voi care este mai mare decât aceea. Pentru acésta de te iubește fratele tău pre tine hristiane cu covârșire, tu să nu-l iubești mai puțin ce-va, ci iubește-l și tu cu covârșire, cu aceeași măsură de dragoste cu care și el te iubește.

Un suflet fiind, una cugetând.

Acésta e bucuria mea, țice, a fi voi toți Filipisenii hristiani un suflet, nu dupre număr și dupre cătime, ci dupre socotința și dupre unirea gândului și dupre o cugetare; că unirea sufletului se isprăvește cu o cugetare.

3. Nimica dupre prigonire sau slava deșartă.

Acésta e bucuria mea a nu face voi nici un lucru cu prigonire. Iar prigonirea este a țice cine-va: eu mă silesc și mă osirduesc a face lucrul acesta, pentru a nu mă întrece și a mă birui cela-l-alt; dupre prigonire însă țice Pavel pre slava deșartă, care este maică și pricină a prigonirei, căci din acésta se naște prigonirea, fiind-că iubind noi slava omenilor, care prigonire nu o facem pentru ca să o dobândim?

Ci cu smerita cugetare unul pre altul socotindu-vă, că vă întrec aceia pre sine-vă.

Acum aicea arată Pavel un drum prin carele ne vom slobozi de slava deșartă de care mai sus și țice despre acésta, sau o dumnezească dogmă, sau un canon preste tot cuprinător, carele este întăritor al mântuirii noastre; căci dacă tu hristiane, țice, vei socoti că fratele tău este mai mare decât tine, nu prost și puțin ce-va, ci că cu covârșire este mai mare decât tine, și dacă cu multă smerita cugetare te vei pleca pre sineți a crede, că fratele tău este mult mai pre sus decât tine, negreșit îl vei cinsti pre el. Și dacă îl vei cinsti tu, mai mult nu-l vei zavistui, nici te vei mârni când vei vedea că îl cinstesc și alții, fiind-că zavistia și pizma mai de multe ori urmăză la omeni aceia ce sînt de o potrivă și întocmai dupre rânduiala și chemarea lor și nu la cei ce dupre rânduiala și dupre vrednicie covârșesc mai mult și sînt mai mari; și de te-ar ocări fratele tău, țice, și de te-ar bate, lesne ai suferi ocară și bătaie, când vei fi încredințat că fratele tău cel

ce te-a ocărit și te-a bătut este mai mare decât tine. Iar această ce o ai socotit tu pentru altul, de o ar socoti și altul dinprotivă pentru tine și de te-ar avea pre tine de mai marele său, negreșit apoi nu ar mai urma vre o gâlcă între hristiani, ci ar împărăți întru dinșii pace și mare neturburare.

4. Nu pândescă fiește-carele pre ale sale, ci fiește-care și pre cele ale aprópelui.

Nu caute, dice, fiește-carele hristian numai pre al său folos, ci caute și folosul fratelui său, iar când, să dicem, eă caut folosul tēu și tu iarăși cauți folosul meu, atuncea numai află încăperea slava deșartă nici prigonia, nici vre o altă patimă, ci se politevsește între hristiani o viață dumnezească și anghelescă.

5. Că acesta cugeteze-se între voi, care și în Iisus Christos.

Precum Christos poruncește în sfinta Evanghelie dicēnd: »Fiți îndurați precum și Părintele vostru cel ceresc îndurat este» (Luca VI, 36), și iarăși: »Învetați-vē dela mine, că blând sînt și smerit cu inima» (Mat. XI, 29), așa și Pavel aicea smerita cugetare învățând pre hristiani, aduce în mijloc pre Christos pildă, precum și întru alt loc aceșai Pavel îndemnându-ne pre noi la sărăcie, pre Christos îl aduce pildă dicēnd: »Cunoșteți Darul Domnului nostru Iisus Christos, că pentru voi a sărăcit bogat fiind, ca voi să vē îmbogățiți pentru sărăcia lui» (II Cor. VIII, 9), și cu totul înțelepțește Pavel aduce aicea pre Christos pildă de smerita cugetare; căci când va arăta, că frica lui Dumnezeu, cel ce se află mai pre sus de totă înălțimea și slava, s'a pogorit în părțile cele mai de jos ale pământului și s'a smerit atâta, pre carele mândru nu-l va rușina? Sau pre carele înalt cugetător nu îl va îndemna spre smerita cugetare?¹⁾

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie dicerea acesta tâlcuind'o dice: »Voiți se înțelegeți că smerita cugetare nu vē vatămă, hristianilor, nici vē păgubește, nici vē pogoră din înălțimea ce aveți? ci mai ales acesta este dovadă a adevăratei vōstre înălțimi Socotiți pre Christos, căci el cu acesta mai ales a arătat că este Dumnezeu firește, fiind-că s'a smerit și a purtat fire omenescă. Fiind-că știa că din smerenia acesta nimica se va păgubi dela înălțimea dumnezeirei sale ceii duple fire. Iar de ar fi avut dumnezeirea din afară câștigată, negreșit s'ar fi temut a se smeri pre sineși pentru ca să nu pērdă vrednicia ceea ce abia se câștigase de el. Decī dovadă a înălțimei dumnezeirei sale ceii duple fire, este smerenia. Și dar orî carele este înalt duple fapta bună și iubește a fi mare, se cugeteă smerit, fiind-că smerenia este ceea ce arată și mărturisește pre înălțimea faptei bune. Și acesta urmăză lui Christos și de se va smeri nimica va perde, ci mai ales și mari lucruri va dobândi. Iar cel ce este sărac de fapta bună, acela nu pōte a se smeri, fiind-că se teme nu cum va

6. Carele în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire s'a socotit a fi el întocmai cu Dumnezeu.

Cu aceste cuvinte foarte mulți eretici se oborâ și li se astupă gura și îi numără acum pre aceștia, o iubite cetitoriuile, Marchion cel din Pont, carele se trage dela Marea Negră, dicea că lumea este rea și trupul, și pentru acesta nu a luat Fiul lui Dumnezeu trup, ci dupre nălucire s'a arătat om. Marchel al Galatiei și Fotino și Sofronie diceau că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă inipostatnică, ci o lucrare a lui Dumnezeu neipostatnică, iar lucrarea acesta a lui Dumnezeu a locuit în Christosul cel ce s'a născut din sēmēnța lui David.

Pavel Samosateul dicea că Christos a luat începutul și de a fi din Maria și nu a fost din început Dumnezeu, socotindu-l pre el un prost proroc, învrednicit numai de dumnezeesc Dar. Savelie Sirul dicea, că Părintele și Fiul și Sfîntul Duh sînt numai numiri góle, la o față împreunându-se, drept aceea hulea că Fecióra a născut nu pre Fiul, ci pre Tatăl și pre acesta gândit. Apolinarie Laodichianul hulea că Fiul lui Dumnezeu nu a luat suflet gânditor, ci în locul minței întru Christos lucra dumnezeirea. Și alții mulți precum a fost Nestorianii și Estihianii, cari toți cad și se omorâ de una și acéstași sabie, adecă de singur cuvîntul acesta a lui Pavel ce dice: «Carele în chipul lui Dumnezeu fiind». Căci cum voi Marchelianii, diceți că cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă, ci lucrare? Că iată Pavel îl dice pre el în chipul lui Dumnezeu, iar chipul lui Dumnezeu este ființă a lui Dumnezeu, și nu lucrare, precum și chipul robului, este

cadă și se pērdă înălțimea cea mincinosă și fățarnică a faptei sale ceii bune. Iar cel cu adevērat bogat întru fapta bună și înalt, acela se smerēște. Căci cu acesta se arată pre sineși, mai mult că este cu adevērat înalt, pentru-că nu se teme a se smeri. Decī Christos Dumnezeuul nostru, nu a căutat numai plăcerea sa, ci și folosul și mântuirea tuturor ómenilor; pentru acesta și s'a smerit pre sineși, prin înomenire și prin smerenia sa, pre noi toți ne-a înălțat. Drept aceea cela ce smerēște pre sineși, se face următor al lui Christos. Și cu tóte că Christos (adecă Fiul lui Dumnezeu) era Dumnezeu firește și înalt dupre ființă, s'a smerit însă pre sineși. Iar cei înalți între ómeni dobândesc înălțimea, saū din răpire, saū din lăcomia averilor, pentru-că firea lor este asemenea și de o cinste cu ceia-l-alți ómeni, adecă sînt smeriți și proști; decī dacā cel dupre fire Dumnezeu și înalt s'a smerit pre sineși pentru noi, cum noi ómenii, cari sîntem dupre fire de o asemenea cinste și smeriți asemenea toți, cum dlc, noi nu sîntem datorī a ne smeri unul altuia și a cunoște mōsurile noastre. Decī de ne vom smeri noi, Dumnezeu ne va înalța, precum și pre Christos dupre ómenire l'a prea înălțat și va dărui nouē cele ce ochii nu le-aū vădūt și urechi nu le-aū audīt și în inimă de om nu s'aū auzīt»

fire a robului¹⁾. Cum dar și voi Pavlianii diceți, că din Maria a luat începutul său Christos? Că iată Pavel aicea dice cum că Christos mai înainte era după dumnezeire în chipul și în ființa lui Dumnezeu. Veți însă cum să oborâ și Savelie: «Nu răpire s'a socotit, dice aicea Pavel, de a fi întocmai cu Dumnezeu». Iar «întocmai» într'o singură față nici o dată se dicea, ci cel mai puțin în două, fiind-că dicerea întocmai cu altul să socotește a fi întocmai. Drept aceea două fețe se arată cu cuvântul acesta al lui Pavel. Iar Arie, cu multe săbii ale dicerei acesteea să omorâ, fiind-că Pavel dice aicea, în chipul lui Dumnezeu, adecă în ființa, și nu a dis că s'a făcut sau că s'a zidit, precum Arie hulea, ci că era și se afla, care acesta este asemenea cu aceea ce a dis Dumnezeu lui Moisi: «Eu sint *oim*» (adecă cel ce am fost și sint și voi fi de a pururea) Ex. III, 14). Și iarăș a dis Pavel: «Nu răpire s'a socotit de a fi întocmai cu Dumnezeu». Veți, o cetitoriuile, asemănarea ce are Fiul cu Părintele? Și dar cum dici tu, Arie, că Tatăl este mai mare, iar Fiul mai mic? Dar ce meșteșugește nebunul și dice că pentru-că este mai mic Dumnezeu, Fiul nu a răpit de a fi întocmai cu Dumnezeul cel mai mare, adecă cu Părintele. La acesta însă noi răspundem mai întâiu adecă, care Scriptură, o nebunule, învață că este mic și mare Dumnezeu? Că acestea sint cuvinte ale Elinilor însușite, care diceau pre dumnezeii lor mici și mari și nu ale drept slăvitorilor hristiani. Iar cum că Fiul este Dumnezeu mare ascultă pre Pavel ce dice: «Așteptând fericită nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu, și Mântuitorului nostru Iisus Christos» (Tit II, 13). Iar al doilea dicem că de era Fiul Dumnezeu mic, cum ar fi răpit a se face Dumnezeu mare?

Pre lângă aceste Pavel aicea voește să arate hristianilor despre smerită cugetare. Și cu adevărat cu necuviință ar fi dis hristianilor fiind-că Dumnezeul cel mic nu a stătut împotriva celui mare, pentru acesta și voi sinteți datorî a vă smeri unul altuia, căci care smerită cugetare este a nu sta împotriva Dumnezeul cel mic celui mai mare. Căci acesta nu este smerită cugetare, ci neputință și slăbiciune, iar a se face de bună voce om acela,

¹⁾ Căci după Vlemide în Cuv. cel pentru credință și mai după toți teologii, chipul și firea și ființa aceleași sint la Dumnezeu asemenea și ipostasul și fața și Atomul. Dice însă și Marele Vasilie: Că eu și dicerea „de a fi în chipul lui Dumnezeu“, dic că pôte a fi asemenea cu a fi întru ființa lui Dumnezeu, că precum a lua chipul robului însemnéză că s'a născut Domnul nostru întru ființa omenirei; așa dic, „a fi în chipul lui Dumnezeu“ negreșit arată pre însușirea dumnezeieștii ființe, că dice: „Celu ce m'a vădut pre mine, a vădut pre Tatăl meu“ (Cuv. l' împotriva lui Evnomie.)

ce era asemenea și întocmai puternic cu Dumneșeu, acesta cu adevărat este o nemărginită smerenie. Și acestea adecă sînt cele spre surparea celor mai mari eretici, iar acum se cuvine să șicem și tălcuirea șicerei Apostolești. Decî ce înțelege Pavel cu acesta, nu răpire s'a socotit de a fi întocmai cu Dumneșeu? Ascultă, iubitele: Când cine-va ar răpi vre o stăpănire, ori altă ore care vrednicie ce nu a fost a sa, se teme a o lăsa, pentru a nu o lua pre ea altul și a o perde, ne fiind a lui din început, ci o a răpit cu nedreptate; iar când are stăpănirea și vrednicia aceea firăscă moștenire dela părintele său, cu lesnire o lasă știind că nu o va perde, ci și de se va arăta că o a lăsat la o vreme, însă iarăș negreșit o va lua. Decî cu un asemenea chip, șice, și Fiul lui Dumneșeu nu s'a temut, a se pogori din dumneșeasca sa vrednicie, adecă de a fi întocmai cu Dumneșeu și Părintele; fiind-că acesta nu o avea din răpire, ci firăscă o avea, pentru acesta și a voit a se smeri și a se face om, fiind-că întru smerenia omeneștei firî făcându-se păzea înălțimea și vrednicia dumneșeirei sale¹⁾, cu tôte

¹⁾ Din șicerea acesta a împrumutat dumneșeescul Cozma, dulcele cîntăreș, troparul acela al cîntărei întăiu a Triodului din Lunia cea mare ce șice: „Negrăita pogorire a Cuvintului lui Dumneșeu, care acestaș este Christos și Dumneșeu și om, că Dumneșeu, nu răpire s'a socotit a fi, când s'a închipuit rob, arată ucenicilor“, adecă Hristos carele este Dumneșeu și împreună și om, acestaș închipuindu-se rob, adecă firea omului rob luându-o, cu acesta, șic, șice ucenicilor șei: Ce? Său că nu avea răpire de a fi întocmai cu Dumneșeu și pentru acesta s'a deșertat și compogorit din însăși vrednicia dumneșeirei sale. Iar înțeleptul Teodor, șaracul prodrom, tălcuitorul canoanelor nu știu cum nu a tălcuit așa șicerea „arată ucenicilor“, ci șice, că în troparele cele următore arată ucenicilor șei Domnul smerenia și dragostea; mie însă ne învățatului nu mîș'a dat a înțelege cum a șis acesta. Insemneză însă că Domnul numai duple chipul numirei se șice rob, duple dumneșeescul Ioan Damaschin, adecă fiind-că a luat obștesca fire a omenilor, care de sineși era robă a lui Dumneșeu celui ce o a zidit și fiind-că și-a însușit luiși fața noastră și întru sineși închipuia pre fața noastră, decî duple numire se șice rob, nefiind el acesta, ci pentru noi luând chip de rob și cu noi numindu-se rob; că fără de patimă fiind, pentru noi a slujit patimilor, că slujitor al mântuirii noastre s'a făcut (despre credința Cart. III, cap. 68), că duple acesta se șice și neștiind Christos, ca unul ce a luat pre firea ceea ce nu știe, de nu s'ar fi unit acesta cu Dumneșeu Cuvintul, iar fiind-că acesta odată s'a unit cu Dumneșeu Cuvintul, nu este robă; că unul fiind Christos, nu pôte fi al luiși și rob și Domn, ci nici neștiind mai este firea; căci pentru însușirea ipostasului și unirea cea nedespărșită, s'a prea îmbogățit sufletul Domnului cu știința celor ce vor să șie. Drept aceea pentru ca să încheem totul șicem cu dumneșeescul Damaschin: „Cel ce șic pre Christos rob, despart pe unul Christos în doi, precum Nestoria, iar noi stăpân pre acesta să-l șicem și Domn al tōtel șăpturei, pre unul Christos, pre acestaș impre-

că o avea acesta acoperită întru smeritul chipul omenirei, care și deșertare mai jos o numește Pavel. Veđi și la cea către Evrei cap. I, stih 2, cum tâlcuește sfântul Grigorie al Nisei dicerea acesta a lui Pavel: «și haractir al ipostasiilor lui».

7. Ci s'a deșertat pre sineși chip de rob luând.

Unde sînt acum Arienii, cari ȃic, că Dumneđeū Cuvîntul s'a pogorit și s'a făcut om, nu stăpânește și de voe, ci cu chip de rob și fără a voi, plinind porunca Părintelui său? Audă aicea pre marele Pavel ce ȃice, că Fiul lui Dumneđeū s'a deșertat pre sineși, adecă Dumneđeū rămânând s'a compogorit din slava și vrednicia firei sale, ca un domn și cu stăpânire, ca stăpân și de sineși stăpânitor, și a luat chipul cel smerit și neslăvit al robului!).

Iar chip de rob ȃicend, rușineză și astupă gura lui Apolinarie, carele bârfea că Christos, nu avea suflet gânditor, de vreme ce Christos luând chip de rob, adecă firea robului, va se ȃică de om, negreșit a luat și suflet gânditor, carele de nevoe împreună se cuprinde în firea omului. ȃice însă Icumenie: Veđi siguranța cuvintelor lui Pavel; că la dumneđeire adecă a ȃis «fiind» pentru ca să arate pre pururea venirea dumneđeirei. Iar la omenire, a ȃis «luând» și «făcendu-se» a scris, pentru ca să o arate acesta în urmă luată, pe din afară lipită.

Intru asemnarea omenilor făcendu-se.

Din această ȃicere s'aū rătăcit Marchioniții și aū ȃis, că Dumneđeū Cuvîntul dupre nălucire s'a intrupat. Veđi (bârlesc ei) că Pavel ȃice că Fiul lui Dumneđeū a luat asemnare de om și numai s'a asemnat ca om, nu s'a făcut însă și dupre ființă om? Și ce ȃicem noi la tâlcuirea cea adevărată și nerătăcită a ȃicerei acestee? Cum că Domnul avea tóte însușirile nóstre, ci a fost și unile, pe care nu le avea, precum a fost a nu se

ună și Dumneđeū și om și că tóte le știe, că întru dînsul sînt tóte vîsteriile înțelepciunei ascunse și ale cunoștinței" (tj).

1) Așa tâlcuește teologul Grigorie pre ȃicerea că s'a deșertat, în două părți; că în Cuv. cel la Naștere ȃice așa: Și cel desăvirșit se deșerteză, că se deșerteză cu slava sa pentru puțină vreme, ca eū să mă împărlișesc de deplinirea lui. Iar în Cuvîntul cel la ȃicerea: „Când a săvirșit Iisus cuvintele acestea", ȃice așa: „Ci fiind-că se deșerteză pentru noi, de vreme ce se pogoră; deșertare însă ȃic pre a slavei, adecă împușinare și scădere; pentru acesta încăput se face. Iar ore-cari ȃicerea cu psalmicescă: „Domnul a plecat cerfurile și s'a pogorit" (Psalm. XVII, 11) o făc această la deșertarea acesta a lui Dumneđeū Cuvîntului; cum că a plecat cerfurile, adecă a lăsat slava sa ce o are în ceruri și așa n'a sicut om, ȃice însă și înțeleptul Nil tâlcuind cuvîntul teolog. Grigorie cel ȃis la Pavel: „Iconomie este la omeni, adecă întrebuințarea lucrurilor spre folos, iar la Dumneđeū compogorirea chiar de voe a mărliei sale".

naște din împreunare trupescă și din sămânță bărbătescă și a nu păcătui. Și pre lângă acestea Domnul nu a fost numai aceea ce se vedea, adecă om gol precum sintem noi, ci era și Dumne-de-ŭ. Deci fiind-că aceste însușiri nu le avea Domnul pentru acesta dice Pavel aicea că Domnul s'a făcut întru asemănarea omenilor: și nu că înțelege Apostolul că Domnul nu s'a făcut om după ființă, căci și când dice că Domnul a fost «întru asemănarea trupului păcatului» (Rom. VIII, 3), nu înțelege că nu a avut trup adevărat, ci că trupul lui cel Dumne-de-ipostatisit nu a păcătuit, ci era cu adevărat asemenea după păcătosul trupul omenilor după fire, nu era însă și asemenea cu păcatul trupului omenilor: «Că păcat, dice, nu a făcut nici s'a aflat viclesug în gura lui» (Is. LIII, 9). Deci precum la dicerea cea de mai sus se înțelege numire asemenea, adecă nu după firea păcatului, ci cum că Domnul nu a avut trupul păcatului: cu asemenea chip și la dicerea acesta se înțelege asemănarea, adecă nu după firea omenirei, ci cum că Domnul nu s'a născut din împreunare de bărbat ca ceia-l-alți omeni, ci cum că a fost fără de păcat și cum că nu a fost om gol, precum sint toți ceia-l-alți omeni, ci a fost împreună Dumne-de-ŭ și om ¹⁾.

¹⁾ Ci și patimile cele ce se numesc firești și neprihănite, care nu sînt în stăpînirea noastră, după dumne-de-ŭscul Ioan Damaschin, câte din călcarea poruncei, care din osândirea cea asupra călcării poruncei a intrat în viața cea omenească, precum fîmea, setea, osteneța, durerea, lacrima, stricăciunea, temerea, nevoița și însași mîrtea și patimile acestea firești, dic, altmîntrelea le avea Christos și altmîntrelea le avem noi omeni ceia goi, a) pentru-că noi le ispitim acestea de silă, fără a le voi, ca pre niște certări ale strămoșescului păcat, cu carele ne-am zemislit, că flămîndim și însetăm de nevoia firei noastre stricate, iar Christos fiind că nu s'a zemislit cu strămoșescul păcat, după urmare nici le-a priimit aceste patimi ca pe o pedepsă a păcatului aceluia, ci le-a luat asupra sa, pentru ca să le sfințească și să le biruască și să le facă și nouă lesne de biruit; drept aceea, nu de nevoie, nici de silă le cerca acestea, cu noi, ci vrînd și cu de sineși stăpînire; pentru acesta a dis dumne-de-ŭscul Ioan Damaschin: „Cu adevărat patimile cele firești ale noastre și după fire și mai pre sus de fire erau întru Christos, că după fire adecă se mișcau întru el, când da loc trupului a pătimi ale sale, iară mai pre sus de fire, că patimile cele firești întru Domnul nu biruiau pre voea lui. Că la dînsul nimica se privește să fi fost silit, ci tôte de voea sa, că vrînd a flămîndit; vrînd a însetat, vrînd s'a temut, vrînd a murit (pentru credința Cart. III, cap. 67). b) Și pentru-că neprihănitele patimi cele dise mai sus, noi toți omeni ceia goi cu prihănire și cu păcat le ispitim, fiind-că le întrebuițăm sau afară de vreme sau fără de măsură, sau fără de bună întrebuițare, sau fără de chip și în scurt le întrebuițăm cu multe covîșiri și lipsuri și cu rele întrebuițări; iar Domnul Iisus, le întrebuițăm acelon fără păcat și cu neprihănire. Și numai el le avea acestea cu adevărat după numire chiar, neprihănite. Am dis înadă.

8. Și cu chipul aflându-se ca om.

Fiind-că mai sus a ȳis Apostolul, că Domnul s'a deșrtat pre sineși, pentru a nu socoti cine-va deșrtarea acsta că s'a făcut prefacere și schimbarea firei dumnezeirei, pentru acsta dupre urmare ȳice aicea, că Dumnezeu Cuvintul rmnnd neschimbat și ceea ce a fost, adecă dupre dumnezeire, a luat ceea ce nu era, adecă omenirea și firea dumnezeirei nu s'a prefăcut, ci s'a făcut în chip, adecă în trup, fiind-că a trupului nșușire este a se închipui și nu a nenchipuitei dumnezeiri; și fiind-că mai sus a ȳis că Domnul a luat chip de rob, adecă fire, pentru acsta a cutezat a ȳice aicea, și că s'a făcut în chip de rob, fiind-că chipul robului dupre urmare traduce și pre forma robului. Și potrivit înșă a ȳis și acsta «ca om», fiind-că Christos nu era simplu unul din omeni mulți, ci ca unul din omeni cei mulți că nu s'a prefăcut Dumnezeu Cuvintul în om, ci Dumnezeu fiind, ca om s'a artat, și neformluit fiind, s'a făcut sub formă. Și dupre urmare nu a fost om gol, ca cei-l-lți omeni, ci Dumnezeu împreună și om. Iar re-carii părinți aș tâlcuiesc ȳicerea acsta «ca om» adecă că cu adevrat om precum și Evnghelistul Ioan ȳice: «Și am vduț slava lui, slavă ca unui născut din Printele» (Ioan I, 14), în loc de: am vduț slava lui acest-fel, în ce chip se cuvine a o avea Fiul cel cu adevrat al Părintelui și singur născut. Drept aceea ȳicerea «ca» aicea nsemnz adecă îndoire și asemnare, precum am tlcuit noi. nsemneaz înșă și adevărire și hotrire fără îndoială, precum tâlcuiesc unii ¹⁾.

S'au smerit pre sineși, ascultător fcndu-se pn la mrte, mrtea înșă de cruce.

Iarăși și aicea ȳice Pavel că Christos s'a smerit pre sineși pentru ca să nu se socotsc că s'a compogorit și s'a smerit de silă. Dar ȳic Arieni, cum că at, că ȳice Pavel, că Chri-

cum că noi cu păcătuire și cu rele ntrebunțri multe, ntrebunțm patimile firei cele neprihănite, adecă pre ușurarea și mngarea patimilor celor neprihănite, precum a mnca și a bea și a dormi și cele-l-alte nlritre ale firei. Iar Christos tte acestea le ntrebunț cu nepctuire.

¹⁾ Că dumnezeescul Chrisostom ȳicerea acsta „Am vduț slava lui, slavă ca unui născut” aș o tlcuește ȳicnd: „Ca cum ar fi ȳis am vduț slava care se cuvine și se potrivea celui ce era unul născut Fiul și adevrat al mpratului a tte Dumnezeu; precum și cnd vd re-carii de multe ri un împărat frte împodobit, cnd povestesc către re-carii rumuseșea aceea și podoaba, slavă o ȳic adecă pre ct pot, iar cnd nu pot o art tt strălucirea cu cuvintul, ndl acsta o adaug ȳicnd: „Și ce trebuie a ȳice cele multe? O dată cu mprat. Prin ȳicerea „ca” nu este asemenea mpratului vrnd el pre mpratul a-l arăta, despre carele tte le ȳic, el a arăta pre nșuș adevrerea mpratului (Vor. XI la Ioan).

stos s'a făcut ascultător Părintelui său; către cari răspundem: și ce necuviință urmează din acesta, o nebunilor? Și noi de multe ori ascultăm pre prietenii noștri, pre cei ce sînt întocmai cu noi, și ascultarea acesta nu ne face mai mici decît prietenii noștri. Așa și Christos, ca fiu de asemenea ființă, cu voce a ascultat de Părintele său, pentru ca să arate cu ascultarea acesta pre curățenia ce o are cu Părintele. Că însușire este a fiului celui curat și adevărat a cinsti pre tatăl său. Veți însă, o cetitoriu, câte covârșiri de smerenie ține Pavel că a arătat Fiul lui Dumnezeu. a) Că s'a făcut rob, b) că a primit a lua mărte și c) care este și mai mare a lua și mărte necinstită și ocărită: «Că până la mărte, ține, mărte însă de cruce, adevărat mărte blestemată: «Că blestemat, ține Dumnezeu, este tot cel spânzurat pre lemn» (II lege XXI, 25), mărte necinstită și mărte rânduie pentru omenii cei fără de lege.

9. Pentru acesta și Dumnezeu pre el l'a preînălțat și a dăruit lui numele cel mai pre sus de tot numele.

Când începe Pavel a vorovi despre trupul și înomenirea lui Christos, vorovește pentru el fără de frică toate cele smerite, fiind-că firea trupului este primitoare de acestea și nu firea dumnezeieci. Pentru acesta și tu, o cetitoriu, când auzi aceste smerite însușiri și patimi, să le dai la firea trupului al unuia Christos, și nu la firea dumnezeieci lui. Și să nu deosebești pre unul Christos duple ipostas, fiind-că unul și acelaș Christos este, carele duple firea omeniei a pățimit, iar duple firea dumnezeieci a rămas fără de patimă. Care însă este numele ce l'a dăruit omeniei firei unuia Christos¹⁾? Este numele fiu al lui Dumnezeu, numele Dumnezeu²⁾.

¹⁾ Mai acesteși le ține cu Pavel și vârfelnicul Petru în Faptele Apostolilor, că Dumnezeu a făcut pre Iisus (duple omenie adevărat) Domn și uns (adevărat împărat, precum tâlcuește sfîntul Grigorie al Nisei în cuv. al cincilea asupra lui Evnomie), duple patimă și duple cruce și că l'a înălțat pre el Dumnezeu cu slava sa, căci așa ține anume: „Cu încredințare dar cunoscă totă casa lui Israil, cum că Domn și Christos pre el l'a făcut Dumnezeu, pre Iisus acesta, pre care voi l'ați răstignit (Fapt. II, 36) și iarăș întru slavă lui Dumnezeu înălțându-se și făgăduința Sfîntului Duh luând-o dela Tatăl, o revarsă pre acesta, care voi acum vedeți și auziți (tij. XXXIII). In scurt însă arată dumnezeescul Grigorie al Nisei, că însuși Christos, duple dumnezeieci adevărat are pre numele cel mai pre sus de tot numele, iar duple omenie este închinat de totă făptura, că acestaș și pre numele cel mai pre sus de tot numele îl are și numele cel omenesc Iisus, de către totă făptura se închină (Cuv. V, împotriva lui Evnomie).

²⁾ Așa tâlcuește numele acesta mai pre sus de tot numele Teolog. Grigorie ține: Și ce este mai mare pentru omeniesca smerenie decît a se împotri cu Dumnezeu și a se face Dumnezeu din unire? Și atîta

Și fiind-că unul Christos cel născut ca om acesta s'a numit Fiul al lui Dumnezeu, precum și arhanghelul Gavriil a dis că-

a se cerceta de răsăritul cel din înălțime, în cât și sf. cel ce s'a născut a se numi fiul al celui preînalt și a i se dăruit lui numele cel mai pre sus de tot numele! Și acesta ce altă pôte fi, fără numai Dumnezeu? Și tot genunchiul a se pleca celui ce s'a deșertat pentru noi și carele pre dumnezeescul chip l'a mestecat cu chipul robului? Și a cunoște totă casa lui Israil că și Domn pre acesta și Christos Dumnezeu l'a făcut? Că s'a făcut acestea cu lucrarea adecă a celui născut și cu buna voință a născătorului (Cuv. II, despre fiul). Ci și Teodorit dice că aicea „numele“ unii l'aŭ tâlcuit siavă, acesta însă voește cum că acesta este ceea ce a dis Pavel în cea către Evrei, cu atâta mai bun făcându-se (Christos adecă) decât angheli, cu cât mai osebit nume a moștenit decât dinșii, căci căruia din angheli a dis când-va, fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut? Și iarăș, eu voi fi lui tată și acela va fi mie fiu (Evr. I, 34).

Iar Grigorie al Nisei dice: „Curățenia dogmelor adevărului pre Dumnezeu ceea ce este îl socotește, că nici cu numire nici cu gândire, nici cu vre o altă ôre-care socotință este cu puțință a l' pricepe. Negreșit este și nespus și mai pre sus de totă însemnarea cea prin cuvinte: Un nume de cunoșterea firei sale având, însuși a fi singur mai pre sus de tot numele, care cu adevărat și celui unul născut l'a dăruit, pentru-că tôte câte are Părintele și ale Fiului sînt (Cuv. I improtiva lui Evnomie). Iar dumnezeescul Christosom numele cel mai pre sus de tot numele îl dice, slava cea mai pre sus de totă slava și vestea cea mai pre sus de totă vestea cea dăruită lui Christos pentru patima morței. Intru o unire însă cu dumnezeescul Chrisostom dic și dumnezeștile Scripturi, că Domnul a cerut cu adevărat slava omenirei sale mai înainte de patimă dicând: slăvește-mă Părinte lângă tine cu slava ce o aveam lângă tine mai înainte de a fi lumea (Ioan XVII, 5) și o a luat acesta duple patimă și duple înviere; pentru acesta dice „datu-s'au mie totă stăpânirea în ceri și pre pământ“ (Mat. XXVIII, 18) și iarăș dicea: „Aŭ nu trebuia acestea a le pătîmi Christos și a intra întru slava sa?“ (Luca XXIV, 16) și iarăș Pavel dicea: „Iar pre cel puțin ce-va mai mic decât angheli vedem pre Iisus, pentru patima morței cu slavă și cu cinste încununat“ (Ivr. II, 9). Pentru acesta și angheli în ceri și bătrânii și cele patru vietăți diceau acestea: „Vrednic este mielul cel pecetluit a lua puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și slava și buna cuvîntare. (Apocalips. V, 2).

Iar sfîntul Chiril al Alexandriei acesta tâlcuind dice: „Fiind-că cuvîntul lui Dumnezeu, cel unul născut, Dumnezeu fiind, din Dumnezeu s'a deșertat pre sineși duple Scripturi, pogorîndu-se pre sineși întru ceea ce nu era și în neslăvitul trupul acesta intrînd, în chipul robului a fost, ascultător făcându-se lui Dumnezeu și Părintelui până la morțe. Deci pentru acesta dar se dice că s'a preînălțat și ca cum neavînd-o, pentru omenire numai cât nu, și în dar în numele cel mai pre sus de tot numele, duple glasul fericitului Pavel. Dar însă era cu lucrul duple adevăr nu dare, ca când întru început nu era firește lui acestea. Cu mult mai vârtos încă înțelegă-se mai bine întôrcerea la cela ce era din început și duple blînză și sîră despărțire fiindu-l lui, fiind-că și dicea cel ce se necunosea iconomicoște în mlea cuvîntă a omenirei „Părinte slăvește-mă cu slava, care o avom la tine mai înainte de a fi lumea“ (Ioan XVII, 5) (Spasa 68 a Pentateuhului).

tre preacurata Feci6r6: «Pentru ac6sta și sfintul cel ce se va naște¹⁾ se va chema Fiul lui Dumnezeu (Luca I, 35).

10. Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece al celor cerești și al celor păm6ntești și al celor dintru adânc.

Adecă t6t6 lumea și angheli6 cei cerești cu 6meni6 cei p6m6ntești și demoni6 cei dintru adânc sau și drepti6 și p6c6toși6 și cei bine cinstitori de Dumnezeu și p6g6nii6 toți se vor supune și vor c6dea înaintea înfricoșatului nume lui Iisus Christos; c6ci și demoni6 și necredincioși6 vor cunoște numele și slava și puterea lui Iisus în ziua judec6tei și siliți6 vor c6dea ca niște robi înaintea lui și i se vor închina, neput6nd mai mult a se lupta împotriva adev6rului, c6ci dac6 demoni6 și mai înainte de vremea judec6tei dice6u lui Iisus: «Te știm pre tine cine ești» (Luca IV, 35), cu c6t mai virtos atuncea 6u să recun6sc6 pre Iisus și 6u să se t6m6 de puterea lui²⁾. Iar Teodorit

¹⁾ Adaug6 aicea, pentru ac6sta și sfintul cel ce se va naște din tine, precum a cunoscut 6icerea sf. Efrem și veđi la cap. IV al ceii c6tre Galateni, stih 4, în supțînsemnare.

²⁾ Dulcele și prea doritul și m6ntuitorul numele lui Iisus, nu este omenesc, ci dumnezeesc și ceresc și P6rintele cel f6r6 de început i-a pus acesta Fiului s6u celui întrupat, și prin porunca P6rintelui a adus cunoștința acestuia dela ceruri6 arhanghelul Gavriil c6tre feci6ra Maria, precum m6rturisește at6t Nichita al Serilor (în t6lcuirea Evangheliei6 lui Mat. I, 21), c6t și dumnezeescul Evanghelistul Luca 6ic6nd: „C6 iat6 vei zemisli6 în p6ntece și vei naște fiu6 și vei chema numele lui Iisus“ (Cap. I, 31). Inș6 numele acesta este dup6 Coresie, nu dela Ioan, adec6 dela a vindeca etimologhisindu-se, precum a 6is at6t Epifanie la eresul 26 c6t și Chiril în Catihisis, ce este evreesc din r6d6cina Iaha tr6g6ndu-se și însemn6z6 a m6ntuit: de unde se 6ice Iehua, adec6 m6ntuitor precum s'a 6is, c6 acesta va m6ntui pre norodul s6u de p6catele lor (Mat. I, 21). Iar acesta este adev6ratul nume al Mesiei6, dup6 Avgustin (în t6lc. 1 epistoliei6 lui Ioan) și cuprinde pre t6t6 întrup6sca iconomie și înțelepciunea și puterea și bun6tatea și pronia lui Dumnezeu. Și în scurt este o cuprindere de t6te numirile lui Dumnezeu6 cele c6tre cele din afar6. Veđi despre prea d6ruitul numele acesta, ce am 6is în cartea nev6dutului r6sboi6, la f6ia 320. Și cartea duhovniceștilor nevoințe f6ia 222. Ca s6 nu le 6icem aceste6și și aicea: numai aceea6 inș6 ad6ugim: Știind de luarea aminte ce o 6ice purt6torul de Dumnezeu6 Maxim despre dumnezeescul numele lui Iisus; ca aligorisind acesta 6icerea „6u nu d6u6 p6seri se vînd6 întru un asari6“ 6ice: „Ce voește ac6sta duhovnicește teorisindu-se, adec6: d6u6 p6seri se vînd6 într'un asari6? 6ic unii c6 asariul ar fi cele 6ece porunci (adec6 cuprind6nd 6ece Numii6, iar Numia este fel de moned6), și se arat6 prin num6rul 6ece litera 7 (c6 i acesta arat6 num6rul 6ece). Inceputul numelui6 lui Iisus are pre i, se r6scump6r6 dar prin numele lui Iisus ca d6u6 p6seri, norodul cel vechi6 și cel nou6 și omul cel din l6untru și cel din afar6 al nostru (Lu t6lc. 6vang. lui Matei6 cap. X, stih 20).

cel din adânc dice că sînt morții. Veđi și tâlcuirea dicerei: «Când va strica tótă începătoria și tótă stăpînirea și puterea» (I Cor. XV, 24) și a dicerei «că tóte le-a supus supt picíó-rele lui» (tij. 27). Insuși acésta, ce o dice aicea Pavel, o dice și Ioan în Apocalipsis: «Și tótă făptura, ceea ce este în cerfú și pre pămént și supt pămént și pre mare care sînt, și tóte cele ce sînt într'însele le-am audít dicénd «celuía ce șéde pre scaun și mielului buna cuvîntare și cinstea și slava și stăpâni-rea în vécurile vécurilor» (Apocal. V, 13). Insemnézá, că sfin-
tul Grigorie al Nisieí voește ca să arate prin cuvintele acestea ale lui Pavel cele patru părți ale crucei: înălțimea prin cele cerești, adâncimea prin cele din adânc, iar lățimea și mărimea prin cele pămêntești. «Aicea pre mijlocul și păméntul cu o numire le cuprinde totul prin mijlocul numirei a celor cerești și a celor dintru adânc pămêntesc» (Cuv. Catihetic c. XXXII).

11. Și tótă limba va mărturisi că Domnul Iisus Chri-
stos este întru slava lui Dumneđeú Părintelui.

Adecă pentru ca să dică toți anghclii și ómenii cuvîntul a-
cesta că Iisus Christos, este Domnul și Dumneđeú; iar acésta
că este întru slava Parintelui adecă cum că are Fiú slăvit ca
acesta, căruía tóte i se supun; veđi, o cetitoriule, că slava și
lauda Fiului celui unuia născut, tot o dată este slavă și la-
udă și a Părintelui? Drept aceea și micșurarea dinprotivă și
necinstea Fiului este micșurare și necinste a Tatălui¹⁾.

12. Drept aceea iubiții mei, precum tot-de-una ați as-
cultat.

¹⁾ Marele Vasilie dice, că numele cel mai pre sus de tot numele și
mărturisirea tuturor limbilor s'a dat ómenirei lui Christos și nu dum-
neđeirei; căci de le-ar fi dăruit acestea Părintele Fiului ca lui Dumne-
đeú, le-ar fi dăruit însă acestea lui nu mai înainte de înnomenire, ci
dupre înnomenire; apoi urmézá să se fi făcut Fiul dupre înnomenire mai
mare, decăt ceea ce era înainte de înnomenire, care a se gândi este prea
fără de cuviință. Drept aceea acestea se înțeleg ómenirei și nu dumne-
đeirei (Cuv. al 4 ímpr. lui Evnomie). Iar fratele sėú dumneđeescul Gri-
gorie Nisis despre mărturisirea acésta dice așa: un chimval cel mai pre
sus de lume este firea anghelilor; alt chimval este făptura cea cuvîntă-
tore a ómenilor. Pécatul dar a despărțit pre acesta de acela. Decí când
lurăș iubirea de ómení a lui Dumneđeú le va împreuna pre aměndouě
acestea una cu alta, atuncea va rėsuna lauda aceea aměndouě făcendu-
se împreună, precum dice Marele Apostol; că tótă limba va mărturisi
al celor cerești și al celor pămêntești și al celor dintru adânc, că Dom-
nul Iisus Christos este întru slava lui Dumneđeú Părintelui, care acésta
făcěndu-se va striga graful chimvalilor acestora cãntarea cea de biru-
ință prin obștăca unire făcěndu-se asupra peirei protivnicului (Cart. I
la supra scrierilor Psalmilor, unde se află dicerea „lăudați-l pre el în
chimvalle bine rėnunătore“).

Sfătuirile și îndemnările se cuvine a se face împreună cu laude aceloră, către cari se fac ele, căci când sfătuirile sînt unite cu ore-care laude, mai cu lesnire se priimesc de omeni; pentru acésta și Pavel aicea, laudă pre Filipiseni, numindu-i iubiți și dîcînd, că, precum tot-de-una ați ascultat, ca cum le-ar dîce cu acésta că v'am arătat, cum că Fiul lui Dumnezeu s'a făcut ascultător pînă la mórte de cruce. Decî urmați și voi aceluia, urmați-vé încă și pre voi înși-vé, pentru-că voi tot-de-una v'ați arătat ascultători sfătuirilor mele.

Nu numai ca întru înfățișarea mea, ci cu mult mai virtos întru depărtarea mea.

Atuncea adecă, dîce, vé arătați cum că ascultați și păziți sfătuirile mele rușinându-vé de mine, fiind-că eram de față, iar acum de veți asculta și veți adauge fapta bună, cu adevérat veți arăta că nu ascultați pentru mine, ci pentru Dumnezeu și pentru dragostea lui Dumnezeu.

Cu frică și cu cutremur lucrați mântuirea vóstră.

Nu vé rog dîce, hristianilor, pentru mine, ci pentru binele vostru, și pentru ca să lucrați mântuirea vóstră, cu frică și cu cutremur; fiind-că fără de frica lui Dumnezeu nici un lucru bun se săvîrșește, nici în meșteșugurile cele gróse și trupești, nici întru cele duhovnicești și trupești (sufletești). Dar cum se va isprăvi frica acésta a lui Dumnezeu? Așa adecă de vom socoti, că Dumnezeu se află față pretutindenea și în fiește-care loc și cum că aude și vede nu numai câte fapte facem, ci și câte cugetări gîndim și le socotim. Pentru acésta a dîs dumnezeescul David: «Slujiți Domnului cu frică și vé bucurați lui cu cutremur». (Psalm II, 11). Iar bucuria cu cutremur este, când cine-va făcînd binele cu frica lui Dumnezeu, are îndrăznélă în sufletul sêu și nu se înfruntéază din afară de conștiința sa, că face vre-o faptă afară de porunca lui Dumnezeu. Lucrați însă a dîs și nu faceți, adecă cu multă osîrdie și sârguință faceți mântuirea vóstră¹⁾.

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie așa tâlcuește dîcerea acésta a lui Pavel: „Se cuvine, dîce, a ne teme și a ne cutremura când lucrăm mântuirea nóstră, nu cum-va să ne amăgim și să cădem din mântuire, de vreme ce multe sînt ispitele, mulți demonii cei vrășmășuitoari din care pricină unora și însăși nevoința faptei bune li s'a făcut réutate, pentru-că acésta li s'a făcut lor pricină de mândrie. Pentru acésta cu frică și cu cutremur se cuvine să lucrăm mântuirea nóstră; pentru-că dacá Dumnezeu, cel ce vede osîrdia nóstră cea cu frică nu ne-ar ajuta la fapta bună, și însăși voea nóstră nu va lua sfîrșit bun; ci însăși lucrarea nóstră nu se va socoti faptă și lucrare bună; de acésta Cui măcar de a și voit și lucrăți bun, producînd lui Dumnezeu jertfă, însă Dumnezeu, nîcî voi înța lui o a priimit, nîcî lucrarea și fapta lui. Pentru ce? Pentru-că nu

13. Că Dumnezeu este acela ce lucrează întru voi, și ca să voiți și ca să lucrați.

Fiind-că mai sus a ȃis Pavel cu frică și cutremur, pentru a nu se înspăimănta Filipisenii, acum aicea ȃice, că nu vę speriați fraților de acęsta ce am ȃis vouę, fiind-că nu o am ȃis pentru ca să vę speriați și se slăbiți din calea faptei bune și a mântuirii vęstre, nu; ci pentru ca să luați aminte de sine-vę; pentru-că de veți lua aminte voi și vę veți propăzi, negreșit

a fost cu frică și cu cutremur; pentru acęsta însă Dumnezeu i-a ajutat lui, nici s'a încheeat în sfirșit bun voea și lucrarea lui. ȃice însă și Marele Macarie: „Deci trebuința este de nevoință și de amăruntă păzire și noi cu totă înțelepciunea ca cu frică să lucrăm mântuirea noastră; precum este scris: căți v'ați făcut părtași dar ai Duhului lui Christos, întru nici un lucru, nici în mic nici întru cel mare se vę aflați cu defăimare (adecă cu nebăgare de seamă) și Darul Duhului să nu-l ocărăți ca să nu fiți dați afară din viață, căreea acum v'ați făcut părtași“ (Vor. XV, cap. 4). Ci și Coresie ȃice: „Că se cuvine mântuirea noastră a lucra cu frică și cu cutremur, a) pentru-că nu știm de ne aflăm în Darul lui Dumnezeu; b) pentru-că nu știm cele ascunse ale inimii năstre de sânt curate, nici cunoștem patimile ce se încuibeză acolo; c) pentru-că judecățile Domnului sânt adănc mult și altele sânt judecățile năstre și altele ale lui Dumnezeu; pentru acęsta și David ruga pre Dumnezeu să nu intre întru judecata cu robul sęu adecă să nu-l judece duple faptele și cugetările lui. Și Iov ȃicea mai însuși acęsta cu alte cuvinte: „Mergi dela mine că deșartă este viața mea“ (Iov VII, 16); și iarăși: „Nu vę ȃice împotriva unui cuvint al lui din o mie de cuvinte“ (Iov. IX, 3); d) pentru-că neputința și schimbăciunea trupului este multă, prin carea plecat este gândul omului spre cele rele din tinerețele sale; e) pentru-că avem vrășmași și pizmuitoari cu totul prea ręi și nedormitori. Pentru acęsta și Pavel ȃicea: „Imi chinuesc trupul meu și îl robesc ca nu cum-va altora propoveduind însumi să mę fac netrebnic“ (I Cor. X, 27).

Că frica acęsta lucrează stărnire întru dar și mântuire, că de vreme ce totă lumea este plină de cursele diavolului și întru flește-carele lucru sânt ascunse lațurile păcatului și ale patimilor, pentru acęsta ticălosul om se cuvine a umbla cu frică și în flește-care pas și mișcare se cuvine a tremura, ca nu cum-va să se prinză în or ce cursă, că și vietățile cele cu patru picioare și păsările cele zburătoare cu o frică ca acęsta umblă și sboră și iarăș ticăloșele nu pot scăpa de cursele cele ascunse ale vânătorilor; pentru acęsta Solomon despre o parte așa ne sfătuește: „Să nu dai somn ochilor tęi, nici să dormiteze genele tale, cu să te mântuești ca o căprioară din cursă și ca o pasere din lanțuri“ (Pild. VI, 5). Iar Sirah despre altă parte ȃice: „Cunoște cum treci prin mijlocul curselor și printre strejile cetăței umbli“ (Sir. IX, 13). Insemneză însă că este și frică vrășmășuitoare, duple Marele Vasilie, despre care ȃice David: „De frica vrășmășului izbăvește sufletul meu“ (Psalm. LXIII, 2); frică vrășmășă este cea ce face întru noi pre temerea de mörte, care ne înduplecă pre noi a ne înfricoșa de covirșirile feșelor. De frica cea de acest-fel voește Domnul a nu ne teme noi ȃicęnd: „Nu vę temeți de cei ce omöră trupul“ (în tălcuirea Evangheliei lui Matei cap. X, 28).

Dumnezeu va lucra toate cele spre mântuirea voastră; pentru-că Dumnezeu este carele dă nouă osârdia ca să voim și să iubim binele și Dumnezeu este, carele aduce la sfârșit priincios și pre lucrarea binelui ce îl facem; că Dumnezeu lucră întru noi și pre a voi, adecă ajută nouă ca să voim binele, și crește pre voința noastră cea către bine și o aprinde pre ea, spre a lucra mai cu ferbințelă binele; și dupre alt chip încă se înțelege acésta că de vreme ce Dumnezeu adaugă sfârșitul la fiște care lucrare bună, iar noi ómenii, vedând lucrurile că se săvîrșesc de Dumnezeu, întindem întru ele și voința noastră mai mult și le iubim. Pentru acésta dice Pavel că și a voi să lucră întru noi de Dumnezeu, adecă tu ai voit să faci un lucru bun și a-î început a-l face și de veđi adecă, cum că lucrul tēu acesta bine sporește și că ia sfârșit bun, atuncia îl vei iubi mai mult pre lucrul acela. Iar de veđi că lucrul tēu nu merge bine și nu ia sfârșit bun, amorțește și obosește voea ta despre acela. Decî fiind-că sfârșitul al fiște-căruia lucru se face dela Dumnezeu, iar sfârșitul iarăși îndemnă și aprinde pre voința noastră la acela, pentru acésta Pavel cu dreptate dice, că dela Dumnezeu se dă nouă a voi¹⁾ sau și din multa bună cunoș-

¹⁾ Aceste adecă le dice dumnezeescul părintele acesta (Teofilact); tu însă, o cetitoriule, să știi că dupre Marele Vasilie voea și proalegerea omului dupre strămoșescul păcat a șchiopătat și de sineși nu pôte a se mișca spre bine de nu se va porni de însuși Darul și lucrarea lui Dumnezeu, că de vreme ce în rați putea. Adam a se porni spre bine și a păzi porunca, dar nu a voit: pentru acésta acum voește a se porni spre bine omul și nu pôte; și mai ales spre binele cel adevărat al credinței și al faptelor bune, care ajută spre veșnica mântuire; pentru acésta are trebuință a se mișca de Dumnezeu. De acésta a đis Solomon: „și se gătește voea dela Domnul“ (Pild. VIII, 35). Ce đic? Și însăși mintea încă, care este mai întâia decât voea, nu pôte a înțelege și a încheea singură de sineși binele, fără a se lumina de către proîncepătorul Darul lui Dumnezeu. Și acésta o mărturisește acestaș Apostol đicând: „Nu că doar sintem destui de sine-ne a socoti ce-va, ca dela înșine, ci îndestularea noastră este dela Dumnezeu“ (II Cor. III, 5), că đic teologii și mai ales Grigorie Teologul în stihurile sale, că precum nu pot cele sburătoare a se mișca fără de aer, și peștii fără de apă, asemenea și omul nu pôte a înțelege, sau a voi, sau a face binele, fără de dumnezeescul dar și ajutor fiind-că Domnul a đis: „Că fără de mine nu puteți a face nimica“ (Ioan XV, 5). Pentru acésta și ca niște eretici s'au anatematisit și s'au oborît de canónele sfînt. sobor celui din Catargena Pelagieni, cari đic că din de sineși stăpânire a omului atárnă totă mântuirea lui; asemenea și cei pre jumătate Pelagieni, care điceau cum că începutul mântuirii se naște din de sineși stăpânire, este trebuință însă a urma și darul și nu a povățui întâi decât în urmă; că se surpă și aceștia din acésta đicere a Apostolului: „Dumnezeu este cel ce lucră întru voi și pre a voi și pre a lucra“ și din canon 124 al acestuiaș sobor și de către sfînțitul Avgustin carele đice: „Lui Christos coluia ce lucră întru dănușul.

tință și din așezarea cea mulțămitoare către Dumnezeu a noastră, ține Pavel, că a voi să lucrăți într-o noapte de la Dumnezeu precum și faptele cele bune și isprăvile daruri ale lui Dumnezeu le numește (și vedeți la cap. XII al ceii către Romani și stih 29 cap. I al acestei Trimiteri), nu pentru ca să scape pre stăpânirea de sineși a omului, ci vrând a ne face să mulțămim tot-de-una lui Dumnezeu și toate faptele bune ale noastre lui să le aferosim. Veți însă și cuvintele lui Pavel după ținerea: că a ține că într-o noapte voi cari lucrați mântuirea voastră cu frică și cu cutremur, într-o noapte voi ține, și într-o noapte asemenea cu voi, lucrăți Dumnezeu toate.

Pentru buna voință.

Adecă într-o noapte Dumnezeu lucrăți într-o noapte și pre a voi și pre a lucra, pentru a săvârși într-o noapte hristianii buna voință a lui Dumnezeu și pentru ca să viețuiți precum voește și iubește Dumnezeu. Deci și din această aveți îndrăzneala și nu vă temeți fiind-că Dumnezeu cu adevărat voește a vă ajuta voue, pentru ca să viețuiți drept și cu fapte bune, de nu pentru altce-va, ci măcar pentru-că însuși o voește și o iubește această.

14. Și toate faceți-le fără cârtire și fără îndoite cugetări.

Diavolul când nu poate a opri pre om desăvârșit de la bine și de la fapta bună, bagă într'însul mândrie, sau slavă deșartă, adecă îl îndemnează pre om să se mândrească și în zădar să se mărească pentru binele ce-l face, sau de nu poate nici în acestea a arunca pre om, îl face să cârtască și să se îndoiască și să nu creadă pentru binele ce-l face și din cârtirea și necredința îl face pre el sau să se lipsască de plata binelui aceluia sau să se lenească și să nu mai lucreze cu osîrdie, precum

ajută omului spre mântuire veșnică și spre dreptate" (cart. la Ioan). De această și înțeleptul Meletie Pigas, tâlcuind ținerea această a Apostolului ține: „Acesta este carele lucrăți toate într-o noapte, acesta celor ce voesc și proaleg le dă a proalege; că dumnezeesc, ține Grigorie, ore-care dumnezeesc dar este a proalege cele ce se cuvine. Și credința Dumnezeu o dăruiește; că dumnezeesc dar este credința și avuție de Dumnezeu dată, și puterea Dumnezeu o dă; că însuși este cel ce vă întărește pre voi; că toate, ține, le pot într-o noapte Christos, cel ce mă întărește pre mine. Deci însuși este cel ce lucrăți într-o noapte și pre a voi și pre a lucra pentru buna voință (cart. I despre hristianii). Și iarăși acesta ține: „Că dacă vechiul Adam întreg stând și sănătos și puternic a sta, de sineși a căzut, cum cădând și într-o neputință făcându-se de sineși se va scula fără de ajutorul și darul noului Adam? Precum ține și Avgustin că firea omenescă dacă într-o întregime ar fi rămas, într-o care s'a zidit, după nici un chip s'ar îl păzit pre sineși ne ajutând-o făcătorul ei. Deci de vreme ce fără Darul lui Dumnezeu nu ar fi putut a păzi mântuirea care o a luat, cu ce chip fără de Darul lui Dumnezeu poate iarăși a cădea sau ce a pierdut" (II).

se cuvine!). Deci fiind-că hristianii cei din Filipi tot-de-una se aflau în primejdii și în ispite, iar din ispite mulți se răstornă în cârtiri și în hule, nerăbdători fiind, pentru acesta dice Apostolul aicea lor, că toate lucrările vóstre, hristianilor, să le faceți fără de cârtire; căci cela ce cârtește este nemulțămitor către Dumnezeu și hulitor.

Iar îndoite cugetări numește pre îndoire și pre stînjinare și pre împușinare, adecă când voește cine-va a face o poruncă a lui Christos, și se îndoiește dîcînd întru sineși așa: Óre și de voiu face eú acéstă poruncă, avea-voiu plată dela Dumnezeu sau ba? Óre bine este a face acéstă faptă bună? Și altele asemenea. Nu se cuvine dar întru acestea a se îndoii cine-va, ci a face porunca lui Dumnezeu fără îndoială și cu nădejde. Și măcar osteneła de ar urma, măcar altă greutate, să nu se stînjenească și să nu se îndoiască întru cugetarea sa.

15. Ca să vă faceți fără prihană și întregi.

Adecă ca să fiți întru toate neprihăniți și curați, căci a cârti cine-va când face porunca lui Dumnezeu, nu este mică greșală și prihănire. Nu a dîs însă aicea Filipisenilor Apostolul precum a dîs Corintenilor, că celor ce cârtesc le este de datorie munca și pedepsă: «Nici cârtiți precum óre cari dintr'înșii (adecă din Evrei în pustie) a cârtit și s'a perdut de perdătorul» (I Cor. X, 10). Nu a dîs, dîc, Filipisenilor așa, fiind-că lor le vorovește ca unor fiți slobođi și nu ca unor robi necunosători. Ascultă încă și cele următoare:

Fiți ai lui Dumnezeu neprihăniți.

Drept aceea a cârti cine-va, acesta este însușire de robi și neslobođi și nu de fiți ai lui Dumnezeu slobođi și evgheniști; căci care fiú osteneind întru poruncile tatălui seú și pentru binele seú, cârtește când-va? Negreșit nici unul.

În mijlocul unui neam sucit și răzvrătit.

Știu, dice, că ómenii suciți și răzvrătiți, cari vă vrășmașuesc sînt mulți și aceia vă silesc să cârtiți; ci atuncea mai ales este

1) Pentru acesta înțelepțește a dîs cuvintele acestea vrednice de pomenit dumnezeescul Ioan Scărașul: „trei gropi ne sapă nouă demonii; și mai întâiu adecă ne dau luptă pentru ca să oprască a se face binele; iar al doilea după întâia înfrângerea lor, ca acesta să nu se facă după Dumnezeu. Iar când și de acesta furii nu se norocesc, atuncea apoi liniștit stînd asupra în sufletul nostru, ne fericesc pre noi ca cum am vieții după Dumnezeu” (Cuv. 26 despre drepta judecată sau deslusire). Sfătuește însă și Solomon să ne păzim de nefolositorea cârtire dîcînd: „Păziți-vă dar de nefolositorea cârtire” (Înțelep. I, 11). Veđi însă și supt însemnarea stih 10 al cap. X al ceii I către Corint., unde veđi afla dicerea lui Ava Isaac despre cârtire.

cine-va lăudat când și indemnăt fiind de alții spre a cârti, el nu cârtește, ci rămâne mulțămînd lui Dumnezeu.

Intru care vă vedeți ca niste luminători în lume.

16. Cuvînt de viață fiind.

Precum strălucesc luminătorii, ȃice, intru întunec, așa și voi hristianii, când sînteți proști intru socotință și fără reutate, străluciți intru omenii cei suciți și răsvrătiți. Mai mult dar sîrguiți-vă tot-de-una, să străluciți între dînșii, ca niște luminători. Că ȃicerea, să arătați, socotesc că nu este grai hotărîtor, ci poruncitor. Iar cuvînt de viață fiind a ȃis adecă avînd intru sine-vă sîmînța de viață și urmînd a vieții, fiind-că de aicea încă ați luat arvona mîntuirei; sau precum luminătorii cei simțiți, sîrele și luna, luminînd pre făptură, invioșază trupurile cu căldura lor (că și luna este caldă și umedă duple astronomii și fizici), așa și voi hristianii sîrguiți-vă a fi celor-l-alți omeni credincioși putere vioșitoare și împărtașitoare de viață și de mîntuire¹⁾

Spre lauda mea în ȃiua lui Christos.

Atăta, ȃice, să fie fapta bună a vîstră în căt, nu numai pre voi se vă aducă la viață și la mîntuire, ci și pre mine învățatorul vostru să mă facă mai strălucit și mai slăvit în ȃiua judecării.

Cum că nu îndeșert am alergat, nici îndeșert am ostenit.

Acésta este lauda mea, ȃice, că eă v'am învățat și v'am făcut acest-fel desăvirșiți hristianii, și că ostenéla, ce o am făcut la voi învățandu-vă prin Evanghelie, nu s'a făcut deșartă și zadarnică.

17. Ci deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vîstre, mă bucur și împreună mă bucur cu toți voi.

Și de voiă muri, ȃice, că jertfă numește pre mîrte, mor însă duple jertfa și slujba credinței vîstre, adecă mai întăi v'am jertfit pre voi și v'am proales slujbă și proaducere lui Christos, fiind-că v'am făcut credincioși hristianii, și apoi mor eă. Pentru acésta nu mă întristez, căci mor, ci mai ales mă bucur și mă bucur împreună cu voi toți. Mă bucur pentru-că mă fac jertfă și prinos lui Christos, iar împreună cu voi mă bucur, pentru-că proaduc lui Christos ca o jertfă pre a vîstră credință²⁾.

¹⁾ ȃicerea "cuvînt de viață fiind" Teodorit așa o tălcuește în loc de luînd așinte de cuvîntul vieții, că și lui Timotei așa scriindu-i a ȃis: „ȃine-te pre sineși (adecă în-și umînțe) și de învățatură" (I Tim. IV, 14), el de se va tălcui așa, e de datorle a nu scrie: de cuvîntul vieții fiindu-vă. ²⁾ ȃice pîrte înă înțelegă ȃicerea acésta: „Deși mă jertfesc pentru

18. Pentru acesta și voi bucurați-vă.

Așisderea, ȳice, și voi bucurați-vă, pentru că v'ați proadus de mine jertfă lui Christos prin credința.

Și împreună cu mine bucurați-vă.

Asemenea și voi împreună cu mine bucurați-vă, fiind-că vreau să mă proaduc jertfă lui Christos, mă bucur pentru acesta și mă veselesc.

19. Nădejduesc însă întru Domnul Iisus curând a trimite vouă pre Timotei, ca și eu să-mi fac inimă bună, cunoscând cele despre voi.

Fericitul Pavel precum toate lucrurile sale le aferosește lui Christos așa și aicea aferosește pre trimiterea lui Timotei; pentru acesta și ȳice, nădejduesc întru Domnul că voi trimite la voi pre Timotei, adecă prea încredințat sînt că Domnul Iisus va înlesni venirea lui, ca, precum voi aveți a face inima bună și a vă mîngăia, după ce veți afla prin scrisorea acesta cum că lucrările mele au ajuns în sporire și în creștere Evangheliei, iar cele ale vrășmașilor credinței s'au întors spre înpușinare, așa am și eu asemenea a face inimă bună și a mă mîngăia, duple ce prin Timotei voiu afla că lucrările vóstre se află bine.

20. Că pre niminea am de un suflet cu mine, carele cu curățenie să pórte grijă de cele pentru voi.

Avem chip, ȳice, să trimit și pre alt frate la voi, dar însă nici unul este ca acesta întocmai la suflet cu mine, adecă Timotei, și nu este altul să pórte grijă pentru lucrările vóstre precum eu port grijă de ele, fără numai Timotei, că acesta este

jertfa și slujba credinței vóstre", duple Fotie așa: „Adecă mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vóstre, și mă bucur cu adevărat, că bucuria învățatorului este deplinătatea ucenicilor și împreună mă bucur că și voi deplinindu-vă dobândiți mare bucurie; se vede însă că ȳicerea „ci potrivit mă jertfesc" cum că din afară aduce altă înțelegere; adecă cum că Pavel de nu ar fi murit pentru jertfa și credința Filipisenilor și a tuturor celorlalți hristiani, s'ar fi întristat, ci ȳice cum că și noima acesta nu este necuviinciosă, fiind-că Pavel mai înainte a spus că a judecat a fi mai de nevoie de a mai rămănea în trup, și în viața acesta pentru sporirea și deplinătatea ucenicilor, negreșit s'ar fi întristat de s'ar fi jertfit și ar fi murit mai înainte de a deplini pre aceea și a proaduce lui Christos ca o jertfă pre a lor credință. Se póte și așa a se înțelege: ci deși mă jertfesc de ispite și de necazuri și de muceni, dar însă pentru jertfa și slujba credinței vóstre mă bucur. Iar Teodorit așa tâlcuește acesta „deși mă jertfesc pentru credința (vóstră), ca o jertfă proaducând-o lui Dumnezeu, mă bucur și mă veselesc. Și se cuvine și voi a vă împărtași cu mine de bucurie. Acestea însă le ȳice mîngăindu-i pre ei și învățând mărimea muceniei, cum că are rânduială de ore-care aducere de împăcare și de jertfă.

carele cu curăție va purta grijă pentru voi, adecă părintește. Veți însă, o cetitoriu!e, care prevedință părintească avea pre iubitorul de fi Apostolul Domnului pentru hristiani. Căci când însuși nu avea vreme a merge singur să cerceteze pre ucenicii și duhovniceștii fiii săi, trimite pre alții la dînșii, și acesta o făcea pentru ca ucenicii săi nici întru o vreme să se lenescă.

21. Ca toți pre cele ale lor își caută nu pre cele ale lui Iisus Christos.

Adecă toți odihna lor își caută, dice, și a fi ei siguri și fără primejdie, căci nici unul dintre cei-l-alți frați nu va lua asupraș cu înlesnire o atât de îndelungată călătorie pre uscat și pre mare, pentru mântuirea vōstră, adecă pentru Iisus Christos. Acestea însă le dice Pavel întâiū adecă pentru ca să laude pre Timotei și al doilea pentru ca să învețe pre Filipisenii, cari îl aud a nu căuta odihna lor, căci cel ce caută odihna sa nu caută trebile lui Christos. Vai! cât sintem noi hristianii cei de acum depărtați de Christos, pentru-că tot-de-una căutăm odihna noastră și siguranța și pentru Christos nu voim a priimi nici o ispită și necaz.

22. Iar cercarea lui o cunoșteți cum că ca un fiū cu părintele împreună cu mine a slujit în Evanghelie.

Voi înși-vē, dice, sinteți marturi că Timotei a slujit lângă mine ca un fiū lângă tatăl său, nu numai întru slujba trupului, ci și întru cea mult mai mare, adecă în propoveduirea Evangheliei. Drept aceea, și ca pre un fiū al meu trebuie să-l cinstiți și cu mult mai virtos se cuvine a-l cinsti ca pre un slujitor și liturghisitor al lui Dumneșeu. Cu aceste cuvinte însă recomanduește pre Timotei Filipisenilor sfintul Pavel, atât pentru ca să facă har lui Timotei cât și a face har Filipisenilor, căci de vor odihni ei și vor ocroti pre Timotei, ca pre un vrednic de odihnă și de cinste, negreșit aū să se folosască de cuvintele lui și dupre urmare vor lua plată dela Dumneșeu mai multă.

23. Pre acesta dar nădejduesc să-l trimit, după ce voū vedea cele pentru mine îndată.

După ce voū vedea, dice, ce sfirșit vor lua trebile mele, atuncea îndată, adecă din aceeaș și și cias îl voū trimite pre acesta la voi.

24. Nădejduesc însă întru Domnul, că și însu-mi în grabă voū veni la voi.

Nu vē trimit, dice, pre Timotei, fraților, pentru-că eū de o cam dată m'am lepădat și nu viū la voi, ci că și eū nădejduesc în Dumneșeu să viū.

Pentru acesta îl trimit mai înainte pentru ca să aflu cum vă aflați. Veți însă, o cetitorile, că Pavel dela Dumneđeū atárnă mergerea sa la Filipiseni. Nădejduesc, ție, în Domnul să viu, adecă de va voi Dumneđeū, pentru ca și pre noi să ne învețe ca să atárnăm dela Dumneđeū mișcările și pricinile noastre¹⁾.

25. De nevoie am socotit și pe Epafrodit fratele și împreună lucrătorul și împreună ostașul cu mine.

Cu laude și cu orații trimite și pe Epafrodit acesta, dumneđeescul Apostol, la Filipiseni, cum cu aceasteși laude trimite și pre Timotei, pentru aceeași pricină ce o am ție mai sus, adecă pentru a purta și el de grijă cu curățenie ca și Timotei, pentru îmbunătățirea Filipisenilor; mai mare încă este împreună ostașul decât împreună lucrătorul, pentru-că împreună lucrătorul ajută și împreună lucrăză la trebī, cari nu aū primejdie de viață, iar împreună ostașul negreșit la primejdi și la ispite se află împreună luptându-se și împreună nevoindu-se cu cei-l-alți ostași, precum și Epafrodit acesta împreună se luptă cu povăuitorul ostaș Pavel întrū propoveduirea Evgangheliei.

Iar al vostru Apostol, și liturghisitor al trebuinței mele a-l trimite către voi.

Adecă pre acesta pre carele voi Filipisenii l'ați trimis la mine pre Epafrodit adecă, pre însuși acesta îl trimit și eū la voi și îl dăruesc, că cu Epafrodit acesta a trimis lui Pavel Filipisenii cele de trebuință; sau Apostol îl numește ca pre un învătător ce era lor²⁾.

26. Fiind-că era dorind pre toți voi a vă vedea și măhnindu-se pentru-că ați auzit, că s'a bolnăvit.

27. Că cu adevărat a fost bolnav aproape de mörte.

Știind, ție, Epafrodit că-l iubiți și că v'ați măhnit pentru bóla sa, pentru acesta dorește se vă vadă, ca se vă bucure și să vă izbăvescă de întristarea ce aveți pentru bóla lui. Formăluște însă și altă înțelegere dumneđeescul Apostol cu cuvintele cele de acest-fel, desvinovățindu-se către Filipiseni pentru

¹⁾ Despre acesta veți tâlcuirca țiecrei „vofū veni însă în grabă la voi, de va voi Domnul“ (I Cor. IV, 19). Și a țiecrei „de va da voe Dumneđeū“ (Evr. VI, 3).

²⁾ Teodorit însă ție „că Apostol pre Epafrodit al lor l'a numit ca pre unul ce îi era încredințată purtarea de grijă a Filipisenilor, precum este arătat că supt Epafrodit erau episcopii cei ce se numeau la începutul scrisorei acestea adecă cei ce plineau rânduiala de presviteri. Iar acesta de era, urmăză că Epafrodit era episcop al Filipisenilor, precum mai înainte am ție“.

ce trimite la dînsii pre Timotei și pe Epafrodit cu întîrziere și după trecere multă de vreme și ca cum le-ar dîce, nu pentru-că m'am lenit nu i-am trimis pre aceștia în grabă, ci pentru-că pre Timotei adecă ca pre unul de un suflet cu mine îl țin și îl am lîngă sine-mi: iar Epafrodit iarăș a fost bolnav și pentru aceea nu a venit cu mult mai înainte, că bóla lui a fost îndelungată și asemenea cu mórtea, adecă aducétore de mórte.

Ci Dumneđeü l'a miluit pre el. .

Ce dicit acum o Manihee ereticule? De este lumea rea, și viața cea din lumea acésta de sineși este rea și pîngărită, precum tu bîrfești, cum numește Apostolul aicea milă a lui Dumneđeü, a lăsa pre Epafrodit în viața acésta? Ci Maniheii adecă și ereticii, la acésta nu aũ ce rěspunde. Iar hristianii póte ar întreba, că de este bine a muri cine-va, precum dîcea acestăș Pavel și a fi împreună cu Christos, «Că mie, dîce, a vieții imi este Christos și a muri căștig» (Filip. I, 23), pentru ce acum numește milă a lui Dumneđeü, a rămănea cine-va în viața acésta? Către acésta întrebare rěspundem, saũ că Epafrodit învėtător fiind și propoveditor al Evangheliei, urma să aducă mai multe suflete mântuite la Christos, de ar fi rěmas mai multă vreme în viață, care acésta, adecă mântuirea sufletelor, este mai de nevoie decăt a muri cine-va, precum mai sus a dîs Pavel: «Iar a mai rămănea în trup, este de nevoie pentru voi» (Filip I, 24): saũ rěspundem, că Apostolul vorbește fórte puține cuvinte, precum aũ obiceiũ a vorbi cei ce ascultă cuvintele lui și tot-de-una și în fiește-care parte nu filosofește și nu vorovește cu amăruntul. Că de vreme ce vorovea către ómenii lumestii, cari însă se temeau de mórte, pentru acésta vorovește și cu acest chip, numind milă a lui Dumneđeü, pre mai rămănera în viața acésta a lui Epafrodit. Și după alt chip încă viața acésta este lucru bun însuși de sine în osebire, pentru-că dá vreme de pocăință celor ce viază și de a lucra faptele cele bune și mântuirea lor. Pentru acésta și în rânduială de pedėpsă și de cětare sfînta Scriptură pune pre morțile cele fără de vreme de care și David dîcea: «Să nu mē duci pre mine întru înjumătătarea dîlelor mele» (Psalm. CI, 25). Și iarăș: «Bărbații sîngiurilor și ai viclesugului nu își vor înjumătăti dîlele lor» (Psalm. LIV, 27). Și Pavel încă aiurea dîcea: «Pentru acésta întru voi mulți sînt neputincioși și bolnavi și dorm (adecă mor mai înainte de vreme) îndestui» (I Cor. XI, 30). Că viața cea viitoare nu este mai bună decăt acésta, ca cum acésta ar fi rea (pentru-că de ar fi aceea mai bună decăt acésta viclénă și rea, nici s'ar socoti bună și priinciosă de sineși viața acésta), ci decăt acésta bună, aceea este mai bună.

Și nu numai pre el, ci și pre mine.

Vedeți, o cetitoriu!e, cum și din cuvîntul acesta face Pavel pre Epafrodit, vrednic de cinstire și de evlavie între Filipiseni? Fiind-că pre însănătoșarea lui cea din bôlă și îndreptarea o socotește milă și facere de bine și a sa dela Dumneđeū.

Ca să nu aib întristare preste întristare.

Adecă pentru acêsta Dumneđeū m'a miluit și a însănătoșat pre Epafrodit, ca nu pre lângă întristarea ce am suferit pentru bôla lui să mai iaū și altă întristare pentru mórtea lui.

28. Iar mai în grabă l'am trimis pre acesta, ca vedendu-l pre el se vè bucurați.

Adecă fără întârziere de vreme și fără zăbavă l'am trimis, ca să-l vedeți și dupre urmare se vè slobodiți de întristarea, ce o ați fost priimit pentru dînsul și să vè bucurați cu sufletul și cu trupul.

Și eū mai fără întristare să fiū.

Cum dice aicea Pavel, că eū voiu fi mai fără întristare? Adecă că de vè veți bucura voi, și eū mē voiu bucura. Și nu a dis că și eū voiu fi fără de întristare, ci mai fără întristare, pentru ca să arate cu dicerea acêsta, că tot-de-una fericitul sufletul lui se află întru întristare. Căci cine este neputincios și eū să nu fiū neputincios? Cine se smintește și eū să nu mē aprind? (II Cor. XI, 29).

29. Decī așteptați pre el întru Domnul cu tótă bucuria.

Adecă priimiți-l pre el cu tótă buna priimire cea dupre Dumneđeū, precum Dumneđeū prîimește. Saū precum am dice: priimiți-l pre el dupre vrednicie, precum se cuvine a se priimi de către hristianī sfințiī și apostoleștiī bărbați. Acestea însă le dice Pavel pentru căștigul și folosul Filipisenilor fiind-că mai mult căștig are acela, ce prîimește și face bine sfinților decāt sfințiī, cei ce se prîimesc și li se fac bine de ei.

Și pre unī ca aceștia întru cinste aveți-ī.

Pentru a nu se arăta Pavel că numai lui Epafrodit îi face har și dice să-l odihnescă, pentru acêsta adauge aicea obștește, cum că se cuvine a priimi și a cinsti pre toți aceia, ce au acêstași faptă bună a lui Epafrodit.

30. Căci pentru lucrul lui Christos până la mórte s'a apropiat, trecendu-și cu vederea sufletul.

Pre Epafrodit l'a trimis Filipiseniī la Pavel în Roma, ca să aducă lui cele de trebuință, precum am dis întăū. Mergend însă în Roma Epafrodit a aflat pre Pavel în primejdiī și în legături și în temniță, când era lucru de primejdie a se apropia cine-

va și a vorovi împreună cu el pentru vrășmășia și ura și mânia ce avea împăratul Neron asupra lui. Deci atuncea Epafrodit, defăimând totă primejdia, și mânia împăratului nebăgându-o în seamă, a mers lângă Pavel și a slujit lui; acesta dar o dice acum aicea Apostolul. Veți că nu a dis Pavel că Epafrodit a trecut cu vederea, adecă s'a aruncat pre sineși în primejdie de morțe pentru mine, ci pentru lucrul lui Dumneđeū a dis. Iar deși nu a murit, acesta Dumneđeū o a iconomisit și l'a păzit pre el. El însă a arătat proalegerea sa și a ales mai bine morțea pentru lucrul lui Dumneđeū. Pentru acesta și noi toți hristianii să luăm pildă dela fericitul Epafrodit acesta și când vedem pre ómenii cei sfinți și pre învățători, că se află în primejdii, să nu băgăm seamă și să ne aruncăm în primejdii pentru dinșii, pentru-că acesta este siguranție și mântuire a noastră, a ne arunca în primejdii pentru sfinți¹⁾.

Ca să plinescă lipsa vóstră a slujirei ceii către mine.

Voi, dice; nu erați față în Roma ca să mă slujiți, cu tóte că ați trimis mie cele de trebuință. Deci lipsa acesta a vóstră și neplinirea slujbei ceii către mine a vóstră, ceea ce cu mâinile și cu trupul se face, dumneđeescul Epafrodit o a plinit și în locul vostru al tuturor el m'a slujit. Pentru acesta cu dreptate este să dobândescă și el acum dela toți voi priimire și dragoste, fiind-că singur el a plinit datoria slujbei vóstre a tuturor. Veți însă, iubitule, că ajutorul și slujba cea la sfinți o numește Pavel liturghie și lipsă, pentru ca să arate cu cuvintele acestea că este datorie a ajuta cu tot felul de chip și cu bani și cu slujbă trupescă hristianii acei, ce se află în odihnă și în slobođenje, pre hristianii aceia, cari se află în primejdii pentru credință și pentru porunca lui Christos și pentru predaniile bisericeii; și cum că hristianul cel ce nu ajută pre unii ca aceștia, acela se lipsește și nu plinește datoria sa, precum lipsește și acela ce nu plătește dările cele obștești și slujbele cele împărătești, adecă birurile. Și, dar, pentru a nu se mândri Filipisenii

¹⁾ Adauge însă Chrisostom și acestea dicând „că nu se încununază cine-va numai pentru a nu jertfi (idolilor adecă), cu cununa muceniciei, ci și pentru proaducerile cele de acest-fel (adecă pentru slujbele și cercetările sfinților, când se află în primejdii) fac mucenie.... Și de trebue a dice ce-va minunat, cu mult mai vartos cele de acest-fel decât acelea, căci dacă a cuteza cine-va împotriva morței pentru ce-va mai mic, cu mult mai vartos pentru cel mai mare (să încununază). Drept aceea și noi când vedem pre sfinți în primejdie nu băgăm seamă; că nu asupra unei primejdii a cuteza se face când-va vre un lucru vitez, ci de nevoe este mai înainte purtând grijă de siguranța cea de aicea, a scăpa de cea vltóre (primejdie adecă)” (Vor. IX la cea către Filipisenii).

că au fost trimis cele de trebuință lui Pavel, și din mândrie să-și părădă plata lor, pentru acesta ajutorul care i l-au trimis, l'a numit Apostolul liturghie, adecă slujbă, pentru ca să-i facă să cugeteze smerit, fiind-că datoria lor numai au plătit și nu au făcut ce-va mai mult.

CAP. III.

1. Decî, frații mei, bucurați-vă întru Domnul.

De vreme ce Filipisenii se aflau întru întristare, pentru-că nu știa cum se află trebile lui Pavel învățătorului lor și cum era propoveduirea lui, și ce sfârșit a luat bóla cea aducătoare de mórte a lui Epafrodit celui trimis dela dînșii;—pentru acesta Pavel a dezlegat gândurile aceste întristătoare ale Filipisenilor, fiind-că a ținut mai sus că și propoveduirea Evangheliei sporește și merge spre creștere și cum că însuși va veni la dînșii și că Epafrodit Apostolul lor s'a făcut sănătos și se trimite la dînșii. Pentru acesta după urmăre ținut acum lor: «decî bucurați-vă frații mei, fiind-că deacîia nu mai aveți vre o pricină de întristare. Veți însă, o cetitoriule, că pre Galateni îi numește Pavel copilași, fiind însă că aveau trebuință de îndreptare: «Copilașii mei (ținînd) pre cari i iărăși chinuesc a vă naște» (Galat. IV, 19), iar pre Filipisenii aceștia îi numește frați, fiind-că vorovește lor cu cinste, și bine le-a ținut să se bucure întru Domnul, căci a se bucura cine-va după bucuria lumei, acesta nu este bucurie adevărată. Intru Domnul însă și înseși necazurile au bucurie. Sau ținut, întru Domnul, că de vreme ce Domnul a făcut lucrurile lesnicioase și a dezlegat toate cele întristătoare, pentru acesta ținut bucurați-vă întru el și vă veseliți.

Acestea a le scrie vouă, mie nu-mi este cu lenevire, vouă însă de siguranție.

După ce mai sus a laudat mult pre Filipiseni marele Apostol, acum aduce aicea și cuviincioasa sfătuire despre cei ce cugetază cele iudaicești, cari învață tăerea împrejur, pentru a nu se arăta însărcinător și greu de ar fi ținut despre dînșii îndată la începutul scrisorii trimise ¹⁾.

2. Păziți-vă de câni.

La Filipiseni erau ore-care Iudei, care să fătărnicău a fi hristiani și cum că propoveduiau adecă Evanghelia, împreună cu propoveduirea Evangheliei însă mestecău și obișnuirile cele ale Iudeilor și luările aminte ale Legei. Și fiind-că cu anevoe se cu-

¹⁾ Acesta tâlcuind-o Teodorit ținut: „Nu a scris o altă scrisoare acestora, ci întru acesta multe învățăturii a adus lor“.

noștea de către cei mai proști, pentru acesta țice Pavel aicea, luați-vă aminte bine o Filipisenilor și păziți-vă, nu cum-va se vor ascunde cugetătorii de cele iudaicești și nu-î veți cunoște. Căni însă cei din neamuri mai înainte se numeau, ca niște necurați, precum a țis Domnul, Hananiencei cei de alt neam: «Nu este bine a lua pânea fiilor și a o arunca cânișorilor» (Mat. XV, 26). Iar acum, cei din neamuri se numesc fi, iar Evreii, căni, ca niște obraznici, și ca unii ce fără rușinare năvălesc împotriva luminei adevărului și a credinței lui Christos și ca unii ce latră asupra hristianilor.

Păziți-vă de lucrătorii cei rēi.

Cu aceste cuvinte numește Pavel pre cugetătorii cei evreești mai rēi și decât căni, pentru-că mulți căni se află pe la mesele stăpânilor lor și mândcând și bēnd bucate dela masă, păzesc casa lor, iar cugetătorii de cele evreești lucrăză adecă și slujesc, însă nu pentru bine, ci pentru rēu. Și mai bine ar fi de ar rămânea desăvirșit nelucrătorii, decât a lucra și a face fapte ca acestea mai rele decât totă nelucrarea, pentru-că cu lucrările lor acestea nu sădesc, nici zidesc pre frații lor, ci din rădăcină zmulg pre cei bine sădiți și risipesc pre cei zidiți.

Păziți-vă de tăere.

Adecă luați aminte, țice, și păziți-vă, fraților, de cei ce cugetăză cele evreești, cari aū tăerea împrejur, că lucru atât de mare cinste era la Evrei tăerea împrejur, în cât pentru dinsa se dezlega Sâmbăta. Și când se întēpla prunc a fi de opt țile, în țiuva Sâmbetei fără apărare se tăia împrejur și nu se muta tăerea împrejur pentru serbarea Sâmbetei. Precum și Domnul țicea Iudeilor: «Dacă tăere împrejur ia omul Sâmbăta ca să nu se strige legea lui Moisi» (Ioan VII, 23). Apoi fiind-că tăerea împrejur s'a făcut zadarnică și nelucrătoare dupre ce a venit Domnul, pentru acesta, ea altă nu este acum decât o tăere nefolositoare. Pentru aceia numai își taie trupul lor Evreii cei ce acum să taie împrejur, pentru-că fără-de-lege se taie împrejur, dupre propoveduirea Evangheliei; sau țice tăere pre cugetătorii de cele evreești, pentru-că se apucau cu învățăturile lor să tae și să sfișescă în multe dezbinări pre biserica cea una a hristianilor.

3. Că noi sîntem tăerea împrejur, cari slujim lui Dumnezeu cu duhul.

De trebuie a cănta cine-va, țice, tăere împrejur adevărată, acesta o va afla la noi hristiani, pentru-că noi duhovnicește, adecă cu sufletul și cu trupul slujim lui Dumnezeu. Fiind-că cel ce taie împrejur patimile sufletului și prin nepătimașul su-

flet slujește și cinstește pre Dumneșeu, cari sînt hristianii, unul ca acesta este carele are pre evgheniceasca tăere împrejur, care cu atîta covîrșește mai mult decît trupésca tăere împrejur, cu cît covîrșește sufletul pre trup. Nu a ȓis însă Pavel că la noi hristianii este tăerea împrejur, ci că noi hristianii sîntem tăere împrejur; că acésta este adevăratul hristian, tăerea împrejur a patimilor, cea întru fapta bună¹⁾; nici a ȓis iarăși că în Evreii acei cugetători de cele evreești este tăerea, ci că înșiși aceia sînt chîiar tăerea și rēutatea și peirea.

Lăudându-ne întru Iisus Christos, nu în trup nădējduind.

Deci care este mai bună, ȓice, a ne lăuda în Christos Iisus, carele rătéză patimile inimilor nōstre și ne ridică la evghenia fiilor lui Dumneșeu prin credinȓă și prin sfîntul botez, a tăerei împrejur ceii nefăcute de mână, sau a ne lăuda și a ne mândri în trup, adecă în tăerea împrejur cea trupescă, care ne face numai fii trupești ai lui Avraam? Arătat este, că cea întăia este fără asemēnare mai bună²⁾.

4. Măcar deși eū am nădejde și în trup.

De ași fi fost și eū din neamuri ar fi putut cine-va ȓice, că pentru acésta prihānesc tăerea împrejur a Evreilor, pentru-că sînt lipsiți de trupésca evghenie a Evreimeii, dar acum, fiind-că și eū am acésta, care voi o socotiți de laudă și nădējduire în trupésca tăere împrejur, adecă fiind-că și eū sînt tăiat împrejur, este arătat că nu o prihānesc, pentru-că sînt lipsit de păruta acésta evghenie a Evreilor, ci pentru însuși chîiar adevērul.

De se pare cui-va altuia a nădējdui în trup, eū mai mult.

Veȓi înțelepciune a Marelui Pavel, nu numește anume pre hristianii cei cugetători de cele evreești, cari amāgeau pre Filipiseni, pentru ca să facă pre cuvîntul seū neîngreutor și bine priimit lor. ȓicēnd dar că ori care altul se pare că să laudă și nădējduește întru tăerea împrejur și în evghenia iudaicēscă, eū am mai multă dreptate întru acestea a mē lăuda: cu cuvîntul acesta arată, cum că alții l'au silit a veni întru aceste

¹⁾ Despre tăerea cea dupre Duh, veȓi la tâlcuirile și suptînsemnările ȓicerei: că tăerea împrejur folosește, dacā faci legea (Rom. II, 23) și a ȓicerei: tăerea împrejur a inimei întru duhul, nu cu slova (tij. XXIX).

²⁾ ȓicerea acésta tâlcuind-o sf. Chiril Alexandrēnul ȓice: „Că lauda tăerei împrejur cea dupre trup, de s'ar socoti singură și frumuseȓea cea din teorie neavēnd-o socotesc că nimica cānd-va ar li la cei ce bine-cugetéză: iar cānd traduce pre închipuirea duhovniceștei tăeri împrejur și se vede că curățenia inimei o însemnēză, atuncea dar pōte a o lăuda cine-va că prea bine închipește pre lucrul cel ce se află în teoria cea amăruntită, că arătat va veni curățirea patimilor celor din inimă“ (Vor. VI, la Pashă).

vorăve și a le țice acestea și nu de sineși le-a țis. Și bine țice Pavel că orî carle se pare că se laudă în trupesca tăere împrejur, orî căci cugetătorii de cele evreești aceia nu aveaū atăta multă dreptate a se lăuda întru cele ale evreimeī, cātă avea însuși. Saū țice, că se pare pentru-că nădejdea cea prin tăerea împrejur și lauda nu era adevărată și cu lucrul, ci numai părută.

5. Tăiat împrejur a opta ți¹⁾.

Aceea, de care se laudă unii ca aceia și țice că sînt tăiați împrejur duple lege, acēta și Pavel aicea o pune mai întăiū; adăogând însă acēta «a opta ți» a arătat că el nu a fost nemernic (adecă lipaci) și din alte neamuri venit la evreime, că unii ca aceștia în vîrstă mare fiind să tăiaū împrejur; ci din strămoși era evreū și tăerea împrejur i s'a făcut a opta ți duple țiu nașterei sale; că pruncul, țice, de opt țile, se va tăia împrejur la trupul seū (Fac. XVII, 12).

Din neamul lui Israil.

Adecă, nu am fost, țice, trăgēndu-mē din născētorī nemernici (adecă lipaci), ci din născētorī Evreī.

Din seminția lui Veniamin.

Adecă din seminția lui Veniamin eram, care seminție era oștenescă și parte bine alēsă a Israiltenescului neam, pentru-că Mitropolia Ierusalimul și petrecerea preoților cea în Ierusalim, în împărțirea sōrtelor se afla la seminția lui Veniamin²⁾, precum este scris în cartea lui Iisus al lui Navi: «Și Ievus: acēta este Ierusalimul și Ievaot, Iarim trei-spre-dece cetăți și satele lor, acēta este moștenirea fiilor lui Veniamin duple norōdele lor» (Iisus XVIII, 28).

Evreū din Evreī.

Din început, țice, eū sînt din cei aleși și evgheniști Evreī, pentru-că era cu puțință adecă a fi cine-va din neamul lui Israil și a nu fi încă și Evreū nici din Evreī. Căci mulți fiind duple neam Iudei, aū stricat evghenia lor, pentru-că s'aū amestecat cu neamuri și nu știaū limba evreescă și duple urmare

¹⁾ Acēta este de lipsă, și pōte așa se plinește: „Eū m'am făcut tăiat împrejur a opta ți, precum și în inimă a țis „că noi sîntem tăerea împrejur“, la stih. III.

²⁾ Teodorit însă așa tălcuește: și nici din cei pre jumătate robī sînt, ci dintru cea slobodă am odrăslit, din Rahila cea iubită, pentru care patriarhul Iacov a slujit. Că Veniamin a fost fiū al Rahilei, iar Veniamin va să țică, fiū al chinuirei. Unul ca acesta însă a fost și Pavel, mai întăiū fiū al chinuirei, ca unul ce în protiva bisericeī lui Christos se purta, iar în urmă s'a făcut fiū al putereī, precum țice nearătutul tălcuitor al cărței Facerei (foac IV stih. 11 din Pentateuh).

nu puteau nici a ceti, nici a cerceta cu amăruntul scripturile. Pentru aceea și ca niște de neam prost se socoteau și mojiți, eu însă, ȃice, sînt Evreu adecă păzesc întreg haractirul Evreilor pentru-că știu evreésca limbă și prin acésta cetesc și cercetez dumnezeéștile scripturi¹⁾, sau ȃice că este Evreu pentru ca să arate că era evghenist.

Dupre lege fariseu.

De vreme ce câte a ȃis mai sus Pavel erau firești și nu de proalegere (adecă vrute), a se tăia împrejur adecă, a fi din neamul lui Israel și cele-l-alte: acum aicea numără și pre cele, care (erau) isprăvi ale proalegerii sale și ȃice că dupre lege era fariseu, adecă dupre învățatura legei, fiind-că eresul cel mai bine ales între Iudei era al fariseilor.

6. Dupre rîvnă gonind biserica.

De vreme ce mulți farisei erau, însă nu erau atât de rîvnicitori legei, pentru acésta Pavel ȃice aicea, cum că eu nu eram numai fariseu, ci și atăta ferbinte rîvnă avem, în cât goniam pre hristiani.

Dupre dreptatea cea în lege aflându-mă neprihănit.

Fiind-că mulți au rîvnă, nu pentru legea lui Dumneȃeu însă, ci pentru iubirea de începătorie și pentru plăcerea omenéscă și pentru alte pricină, pentru acésta ȃice Pavel aicea, cum că eu aveam rîvnă pentru singură legea lui Dumneȃeu, fiind-că eram neprihănit dupre dreptatea legei; fiind dar că eram acest-fel, cum aș fi gonit pre hristiani pentru vre un alt omenesc sfirșit, și nu pentru rîvna lui Dumneȃeu? Acest lucru este cu totul de necreȃut.

7. Ci cele ce îmi erau dobândi, acelea le-am socotit pentru Christos pagubă.

8. Ci și cu adevărat tôte le socotesc a fi pagubă pentru covîrșirea cunoștinței lui Iisus Christos Domnul meu.

Aicea la aceste cuvinte ale Apostolului sar ereticii Marchioniți și Maniheii prihănind pre Lege ca pre o rea și ȃicend: iată că Pavel legea o numește pagubă. Decî cum pagubă fiind legea, s'a dat dela Dumneȃeu? Noi însă rîspundem că mai întăiu adecă se cuvine se mulțămim lui Dumneȃeu, că a iconomisit și acésta de a priimi ereticii aceștia cuvintele acestea ale Apostolului, socotind ei că sînt ajutătoare eresului lor, căci de

¹⁾ Și Icumenie încă ȃice, că pentru acésta Pavel a ȃis că este Evreu, pentru ca să arate că avea știința limbei evreéști și cerceta cu deamăruntul scripturile, fiind-că cei-l-alți Iudei, pentru-că s'au mestecat cu neamurile, nu știau părintésca limbă a lor, nici nu cercetau cu amăruntul scripturile și legea. Vedî și supțînsemnarea ȃicerei: Evrei sînt ei, și eu (II Corinteni XI, 22).

nu ar fi socotit acestae de ajutătoare lor, pôte le-ar fi șters din scrisoarea acésta a lui Pavel, precum și alte multe điceri le-aș șters. Al doilea đicem că socotește, ereticule manihee, că Pavel nu a đis prost că legea este pagubă, ci că o socotesc de pagubă. Fiind-că, firește legea nu este, căci cum ar fi pagubă ea, care bine înțelegându-se povățuește pre ómenii către Christos? Iar de vreme ce eú Pavel mai înainte reú înțelegând legea, nu alergam la credința lui Christos, iar în urmă bine înțelegându-o și cunoscând adevărul, am alergat la credința lui Christos, pentru acésta s'a arătat cum că legea mi s'a făcut mie pagubă în vremea aceea, întru care reú înțelegând legea, nu alergam la Christos¹⁾, de vreme ce legea dupre firea ei este căștig și nu pagubă. Și ascultă că nu a đis Pavel, cele ce le socoteam dobândi, ci: cele ce erau cu adevărat dobândi; că cu adevărat dobândă este legea, pentru-că slobóde pre ómenii de tótă sálbătăcia năravurilor și de tótă desidemonia și de rătăcirea păgânătăței și ca o scară făcându-se sue pre ómenii la credința și cunoștința lui Christos. Decii precum cela ce se sue pre scară nu prihănește scara, ci măi ales îi cunoște har, fiind-că de nu ar fi scara acésta nu s'ar fi suit, cu un chip ca acesta și legea măi întâiú era căștig, acum însă hristianii o socotesc pre ea pagubă. Nu căci legea este pagubă de sineși, ci pentru-că darul Evangheliei este căștig măi mare. Iar a alege cine-va măi bine căștigul cel măi mic și a lăsa pre cel măi mare, cu adevărat se păgubește. Și precum, de pildă, când ține cine-va argint, apoi află aur și fiind-că nu pôte tot o dată a purta și argintul și aurul pentru multa greutate, pagubă socotește a ținea argintul pentru măi puținul folos ce are, pentru acésta lăsând argintul, ia numai aurul și îl ține. Asemenea și legea măi întâiú era căștig, însă puțin, iar după înnumenirea lui Christos se socotește pagubă, că ne desparte dela credință și Darul lui Christos cel măi căștigător și măi bogat decât legea. Decii nu numai, đice Pavel, eú am socotit din vechime că legea era pagubă, ci și acum o socotesc că este pagubă. Pentru ce? Pentru covârșirea și prisosința Darului lui Christos. Veđi, frate, că aicea Apostolul face cumpănire a legii și a Darului?²⁾. Iar cum-

1) Și Icumenie încă întru o unire đice, că Pavel vorovește aicea nu că acum se păgubește de lege (fiind-că el știa atunci a întrebuița legea duhovnicește și a nu se păgubi de dinsa, că duhovnicește înțelegându-se legea, trimite pre om la credința lui Christos), ci că s'a păgubit măi înainte atâtă vreme și nu a cređut în Christos fiind-că păzea legea trupește; căci ómenii când pățimesc vre o pagubă și în urmă după ce a trecut paguba aceea își aduc aminte de ea și obișnuese a đice: „O! și ce pagubă am păfimit“.

2) Și Teodorit încă așa talcuiește đicerea acésta: „Cu alăturarea celor

pănirea lucrurilor celor de un neam este cumpănire și nu a celor ce nu sînt de un neam (neomogene), precum ȃice canónele gramaticiei (cã nimenea cumpãnește, sau asemênãzã pre om cu leu, ci pre omul cu alt om), și cela ce covãrșãste pre cel de un neam îl întrece și nu pre cel de nepotrivit neam. Decî și legea era cunoștințã adecã mãi puținã decãt cunoștințã lui Christos; asemenea și dar era ea, mãi puțin însã decãt Darul lui Christos: «Cã dar, ȃice Evanghelistul, am luat în loc de dar» (Ioan I, 16). Precum și fãclia este luminã însã nu este acest-fel de luminã, precum este lumina sóreului.

Pentru carele de tóte m'am pãgubit și le socotesc a fi gunóe, ca pre Christos sã-l dobãndesc.

Pentru Christos, ȃice, de tóte m'am pãgubit, adecã orî le-am socotit a fi pagubã orî cã le-am lepãdat tóte pentru Christos. Vedî, o cetoriule, cã legea nu a fost de sineși firește pagubã, ci pentru Christos¹⁾. Iar gunóe nu este arãtat de a numit Pavel pre lege, ci dupre urmare este a ȃice gunóe pre lucrurile lumiei, adecã bogãția și slava și îndulcirile, pre care tóte le-a lepãtat de trei orî fericitul pentru Christos, cã pentru carele a ȃis pre tóte le-am socotit, adecã pre bunãtãțile póte ale lumiei acesteea. Iar deși vom întelege, cã și pre lege o a numit gunóe, nici așa nu ocãrește cu acest nume, pentru-cã gunóele griului sînt plevile și paele, ci paül este țitior și pãzitor al griului și întãritor al lui. Și de nu ar fi fost paül, nici griul s'ar fi fãcut, însã dupã ce se aratã griul și se alege, paül deaciã și pléva este netrebnicã. Cu asemenea chip și legea este adecã adevéritóre și martur al darului Evangheliei. Însã dupã ce s'a arãtat darul nu mãi trebuie a lua aminte la litera legiei²⁾.

mãi bune pagube a numit pre cele mãi próste, cã de prisos este fãclia cãnd se aratã sórele, de prisos este pedagogul celor ce aũ priimit întelepciunea cea desãvirșit, netrebnic este laptele doiceii celor ce se împãrtășesc de hrana cea desãvirșit¹⁾.

1) Fotie însã ȃice cã, ȃicerea „socotesc pagubã legea“ o a ȃis Pavel cãtre asemênarea darului Evangheliei celui mãi cãștigãtor; iar ȃicerea „m'am pãgubit“ o a ȃis ca cãtre firea legiei. Sau și acãsta o ȃicem, cã Pavel nu se îngrijește a alege Evgangheliceștile ȃicerî și numiri, ci una singurã socotește, cum și aratã pricina care stã înainte. Pentru acãsta de multe orî cu numiri cinstite aratã lucrãrile cele necinstite, precum a numit împãrãție pre stãpãnirea și tirania morței, ȃicend: „ci a împãrãțit mórtea“ și dinprotivã pre lucrurile cele lãudate le aratã cu numiri necinstite, precum aicea pre lepãdarea celor de pagubã, care este de laudã, o a arãtat cu necinstitã ȃicere ȃicend „m'am pãgubit“.

2) Iar Icumenie ȃice cum cã și dupre alt chip trebuinciósã însã a fost legea, fiind-cã a fost în mijlocul idolo-slujierei Elinilor și între credința și Darul lui Christos; și decãt dogmele cele Elinești a fost mãi filosofiascã și mãi subțire, iar decãt Darul lui Christos a fost mãi grosã. Drept

9. Și să mă laud întru dînsul neavînd a mea dreptate cea din lege, ci pre cea prin credința lui Christos, pre dreptatea cea din Dumneșeu.

Tóte, șice, le-am lepădat, pentru ca să nu aib a mea dreptate și faptă bună, pre cea din faptele lezei căștigată și pentru ca să nu mă laud că am isprăvit lucrările lezei, fiind-că nici dreptate din faptele lezei cât de puțină nu se căștigă, nici eu am isprăvit lucrările acestea, ci le-am lăsat pre tóte, pentru ca să aibă dreptatea, care se căștigă prin credința lui Christos, care credință a lui Christos este dreptate dela Dumneșeu, adecă dar al lui Dumneșeu și dupre dar îndreptéză pre acei ce cred: «Că de vei crede, șice, întru inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mântui» (Rom. I, 9). Iar câte daruri dumneșești sînt, acestea covîrșesc pre isprăvile și faptele cele bune, care se fac cu sîrguința și silința omenescă, precum și griul covîrșește pre plévă. Căci de prisos și de nimica este tótă fapta bună cea omenescă cumpănindu-se și asemînendu-se cu darurile cele dumneșești.

10. Asupra credinței de a-l cunóște pre el și puterea învierii lui.

Deci, din aceste cuvinte ale Apostolului să închee, cum că cunoștința lui Dumneșeu și a învierii, prin credință se căștigă. Căci care minte și socotélă omenescă póte să cunóscă cu ce chip s'a făcut învierea lui Christos? Cu adevérat nici o minte, nici socotélă, ci singură credința. Iar dacă învierea lui Christos cu singură credința se înțelege și nu cu socotele omenesti, cum se va înțelege de socotélă omenescă lucrul cel mai mare, adecă negrăita nașterea sa cea din Fecióră? Pentru ce însă este mai mare nașterea lui Christos decât învierea sa? Pentru-că despre înviere sînt multe pilde, fiind-că și mai înainte de Christos, Ilie a înviat pre fiul văduvei și Elisei a înviat pre doi morți, viu fiind el, pre unul, iar dupre ce a murit, pre celă-l-alt. Din fecióră însă nici un om s'a născut, nici mai înainte de Christos, nici în urmă, fără numai singur Christos. Deci dreptatea cea din Dumneșeu întru credință este, adecă asupra credinței se rózimă și se sprijinește și pre credință o are temelie. Iar pu-

acea cu un chip ca acesta fiind între idolo-slujire și între credința lui Christos, din idolo-slujire încet, încet a scos pre ómeni și din grosimea Elinilor și i-a făcut pre dinșii mai îndemánatici spre a crede, când se va arăta Christos. Deci fiind-că legea a sfîrșit lucrul său și a adus pre ómeni la Christos, de prisos este a se păzi deacîtea înainte truște, precum și haina unui copil mic remane netrebnică când copilul se face barbat desăvîșit.

terea învierii a ȃis fiind-că cu adevărat mare a fost puterea dumnezeirii de a învia Christos din morți. Și dupre alt chip încă învierea lui Christos bagă în inima noastră o putere dumnezească și ne face să alergăm întru această cale a Domnului, adecă să pătimim și se murim, pentru-că iarăși avem să ne sculăm din morți, ca și Domnul¹⁾.

Și împărtășirea patimilor lui.

Când ne gonim noi, ȃice, Apostoli și hristianii și ne necăjim, atuncea ne facem împreună părtași ai patimilor lui Christos, și acesta prin credință, căci de nu am crede că avem împreună să împărățim cu Christos în ceri, cum ar fi fost cu puțință să pătimim atâtea multe, și acest-fel de nesuferite patimi și munci? Negreșit nu am fi putut să pătimim. Insemneză însă acesta ce ȃice aicea Pavel, că mai ales acela este carele crede cum că Christos a înviat, carele pătimește pentru Christos; și ascultă ce ȃice mai jos:

Inchipuindu-mă cu mórtea lui.

Adecă eă mă asemenez cu mórtea lui Christos, căci precum Christos dela ómenii a pătimit, așa și eă pătimesc, fiind-că gónele și patimile zugrăvesc între cei ce pătimesc pre chipul morții lui Christos. Și câți hristianii mor pentru Christos, Christos se fac și ei dupre chipul acesta, dupre carele pătimesc. Veđi, fratele meu hristiane, ce ispravă mare pricinuesc patimile cele pentru Christos?

11. Că dóră voiu ajunge la scularea morților.

Dar ce? Și de nu ai pătimi o fericite Pavele, nu vei învia? Nu, răspunde, aș învia, însă nu cu înviere slăvită, pre care a-íurea numește mai bună înviere: «ca mai bună înviere să dobândescă» (Evr. XI, 35), că sculare aicea înțelege pre învierea cea cu slavă și pre înălțarea cea prin nour; căci toți ómenii au să se scóle din morți, nu toți însă au să și învieze, ci pécătoșii adecă jos rămâind pre pământ, au să aștepte pre judecătorul, iar sfinții și dreptii dupre ce se vor scula întru slavă au să se rápescă de nourii la înălțime în aer, pentru ca să proîntâmpine pre Domnul, viind din ceri ca să judece lumea. «Că și noi, ȃice, ne vom rápi în nour spre întâmpinarea Domnului în aer (I Tesal. IV, 16). Vei înțelege însă ȃicerea acesta, íubitule, și din urmarea și rânduiala acesta: A murit, ȃice, Christos pentru mine, mor și eă pentru ȃinsul. S'a sculat el întru slavă, și eă mă sârguesc să mă norocesc de o slăvită in-

¹⁾ Teodorit însă pre puterea învierii o a ȃis pravățul învierii: „Fínd-că Domnul pentru acesta a luat asupra sa firea noastră și a înviat pre trupul care l'a luat, pre învierea cea de obște a tuturor ómenilor mește-sugând-o .

viere ca acesta¹⁾. Veđi însă și smerenia și evlavia și sfiiala de trei ori fericitul Pavel, căci acesta carele a isprăvit atâtea multe fapte bune și s'a făcut mai pre sus de om, acesta, ȃic, iarăși nu cutéză a ȃice că voiŭ ajunge negreșit la învierea acésta a morșilor, ci ȃice cu îndoiială: de aș ajunge. Atâta smerit cugeta cel mai înalt decât ceriul. Pentru acésta și însuși a-turea ȃice: «Cela ce i se pare că stă, caute să nu cadă (I Cor. X, 12); și iarăși: nu cum-va altora propoveduind, însu-mi să mă fac netrebnic (I Cor. IX, 27).

12. Nu că acum am luat saŭ acum m'am deplinat.

Fiind-că a ȃis mai sus Apostolul, că de voiŭ ajunge, acum acésta o formălueste și ȃice, că pentru acésta am ȃis așa cu îndoiială, pentru-că încă nu am luat cununa, nici încă nu m'am făcut desăvirșit.

Ci gonesc, doar deși voiŭ ajunge, pentru care și m'am ajuns de Christos Iisus.

Încă întru luptă sînt, ȃice, încă gonesc și vînez, doar de voiŭ putea ajunge deplinătatea și cununa. Apoi vrînd să arate că nevoința acésta și lupta și alergarea pentru ca să ajungă deplinătatea este datorie a sa, acésta, ȃic, vrînd să o arate, ȃice dupre urmare că pentru acésta alerg să prind pre Christos, pentru-că și eŭ m'am prins de Christos, adecă eŭ eram un om perdut și deznădējduit și depărtat de Christos, însă m'a vînat și fugînd eŭ de el, însuși m'a ajuns și m'a prins cu strălucirea acea mai pre sus de sóre, care mi-a arătat din ceriŭ, in calea Damascului. Și prindîndu-mă m'a întors la credința sa, și darului seŭ. Decî dator sînt și eŭ să vînez pre Christos pîna ce l'oiŭ prinde. Cu mare dovadă însă a ȃis Pavel că gonește și vîneză pre Christos, căci cel ce gonește și vîneză pre altul la nici un lucru altul caută din cele ce întîmpină pre cale, fără numai la omul acela pre carele îl vîneză. Pre tóte le trece cu vederea, tóte le defaimă și fiș și născători și prietenî și pre însuși cele de nevoe ale trupului. Cu un chip ca acesta sîntem datorî aceștia se vînam pre Christos și de nici un lucru al lumei acesteea să nu ne împedecăm.

¹⁾ Dar marele Grigorie al Tesal. ȃice că învierea este sculare a celor ce înviază și iarăși mor, precum cea a lui Lazăr și a ficei lui Iair și a fiului văduvei, și a celorla pre care i-au înviat Ilie și Elisei; iar sculare și ridicare este acelora ce au să învieze și altă dată nu au să móră adecă învierea cea desăvirșită și întregă însemnându-o. Pentru acésta învierea lui Christos sculare chiar se ȃice, căci Christos sculându-se din morș nu va mai muri. Asemenea și cu scularea morșilor celor ce au să învieze la sfirșitul a totă lumea. Veđi și suptînsemnarea ȃicerei: ca mai bună înviere să dobandesca (Evr. XI, 35).

13. Fraților, eu pre sinemi încă nu mă socotesc că am ajuns.

De vreme ce Apostolul mai întâi mult a lăudat pre hristianii din Filipi, acum aicea smerește pre cugetarea lor cu a sa pildă și dize: că eu cel atâta și întru acest-fel în fapta bună, eu învățătorul vostru, nu mă socotesc încă că am ajuns totă cunoștința și fapta bună și să mă fi făcut desăvârșit; nu. Precum de pildă a dize cine-va și pentru unoste nitor osraș, că acest ostenitor ostaș nu a săvârșit încă calea ce are se o lăcă. Dar s'ar nedomeri cine-va și cum la alt loc aceșai Pavel dize: «calea o am săvârșit?» (II Timot. IV, 7). Răspundem că, cuvîntul acesta era de urmare a-l dize Pavel, pentru-că atuncea era aprópe de mórte.

14. Una însă, pre cele din urmă uitându-le și către cele dinnainte mai întinđându-se.

De una, dize, port grijă și cugetez numai (că lipsește din afară graul dupre Fotie) saú și una gândesc să ajung, adecă numai una am ajuns desăvârșit. Care? A spori tot-de-una și a merge înainte. Cum? Și cu ce chip? Uitând adecă faptele bune cele trecute care le am isprăvit și lăsându-le pre acestea în urma mea și nici cum aducându-mi aminte de ele, așa alerg în calea cea dinnainte a faptelor bune, celor ce imi lipsesc. Și acésta este deplinătatea mea, a alerga tot-de-una și a nu sta. Fiind-că cela ce s'a socotit că s'a făcut desăvârșit, acela încetéză de a mai alerga înainte, fiind-că socotește că acum a isprăvit totul și a ajuns deplinătatea. Care acésta este o mare amăgire. Dar ce va să dică dicerca: «mai întinđându-mă»? Adecă mai înainte de a ajunge alerg pentru ca să iaú deplinătatea și cununa și alergând mă sirguesc să întrec cu celá-l-alt trup al meu și pre inșei picíórele mele, care alérgă, și capul meu, adecă și peptul meu și tot trupul meu se plécă înainte, și mânilé mele ca niște aripí se întind înainte, iar picíórele mele nu ajung pre celá-l-alt trup, ci rămân în urmă. Care acésta urméză și se face din multa osírdie și ferbințéla celui ce alérgă și se silește să ajungă doritul sfírșitul căiei, cu un cías mai înainte¹⁾.

¹⁾ Pentru acésta auritul condeíul lui Ioan scrie dícend: „Acésta trebuie pururea noi a o socoti, măcar pentru dēcúri de mií de bunătáti noi de a'mi isprávi, că dacá Pavel după nenumérate morți și după atátea primejdii acésta o socotea cu mult mai ales noi? Așa trebuie a face și noi, a uitá ispráville și a le lása în urmă, că și grabnicul alergátor, nu socotește răspánțiile câte le-a întâmpinat, ci câte îi lipsesc. Și noi să nu socotim câtá parte de faptá bună am ímplinit, ci câtá ne lipsește, că ce ne folosește ceea ce am făcut, când cea de lipsă nu se va adáuge?“

La țintă alerg, la răsplătirea chemărei ceii de sus a lui Dumnezeu, în Christos Iisus.

Precum aiurea dicea fericitul Pavel: «Așa alerg nu ca cum fără știință, așa pumnesc nu ca când bătând aerul» (I Corint. IX), așa și aicea dice, că nu alerg fără știință și fără sfârșit și socotélă, ci provăd sfârșitul și ținta. Dar care este ținta acesta? Este darul și cununa chemărei ceii de sus, adecă împărăția lui Christos cea nestricată și cerescă. Căci jos pre pământ se face nevoința, iar cununa este sus în ceriū și întru luminarea sfinților, fiind-că împăratul și dătătorul de cununii Christos, nu încununază aicea pre pământ, ci vrënd a slăvi mai mult pre nevoitorii săi îi chiamă la cer și la împărăteștile sale palaturi și acolo îi încununază cu multă slavă înaintea tuturor cereștilor săi angheli¹⁾. Pentru ca să arate însă Pavel că ajutorul lui

(Vor. 12, la cea către Filipis.). Pentru acesta și dumnezeescul Ioan al Scărei a ȝis: „deplinita săvîrșire a celor desăvîrșiți este nesfîrșită“ (Cuv. 29). Iarăși acesta, Ioan al Scărei dice, că cuvîntul acesta (adecă cum că nepătimirea este deplinita săvîrșire a desăvîrșirei ceii nesfîrșite l'a și ȝis lui unul ce a fost gustat nepătimirea „precum a spus mie, dice, unul ce o a fost gustat acesta“. Acesta însă este sf. Efreem cel mai mult pătimăș decăt ceii nepătimăș, precum tâlcuește Sholiastul cuvîntul ace-luia. Și sfințitul Avgustin încă dice: „Deplinătatea omului este a se socoti pre sine nedeplinit“.

1) Pentru acesta dice și dumnezeescul Chrisostom: „Cela ce dă plata sus a stătut, sus se află plata; veȝi câtă depărtare este de a alerga pentru acesta (adecă dela pământ până la cer); veȝi câtă este înălțimea, acolo trebuie a sbura cu aripile duhului. Că într'alt chip nu este cu puțință a curma înălțimea acesta; cu trupul acolo trebuie a merge. Că se pote... pentru acesta sus capul, sus trupul (se cuvine a fi dupre socotélă). Iar de veȝi căuta la cele de jos, ai cădut, te-ai revărsat; sus privește unde este darul și cununa, în locul darului fiind privește mai mare face pre proalegere, nu lasă a simți ostenețele; pre lungime o face a se vedea mică. Dar ce este darul? Nu mlădiță de finic. Dar ce? Împărăția cerului, odihna vecinică, slavă cu Christos, moștenire frăție și necumpărate bunătăți, care nu pot a se spune. Frumuseșea darului acelaia nu e cu puțință a se povesti; cela ce stăpânește și ține, singur acela știe și cela ce are a lua pre el. Nu este de aur. Nu cu petrii scumpe împodobit, ci cu mult mai de preț de cât acestea. Aurul către darul acesta este noroi, petriile cele scumpe cărămizi sînt, către frumuseșea darului acelaia (Vor. XII la cea către Filipiseni). Dice însă și marele Vasilie tâlcuind ȝicerea lui Isaia care dice: „Acesta mai întăiū bea-o în grabă“ (Isaia 10, 1). Nu cu tîndăvire nici cu totul îmbătat, nici cu neîmpăcare, nici cu deznodarea să vii la priimirea lucrărei; ci cu înțelepciune și cu gătire precum era Pavel, că împreună bea credința și nici întru o vreme întărzia către propoveduire, de vreme ce nici s'a apropiat de carne și de sânge, ci îndată ca un grabnic alergător împreună a luat alcătuirea căii și se grăbea către sfârșit, către țintă, alergând spre darul chemărei ceii de sus.

Christos și puterea acestuia sint care isprăvesc totul și fără de aceste rămâne calea nedeplinită, pentru acesta după urmare țice: «In Iisus Christos», adecă prin împreună lucrarea și ajutorul lui Christos, eă alerg către darul chemărei ceii de sus.

15. Decii căți sint depliniți, acesta cugeteze-o.

Acēsta, care? A uita adecă cele din urmă și a alerga la cele dinainte, că a celui desăvîrșit însușire este a nu se socoti pre sineși desăvîrșit sau deplinit, fiind-că acesta este deplinătatea, a nu cuteza nici o dată și a nu se socoti cine-va că a ajuns deplinătatea¹⁾.

¹⁾ Pentru acesta țice sfîntul Grigorie Nisis: „Veți că calea celor ce merg către Dumnezeu, este nehotărâtă? Că de-a pururea partea cea a-ajunsă se face început către ceea ce se află înainte. Acēstă dogmă dar, prin cele țise de Apostolul, învățăm, cum că tot-de-una celor ce sporesc spre mai bine le este potrivit glasul Apostolului ce țice, cum că de se pare cui-va că a cunoscut, încă nu a cunoscut cum trebuie a cunoște“ (Vor. XI la Cântarea Cântărilor); și iarăși acesta tălcuind țicerea: „Înălțați pre Domnul Dumnezeuul vostru și închinați-vă așternutului picioarelor lui“ (Psalm. XCVIII) țice așa: „Cât încape gîndul vostru, atăta înălțați slava lui Dumnezeu, știind că ori cât s'ar întinde mai pre sus de noi gîndul nostru și ar trece preste totă înalta fantazie întru socotințele cele despre Dumnezeu, atuncea ceea ce se află către noi aceea ne închinăm și nu este înșasi mărirea lucrului celui ce-l căutăm, ci așternutul picioarelor lui, adecă cea mai jos și care se află jos prin gîndul nostru întru asemnarea neajungerei înțelegeri tălmăcind“ (Tom. I la supra-scrierea Psalmilor Cap. IX). Și iarăși „de a pururea a spori“ întru a căuta și nici odinioră a înceta de suire, acesta este adevărata descoperire a celui dorit, osârdia tot-de-una plinindu-se căutând alt dor decăt cel mai pre sus“ (Vor. XIII la cîntare). Și iarăși tălcuind țicerea Eclisiastului aceea „vreme este de a căuta“, țice ce trebuie a căuta adecă prorocia arată țicend: „Căutați pre Domnul și întăriți-vă și căutați pre Domnul și când îl veți afla pre el, chemați-l (Is. LV, 6).

Cunoscut-aî dar prin aceste țise ce trebuie a căuta, adecă pre Dumnezeu „a căruia aflare este acesta de a pururea a-l căuta, că nu este alta a căuta și alta a afla, ci datoria de a-l căuta este însuși a-l căuta. Vocești să aili și buna vreme, care vreme este a căuta pre Domnul? In scurt spus: totă viața, că pentru singur acesta o vreme este a sârguinței în totă sârguința. Că nu în ore-care vreme rînduită și timp osebit este de a căuta pre Domnul bine, ci nici cum a lipsi de-a pururea de a-l căuta, acesta este adevărata buna vreme“ (Vor. VII, la Eclisiast I). Și iarăși: „cel necuprins a se cuprinde nu are fire și totă osârdia să fie spre bine și să se întindă către suirea aceea pururea, cu calea cea către bine să socotescă că se întinde; și acesta este că cu adevărat știe pre Dumnezeu. Nici odinioră a afla sațiu de darul lui, ci trebuie tot-de-una, vedend prin cele ce este cu puțință a-l vedea, a se aprinde spre darul de a-l vedea mai mult“ (la viața lui Moisi tom. I). De unde și Gheorghe Coresie tălcuind care este ținta cea de Pavel aicea arătată, țice, că ținta și pravățul este hristienescă deplinită și să îndrepteză către pravățul și scoposul acesta cea ce se socotește pre sineși că se află nedeplinit, căci unul ca acesta tot-de-una crește și sporește. Dice însă și curviosul

Și dacă ce-va întru alt chip cugetați, și acesta Dumne-deu o va descoperi voue.

Cu aceste cuvinte mai înainte siguripsește și propăzește Apostolul pre Filipiseni, că dăce lor: de socotiți voi hristianii și duple alt chip, afară de aceea ce eū am spus voue, adecă de socotiți și voi că ați isprăvit totul și ați ajuns la săvirșire, negreșit Dumne-deu va arăta voue, că nu bine o cugetați a-cēsta pentru a nu vē amăgi, căci cel ce cugeteză că a ajuns săvirșirea, acela mai lenevos se face. Acestea însă le dăce dumne-deescul Pavel pentru deplinătatea cea nedeplinită de aicea a vieței ceii duple Christos, și pentru a nu se socoti pre sineși Filipisenii că sînt depliniți.

Însă, la ceea ce am ajuns, cu acestaș canon să viețuim, acēstaș să o gîndim.

De o cam dată însă, dăce (adecă până ce vē va descoperi Dumne-deu ceea ce se cuvine a cugeta, duple Fotie), să ținem aceea ce am ajuns a isprăvi, adecă să ținem unirea și pacea, care mai înainte le-am isprăvit și să urmăm toți acestuiași canon, adecă acēstași credință și acēstași hotărâre și acesteăș dogme¹⁾, fiind-că precum canonul (adecă dreptarul) nici adăogire priimește, nici lipsă, așa și credința. Drept aceea și voi nu schimbați poruncile și dogmele Sfintului Duh, ci rămâneți nemișcați întru aceste²⁾.

Nil: „Douē deplinătăți înțelegă-se, una adecă vremelnică, iar una vecinică despre care scrie Apostolul: „Iar când va veni cea desăvirșit, atuncea cea din parte va rămâne nelucrătoare“, căci dăcerea când va veni cel desăvirșit însemneză cum că aicea nu putem să încăpem dumne-deesca deplinătate“. Și iarăși dăce: „Două deplinătăți dumne-deescul Pavel cunōște și știe pre acelaș om deplinit și nu deplinit, cât despre viața acēsta adecă deplinit dăcēndu-se omul; iar despre cel cu adevērat deplinit și desăvirșit, nedeplinit îl cunōște. Pentru care dăce: „Nu că doar acum am luat sau că acum am deplinit“. Și duple puține dăce: „Deci căți sîntem depliniți acēsta să o cugetăm“ (la Calist. Csantopol Cap LXXXVII). Veți și suptînsemnarea dăcerei: „Intru bărbat desăvirșit“ (Efes. IV, 13) ca să cunōști că nici unul este desăvirșit.

1) Iar Teodorit canon dăce pre evanghelicēscă propoveduire: „Căci canonul este hotărârea îndreptărei de nimic avēnd trebuință; decī poruncește Filipisenilor a nu suferi pre ceia ce mestecă cu evanghelia pre cele ale legei“.

2) Iar Fotie dăce că dăcerea cu acestaș canon să viețuim... este sau cuvînt de sfātuire și de îndemnare, sau rugă; și de este de sfātuire, se cuvine din afară a se înțelege graiul „trebuie“ adecă trebuie noi a viețui cu acestaș canon, acēstaș a cugeta. Iar de este de rugă, se cuvine a se lua dela obște dăcerea „va descoperi“, adecă Dumne-deu va descoperi voue a viețui cu acestași canon și acēstași a cugeta, nu numai pentru credință și pentru dogme, pentru-că precum cel ce ar schimba vre una din dogmele credinței atrică pre toate cele dinainte de dincol

17. Împreună următorii ai mei faceți-vă, fraților, și pândiți pre cei ce umblă așa, precum pre noi ne aveți în închipuire.

A ȝis mai sus Apostolul: luați-vă aminte de câni, adecă de cugetătorii de cele evreești, și cu cuvîntul acesta a depărtat pre Filipisenii dela împreună petrecere cu aceia. Iar acum împreună lipește și unește pre Filipisenii cu aceia cari umblă bine în calea vieții ceii dupre Christos; că acesta însemneză ȝice-rea, pândiți, adecă luați aminte la cei îmbunătăȝiți ca aceștia, o hristianilor, și vedȝendu-i pre ei, ca la o iconă de model închipuiți fapta bună a lor întru sine-vă și precum mă aveți pre mine chip și pildă de fapta bună, așa aveți și pre aceia; că sfîntul Apostol nu învȝta numai cu cuvintele pre hristianii, ci adăogea lor și pre sineși închipuire și pildă prin viața cea îmbunătăȝită și prin lucrările cele iubite de Dumneȝeu, că acesta este învȝtatura cea desăvirșită, care înduplecă pre cei ce o aud și o ved.

18. Că mulți umblă de cari de multe ori ȝiceam vouă, iar acum și plângȝnd ȝic.

Nu pomenește anume pre cei evreește cugetători, pre cari îi prihănește aicea Apostolul, pentru ca să nu îi înfrunteze. Inșă dă Filipisenilor a înȝelege, care sînt aceia, pentru acesta ȝice, că sînt aceia pentru cari de multe ori am spus vouă, iar acum fiind-că a crescut rȝutatea lor și s'a lăȝit, pentru acesta nu pot a-i pomeni fără de lacrimi. Veȝi, o frate, milostivire părintescă și compătimire apostolescă a fericitului Pavel! El nu plânga pentru ale sale rele fiind-că nu le avea, ci plânga pentru-că alȝii aũ rȝmas întru nesimȝire și nu se îngrijeaũ pentru mântuirea lor, ci viețuiaũ cu desfătări și cu desmerdări.

Vrășmașii crucei lui Christos.

Eraũ ore-cari între Filipisenii, cari se arătaũ adecă hristianii, viețuiaũ inșă cu desfătare și cu rȝsuflare (moleșie); pre aceștia dar Pavel aicea îi numește vrășmași ai crucei lui Chrisos, căci crucea lui Christos, cere dela hristianii se aibă sufletul lor gata spre mȝrte și insetat de primeȝdii și de muncii. Iar aceia eraũ

creȝute, așa și ceta ce va schimba viața sa și nu păzește aceeași scumpătate a vieții sale, și faptele bune cele de mai înainte (isprăvite de el) le-a perdat. Apoi pentru a nu se arăta că poruncește lor lucru greũ, de a se nevoi totă viața lor cu buna cinstire de Dumneȝeu și cu fapte bune, dupre urmare ȝice: „Următorii ai mei faceți-vă“. Lesne ȝice este acesta ce ȝic, și o cer dela voi și nu este cu neputinȝă, pentru-că și eũ om sînt și pătimaș ca voi și precum mă vedeȝi pre mine că mă nevoesc, așa nevoiți-vă și voi.

lenevoși și slăbănogiți, și viețuind o viață împotriva crucei, fiindcă dacă iubeați crucea, negreșit s'ar fi sîrguit să vieze o viață răstignită, adecă omorită și schingiuată. Să ne înfricoșăm, fraților, noi hristianii, cari le cetim acestea, pentru-că prietenul desfătărei și al lumeștei odihne și al buneî norociri, acela este și se numește vrășmaș al crucei lui Christos¹⁾.

19. Al căroră Dumneșeu este pântecelul.

Aceștia dic, slujesc pântecelul lor ca lui Dumneșeu, tot felul de slujbă și odihnă îi aduc lui, căci altora Dumneșeu le este banii și lăcomia de avuții, despre cari aiurea a șis Pavel «Tot curvarul său necuratul, său lacomul de averi, carele este idolo-slujitor» (Efes. V, 5)²⁾. Iar altora Dumneșeu le este pântecelul, precum sînt aceștia despre cari vorovește aicea Pavel și aceia despre cari aiurea a șis: să mîncăm și să bem cu mâine murim (I Cor. XV, 32)³⁾. Și iată că fără a ridica idol hristianul și statue demonilor, se face slujitor de idoli, când slujește adecă și se închină patimilor sale. Insemneză că acești despre cari dice prihămirile cele de mai sus Pavel, erau cei di ludei, care creșuseră, că pre aceștia îi prihănește ca pre nișt

1) Pentru acēsta a șis dumneșeescul Chrisostom: „Nimica este nepotrivit și strein de hristianii ca a vieții în repaos și în odihnă; nimica așa strein de făgăduința și scrierea la oște, precum o adauge hristianul la viața acēsta. Stăpânul tēu s'a răstignit și tu repaus cauți? Stăpânul tēu s'a pismuit și tu te desfătezi? Și unde se fac acestea de oștaș Răstignește-te pre sine-ți, măcar de nu te răstignește nimeni, răstignește pre sine-ți, dic, nu ca să te omori pre sine-ți, să nu fie! că acest lucru este păgănesc, ci precum dice Pavel: „Mie lumea s'a răstignit și lumii“. De iubești pre stăpânul tēu, mórtea aceluia mori, că Christos dice pre patimă precum când dice: „Cel ce voește să vie după mine lopedese de sineși și ridice crucea sa și urmeze mie“ (Mat.). Că crucea este a unui suflet osîndit spre oștire și gata spre mórte, nimic căută de odihnă“ (Vor. XIII la cea către Filip.). Dice însă și cuv. Isaia: „Căcea este încetarea a tot păcatul“ și sf. Marcu, dice: „Tótă fapta bucrucea este“. Veți și supținsemnările dicerei: „Cu Christos împreună m'ar răstignit“ (Gal. II, 19). Și dicerei: „Mie să nu-mi fie a mē lăuda, f numai în crucea Domnului“ (Gal. VI. 14).

2) Veți tâlcuirea dicerei acesteea.

3) Insemneză, că pre cei ce slujesc pântecelul lor ca lui Dumneșeu burlătorii din pântece și glășuitorii de pântece îi numește Marele Vasilie cum dicea acea a lui Isaia. care dice: „Căutați pre grăitorii din pântece, cari din pântece glășuesc“ (Is. VIII, 19). Și dice sf. Vasilie: „pântecii din pântece glășuesc aceia al căroră Dumneșeu este pântecelul care tote le lucrēză pentru îndulcirea cea pentru a mîncă și a bea, de aceea nu ar greși cine-va, dicend vorbitorii din pântece și glășuitorii din pântece, pre cei ce se formăluisc a plăti învățatură pentru umplerea pântecelul, ce se îmbracă pre sineși cu chip de evlavie, cari de o vorbene fiind-că nu glășuesc cuvintele din aședarea lor; potrivit este cel ce nu face și învață, nevrednic de creșare este spre folos.

lacomii de pânțece și în cartea cea către Romani dicend: «Că unui ca aceștia Domnului nostru Iisus Christos nu slujesc, ci pântecelui lor» (Rom. XVI, 18), și în cea către Tit îi numește «fără rele, pânțece nelucrătore» (Tit I, 12)¹.

¹) Pentru acesta dumnezeștii părinți au dreptate să prihănescă desfătarea și lăcomia de pânțece cu multe și osebite prihăniri; că Marele Vasilie dice așa: „Desfătările și bencheturile și adese îndulcirii au împes-trirea bôlelor și multele feluri de patimi“ (în tâlc. Psalm. XXXIII). Iar dumnezeescul Chrisostom dice așa: „Că pre Adam neînfrinarea pântecelui l-a scos din raii și pre potopul cel a totă lumea din vremea lui Noe acesta l-a făcut și trăsnetele și fulgerile acesta le-a pogorît că și de a fost vinovăția curviei dar însă rădăcina a amânduror muncilor din acesta a odrăslit, care și Iezechiil însemnându-o dicea: „Inșă nelegiuirea acesta a Sodomienilor, a fost că întru mândrie și înbuibarea mâncărilor și întru desfătări benchetuiău“ (Iez. XVI, 48). Așa și Evreii cele mai mari răutăți au lucrat din beție și din desfătare s'au poticnit la neleguire“ (Vor. XIII la Ioan). Și dumnezeescul Isidor Pelusiotul dice: „Trupul, o iubitule, de hrană are trebuința, nu de desfătare, de puțină dietă nu de înbuibare. Numai de sațiu nu de multe felurimi, că hranele cele măsurate și pre suflet și pre trup folosesc, sănătate și virtute și întregime de sănătate nasc, iar desfătările și înbuibările pre amândouă cu totul le vatămă nu numai sănătatea o strică, ci și bôle mai îndelungate nasc. Și dovadă arătată este adecă că ascheții, adecă pustnicii cei cu puțină dietă, alegând viața cea cu înfrinare sînt și mai pricepători și mai întreg înțelepți și mai sănătoși“ (Epist. 57 către Paladie). Iar teolog. Grigorie dice așa: „Trupurile obosind adecă, cel ce suferă aduce iarăși vindecările și cele de trebuință, iar lăcomiile cu lenevirile cele câte puțin și cu înbuibările iarăși cad și întru aceleași bôle se întorc“ (Cuv. 2 al lui Iulian). Dumnezeescul Ioan al Scărei dice: „Stăpâneșteți pânțelece mai înainte de a te stăpâni el și atuncea cu rușine te veți înfrina. Știu cea dîsă, cei ce în grôpa cea nespusă (a curviei adecă) au cădut“ (Cuv. 14, despre stăpânul pânțece). Iar răul cel mai înfricoșat decât tôte este acela ce îl dice Marele Vasilie adecă: „Că lacomi de pânțece sînt ne îndreptați; eu pre mulți am vëdut stăpâniți de patimi făcendu-se sănătoși, unul dintre toți mîncătorii pre ascuns sau lacom de pânțece nu am vëdut, ci ori rumpendu-se din viața cea înfrinată și cu lumea stricându-se sau de cei înfrinați ispitindu-se a se ascunde și împreună cu diavolul a petrece întru îndulcirea patimilor, căci pentru ca să acopere patima lăcomiei de pânțece cad în roful răutăților, cari cu chipul adecă sînt între cei ce se mântuesc, iar cu lucrul între cei ce se osîndesc. Pentru îndulcirea pântecelui Noe se ia înrîs și Cham s'a blestemat; Isav a cădut din cinstea întăei nașteri și s'a încuscrit cu Hananeî. Lot se face ginere luiș și socru cu fîicele sale, tatăl bărbat și bunul tată, de amîndouă părțile sîrind hotarele firei; acesta și pre Israil l'a făcut închinător de idoli (adecă pre norodul Israiltenesc, și ôsele acestora le-a făcut se cadă în pustie“ (Cuv. Aschiticesc întru carele face și sfătuire despre lepădarea de viață și despre duhovnicésca deplinătate). Blestemă însă și dumnezeștii proroci pre cei ce petrec întru desfătări, că Ieremia dice așa: „Cei ce mîncă desfătăciunile s'au stîns“ (Plang. IV, 5). Și Miheia: „Se vor arunca din casele desfătării“ (Cap. II, 9). Și Solomon încă dice: „Nu e de folos nebului desfătarea“ (Pild. XIX, 20). Și Sirah dice: „Nu te veseli întru multa

Și slava întru rușinea lor.

Ore-carî înțeleg că Pavel ȃice cuvîntul acesta, pentru tăerea împrejur cea în trup, pre carea hristianii cei ce cugetau cele evrești, o aveaŭ spre a lor slavă, acésta însă este rușine și necinste a lor; însă nu o înțeleg bine, fiind-că Pavel cu aceste cuvinte o arată pre nesimțirea și nepocăirea celor ce petrec intru desfătări, căci în loc de a se rușina și a se mâhni, ei însă rușinarea o socotesc ca o slavă lor.

Carî cugeteză cele pămîntești.

Cei ce Dumneđeŭ, ȃice, își aŭ pântecele lor, acela nu înțeleg vre o bunătate duhovnicéscă și cerească, ci numai cele de pre pămîntul acesta vremelnice bunătăți cugeteză și gîndesc¹).

20. Petrecerea noastră însă este în ceriuri, de unde²) și

desfătare“ (XVIII, 32). Și iarăș: „Nu fi nesățios întru totă desfătarea“ (Ij. 37, 32). ȃice însă și dumneđeescul Chiril Alexandrenul: „Că desfătarea trupurilor adevă, este ca ore-care rădăcină și naștere de amără cîuni și de îndulciri sêlbaticе și neastîmpărate și cumplit se împrotiveșt osirdiilor celor spre bine, cu nerușinate năvăliri încăpênd către cele me de rușine“ (Vor. 22 la pashă).

¹) Despre aceștia ȃice dumneđeescul Chrisostom: „Cei ce cugetez cele pămîntești“ sînt cei ce ȃic vom zidi casă, unde? Pre pămînt ȃic Vom căștiga moșii pre pămînt, vom dobândi stăpânire iarăș pre pămînt, ne vom înnoroci de slavă, iar pre pămînt, ne vom îmbogăți, tó pre pămînt“ (Vor. 13 la cea către Filip.). ȃice însă și Coresie că pămîntênul își are pre petrecerea sa în ceriuri și nu pămîntênul om, acela ce alérgă către sfîrșitul cel ceresc, și cinstește măi mult cerești lucruri decăt pre cele pămîntești, și acela ce cu totul petrece petrece ceréscă, precum ȃice Maxim în cuvîntul cel despre monahicésca petrecere, acesta este prin nădejde ceresc, acesta este cetățênul cel cere despre carele scria Pavel către Efesenii: „Nu măi sînteți streini și rernici, ci împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumneđeŭ“ (Ies. II, 19). Acesta este cel ce se scrie în cartea vieței de bun nea precum ȃicea David: „In cartea ta toți se vor scrie“ (Psalm. CXXXV 6). Inșă ómenii sînt de dóuê feluri; unii adevă buni și până la sfinți petrecênd întru dar, iar alții reri și șterși din cartea vieței, dupre ȃi rea: „Ștergă-se din cartea celor vii și cu dreptii să nu se scrie“ (Psal. I.XVIII, 33).

²) Nu a ȃis dintru care (ceriuri adevă), ci din carele, dându-o acé nu către ceriuri, ci către locul adevă din care loc al ceriurilor, sau ceriul tot cu ceriurile cele din părți ale sale înțelegêndu-se este un precum și trupul este unul cu părțile sale, precum ȃicea Platon. Per acésta Apostolul a dat preȃicerea, din carele, nu către ceriurile din parte, multe fiind, ci către tot ceriul, carele este unul. Insemr însă Marele Vasilie, că precum cei ce se nasc trupește schimbă loc din pântecele maicei lor vin în lumea acésta, așa și hristianii cari nasc duhovnicește prin botez schimbă locul și în locul lumii acestă au ceriul: „Și întru acésta iarăș vom urma nașterei ceii dupre trup, întâiu adevă locul schimbându-l și chipul prefăcêndu-l prin a se i

așteptăm și mântuitor pre Domnul nostru Iisus Christos.

Petrecerea, ȃce, și patria noastră a hristianilor este în ceriuri și nu pre pământ, pentru acesta, cele de sus se cuvine să cugetăm și către ceresca patria noastră se cuvine, pentru care ne-am rânduit să viețuim și să petrecem, fiind-că în ceriuri se află și Împăratul și Stăpânul și Domnul nostru Iisus Christos și din ceriuri îl așteptăm pre el să vie cu slava Părintelui său, adecă cu slava cea dumnezeescă întovărășit de angheli și de sfinți. Decî rușinați-vă voi, frații mei hristianî și înduplecați-vă să viețuiți viața duhovnicescă, de nu pentru alta măcar pentru loc, adecă pentru ceriuri, carele este patria noastră și pentru împăratul pre carele îl așteptăm să vie din ceriuri, carele este Domnul nostru Iisus Christos¹⁾. ȃce însă și sf. Chiril al Alexand.: «Umblând pre pământ, ca în ceriuri se facem petrecerea, sirguindu-ne a viețui nu trupește încă, ci du-pre cuviința sfinților mai ales și duhovnicește».

21. Carele va preface pre trupul smereniei noastre²⁾.

Trupul nostru multe patimi pătimește în viață, se lăgă, se bate, se închide în temniță, se arde, se tae și altor nenumărate munci se supune. Pentru acesta îl numește Apostolul trup al smereniei, pentru-că este prost și supus durerilor și strică-

cu duhul omul cel din lăuntru, în cât a putea noi ȃce: „Iar petrecerea noastră este în ceriuri, trupul adecă, ca pre o umbră târându-l pre pământ, iar sufletul împreună petrecător în ceriuri păzindu-l“ (Cuv. 1, despre botez).

1) Pentru acesta și sfințitul Avgustin avea dreptul tot-de-una a dori ceresca patrie și a ruga pre Domnul să vie să-l slobodă din surghiunlicul acesta „o patrie a noastră, patrie sigură de departe te vedem, de pre însăși marea acesta te îmbrățișăm, din valea acesta către tine ne răsufliăm și ne ispitim prin lacrimi, ca dór am putea a ajunge către tine. Nădejdea neamului omenesc, Christóse, Dumneșeule din Dumneșeu, puterea și scăparea noastră, a căruia lumina întru nourii cei întunecoși ai viforului mării, ca o stea se zărește ochilor noștri, îndreptăză-ne pre noi către liman, cârmuește corabia noastră cu drepta ta și cu pirónele crucei tale, ca să nu perim în valuri“ (rugăciune erotică 34). Și dacă înțeleptul Anaxagora cu tóte că era din păgânî ceriul îl numea patrie a sa, cu cât mai vîrtos se cuvine a numi pre ceriuri hristianii patrie a lor? Anaxagora, nu a voit să se judece cu împotivă rîvnitorii lui, cari i-au luat bogăția lui, și prihănit fiind pentru ce a lăsat de i-au luat cu nedreptate avuțiile lui, a arătat ceriul cu degetul, ȃcînd: „Acea este patria mea, aceea este moștenirea mea, aceea o doresc și nu aceste pămîntesți“. Și hristianii cînd se nedreptătesc și se lipsesc de averile lor, nu se cuvine a căuta jădecăși și gâlcevî, ci a le lăsa fără mîhniciune celor ce îi nedreptătesc și a ȃce ȃcînd acesta a lui Pavel: „Petrecerea noastră și patria se află în ceriuri, ceriul este moștenirea noastră și nu lucrurile acestea ale lumii pămîntesți“ (Veđi la teatron politicesc).

2) Trup al smereniei pòte să ȃce în loc de smerit, dupe tîlmăcire.

cîuneî și morței și în sfîrșit se topește în pămînt «că pămînt, ȃice, ești și în pămînt te vei întorce» (Fac. III), dar însă acest smerit și prost trup se va preface, adecă acestaș rêmăind după personă (că din cele patru stihii este alcătuit și acela ce are să se scôle, din care și acum este alcătuit). Acest smerit trup, ȃic, rêmăind acestaș se va îmbrăca cu nesticăcîune; că prefacerea trupului înȃelege-o că este schimbarea cea din stricăcîune și din muricîune, în nesticăcîune și în nemurire¹⁾.

Spre a se face acesta de un chip cu trupul slavei lui²⁾.

Fiind-că trupul adevăraților hristiani, ȃice, s'a făcut de un chip în viața acêsta cu trupul stăpânului Christos pentru împărtășirea și cuminicația patimilor celor pentru Christos, pentru acêsta și întru învierea ceea ce va să fie, de un chip se va face cu slava însăși trupului stăpânului Christos. O minune! Ce mare vrednicie este acêsta ce ȃice aicea Pavel, adecă că trupul nostru acest smerit se va face de un chip cu trupul împăratului Christos, acela căruia i se închină angheli, carele șede de-a drêpta Părintelui, cu acel slăvit și prea slăvit, și așa are să se slăvescă trupul nostru precum s'a slăvit și acela. Și dar de ar

1) Insemneză, că ereticii maniheî și origheniști acêstă ȃicere a Apostolului rêu tâlcuindu-o, cugetau cum că tôte mădulările trupului întru învierea cea de obște se vor preface și că vor lua altă aședare osebită de ceea ce au acum; acêstă ereticescă socotință dar surpându-o dumnezeescul Tit Episcopul Bostrilor, ȃice așa: „Că Apostolul nu a ȃis prefacerea trupului, ci smerenia a trupului adecă de môrte și de stricăcîune și de neputință și de ceea-l-altă smerire ce o avem în viața acêsta, prefacerea, despre care mai descoperit scriind Apostolul Corintenilor întru cea despre înviere ȃice: „Se seamănă întru stricăcîune, se va scula întru nesticăcîune“ și cele-l-alte; aduce însă și pildă numele Schimbărei la față a Domnului, că și Domnul schimbându-se la față, nu aședarea feței sale o a prefăcut, ci numai slava a arătat“ (la Ioan Damasc. tom. II, lîia 777). Pentru acêsta întru un glas și Teodorit a ȃis: „Iar că va preface“ nu o a pus pentru prefacerea chipului, ci pentru schimbarea din stricăcîune.

2) Aicea ȃicerea „cu trupul slavei sale“ socotesc că a ȃis Apostolul acêsta duple tîlmăcire în loc de: cu trupul cel slăvit și prea slăvit. Insemneză însă că sf. Metodie în cuv. cel despre înviere ȃice așa: „Trupul acesta al nostru întru o vreme era de slavă, mai înainte de căderea lui Adam și atât de slăvit era, în cât după călcarea poruncei ce a făcut, se ȃice trup de smerenie către asemnarea slavei ceii de mai înainte, pre care o aveam mai înainte de călcarea poruncei, fiind-că de nu ar fi fost mai înainte slăvit, nu s'ar numi acum smerit, că se smerește și prost se face cel slăvit, pentru pécate, căci cel ce tot-de-una ar fi fost smerit, nici odinoră ar ȃice cine-va, că pentru călcarea poruncei s'a smerit precum și noi obișnuim a ȃice la cela ce stă de va cădea, pentru-că urměză și nici o dată ȃice cine-va că a cędut cela ce era cędut tot-de-una, drept aceea trupul acesta, nesticat și slăvit făcendu-se, se va scula și nu altul, precum bărlea Orighen.

plânge și ar lăcrăma împreună totă lumea pentru hristianii aceia, cari au se pîrdă slava acésta a lui Dumneđeú, cuvenită pentru pécatele lor, óre plânge-í-ar îndestul? Nu, cu adevérat, nici odiniórá póte a plânge dupre vrednicie și precum se cuvine, nemárginita pagubă ce au se priiméscă ticáloșii¹⁾).

Dupre lucrarea ce are el de a supune luiși pre tóte.

Fiind-că mai sus a ți Pavel mare lucru și mai de necređut pentru covîrșire, adecă cum că are a face Domnul trupul nostru acest smerit de un chip cu trupul seú cel slávit, pentru acésta ție acum aicea: nu te índoi de acésta hristiane, fiind-că Domnul are putere și lucrare cu care a făcut tóte și a supus anghelí și arhanghelí și pre demoní. Drept aceea, fiind-că cele mai mari a putut și le-a făcut, cu mult mai vârtos póte și acésta a o face, care este decát acele mai josită. Dar cine a supus lui Christos pre tóte? Unii ție cum că Párintele seú cel ceresc; ínsă nepotrivită este íntelegerea acésta, fiind-că mai sus nu a ție Apostolul despre Párintele; mai drept dar este sá o íntelegem acésta despre însuși Christos acesta, carele cu puterea dumneđeirei sale a supus luiși, adecă trupului seú pre tóte fápturile cele dintru adânc și cele pámêntești și pre cele cerești. Căci noi nu ne vom teme ca nu cum-va sá împărțim pre Christos cu cuvîntul acesta ce l'am ție, fiind-că cu împreună osebirea améndurilor firilor a dumneđeirei ție și a omenirei, un Christos cunóstem și îl márturisim dupre ipostas.

¹⁾ Iar Chrisostom adauge și pricina, pentru carea nu va putea tótă lumea a plânge precum se cuvine pre aceia cari, pentru spurcáciunea pécatorilor se vor lipsi íntre ínviere de covîrșitóra slava cea de acest-fel țiecînd: „Fágăduință fiind dată noué a se face trupul nostru (al celor pécatoși adecă) de un chip cu trupul acela al lui Christos, de aceea de Gheena nu'mí pasá mie, a se duce împreună cu demonii. Orí câte ai ție, nimica socotesc íntocmai cu căderea acésta (de se va págubi cine-va de slava aceea)” (Vor. XIII la cea către Filipiseni). Iar Teodorit țiecerea acésta așa o tâlcuește. Iar de un chip cu trupul slavei lui Christos a ție că se va face trupul nostru, nu dupre cátimea slavei, ci dupre ceimea, că luminat va fi și acesta. Iar aceste le va face fiind-că cu adevérat are putere negrăitá (Dumneđeú adecă) și cu lesnire și stricáciunea și mórtea íncetându-le și íntre nemurire schimbând trupurile noastre și făcînd pre toți a căuta la dînsul. Ci și teologii cei mai noui obștește dogmaticesc cum că cei fericiți dupre chipul și ceimea slavei și a dumneđeștei lumini vor fi, de care se vor împărțăși și nici o osebire vor avea, căci toți pre unul și acelaș dinar îl vor lua adecă pre una și aceeași împéráție a ceríului și slava; iar dupre cátimea slavei și a dumneđeștei lumini vor avea osebire, căci altul adecă mai multă iar altul mai puțină lumină vor dobânda, fiește-care după mészura curățeniei sale și pentru acésta a ție Apostolul: stea de stea se deosebeșta în slavá (I Cor. XV, 4 a căreia veđi și tâlc. și supținsemnarea).

1. Drept aceea, iubiții mei frați și doriți, bucuria și cununa mea, așa stați întru Domnul, iubiților.

Deci dar, dice, frații mei hristianî, chiar deși vedeți pre hristianii cei slujitori de pânțece și iubitori de desfătări că se bucură și se slăvesc în lumea acésta, voi nu vă turburați de acésta și nu vă trageți spre bucuria și slava și desfătarea lor cea asemenea, ci stați așa întăriți și neclătiți, precum și ați stătut, adecă pentru-că nădejduiți că aveți a vă slăvi împreună cu Christos, precum mai înainte am đis. Veđi însă, o cetitorîule, câte laude împletește Pavel Filipisenilor, mai întâi îi numește frați și nu prost frați, ci iubiți frați și încă îi numește și doriți, adecă căutați de mine, când vă veți arăta ca să vă ved; al doilea îi numește bucuria sa și al treilea îi numește cunună a sa, din care numirea acésta și laudă ce altă mai slăvit pôte fi? Că ce pôte a fi alta asemenea, sau mai mare decât a fi cine-va cunună a lui Pavel? Și socotește, iubitul, căci mai înainte de sfătuire a lădat pre Filipiseni Apostolul đicând: «Deci frații mei, bucurați-vă întru Domnul» (Cap. III, 1). Și aicea dupre sfătuire iarăși îi laudă, atât de îmbunătățiți erau și vrednici de cuvînt blagosloviții în cât s'a învrednicit a lua atâtea cinstiri dela fericitul Pavel.

2. Pre Evodia o rog și pre Sindihî o rog aceeași a cugeta întru Domnul.

3. Și te rog și pre tine, iubite soțule, ajută-le lor.

Acestea erau femeî, pe care le pomenește aicea Pavel; socotesc că ar fi fost cele mai întâi și mai alese ale bisericeî Filipisenilor; pre acestea însă Apostolul le afierosește unui bărbat minunat și îmbunătătit, care era orî frate al uneea din femeile acestea sau și bărbat al aceleea, pôte însă și să fi fost acesta păzitorul de temniță Stefana, prea credinciosul în Christos, între Filipiseni, precum istorisesc Faptele Apostolilor (Cap XVII). Și ca cum ar dice lui: acum ești adevărat frate, acum ești adevărat bărbat de vei ajuta pre femeile acestea și de vei trage pre ele la lucrul lui Dumneđeșu cu jugul acesta. Uni însă s'a amăgit de cuvîntul acesta și a đis că Pavel róg: aicea pre femeea sa să ajute împreună Evodiei și Sindihiei care nu este așa, și ca să las tóte cele-l-alte, că adecă, de a fi fost acésta femeea lui Pavel, cum nu a lăsat pre ea în Tar în patria sa, întru care s'a născut, sau în Ierusalim întru carel s'a crescut? Ci să o fi lăsat în Filipi singură; acésta đic (numa că trebuca (să đică) Pavel: te rog și pre tine adevărată soție

cu numire femească, și nu cu numire bărbătească: adevărate soțule! Iar Chrisostom dice, cum că Szighe (adecă soțule) era nume chiar adevărat. De a fost însă Pavel însurat, sau de nu a fost, veđi la suptinsemnarea capului VII, al celei întâia către Corintenți, stih. 8.

Care în Evanghelie împreună cu mine s'aũ nevoieit împreună și cu Climent și cu cei-l-alți împreună lucrători ai mei.

Nu m'a ajutat, dice, femeile acestea puțin la propoveduirea Evangheliei, ci mult și măcar că și alții mulți erau, cei ce împreună lucrau cu mine la acesta și mai ales Climent¹⁾, că împreună s'aũ nevoieit, dice, adecă împreună s'aũ luptat și ele împreună cu mine, fiind-că în vremea aceea hristianii și bărbații și femeile se ajutaũ unii cu alții și împreună se nevoiaũ la cele bune, și cu lucrul și cu fapta, și cu tot felul de chipuri. Și un bărbat cinstea pre alt bărbat și o femeie ajuta pre cea-l-altă temee, și bărbații ajutaũ pre femei și femeile asemenea ajutaũ pre bărbați. Dar acum cum petrecem noi hristianii? Vai! Bărbații pre femei și femeile pre bărbați obosim și perdem. Pentru acesta aședarea sufletului nostru este cu totul protivnică și nepotrivită cu aședarea sfinților hristianilor a celor vechi, adecă este răzvrătită și rea.

Ale cărora nume sînt în cartea vieței.

Veđi, iubitule, câtă mare faptă bună mărturisește Pavel că avea femeile cele de mai sus? Căci ce a ȃis Domnul Apostolilor: «bucurați-vẽ că numele vóstre s'aũ scris în ceriũ» (Luca X, 20), însuși acesta o ȃice și Pavel femeilor acestora, că numele lor adecă s'aũ scris împreună cu cei-l-alți în cartea vieței. Cartea vieței însă este cunoștința și hotărîrea lui Dumnezeu, care încă de aicea o a hotărît și a întărit a da lor viața vecinică, precum dinprotivă cela ce nu crede, încă de aicea este osândit, precum a ȃis Domnul: «Cela ce nu crede acum s'a judecat» (Ioan III, 18). Și dar numele necredincioșilor, sau al celor nealesi și nepocăiți hristianii, este cu adevărat șters din cartea vieței și scris în cartea morței.

4. Bucurați-vẽ întru Domnul tot-de-una.

Și dacã Domnul ȃice că «fericiți sînt cei ce plâng» (Mat. V, 4), și «fericiți cei ce plâng acum» (Luca VI, 21), cum ȃice Pavel acum aicea împotivă și sfătuește pre Filipiseni să se bucure? Răspundem, că nu sînt împotivă cuvintele Domnului,

¹⁾ Orighen ȃice că Climent acesta, de carele pomenește aicea Pavel, este acela ce a stătuț episcop al Romei, și veđi la tom al doilea din Pentatevc, fóia 199.

cu ȃicerea ac3sta a Apostolului. C3a a pl3nge cine-va c3a a m3hnit pre Dumneȃeu pentru p3catele sale, precum a ȃis Domnul, ȃi ac3sta este bucurie ȃi pricin3 de bucurie ȃi este ȃnsuȃ cu a se bucura, precum ȃice Apostolul aicea «c3a fericiȃi sȃnt cei ce pl3ng, ȃice, c3a aceia se vor m3ng3ia», ȃi iar3ȃi «tericiȃi cei ce pl3ngeȃi acum c3a veȃi rȃde». Vedȃi, frate, c3a pl3nsul ȃi pl3ngerea pricinueȃte bucurie ȃi r3s? Apoi Pavel nu prost a ȃis: bucuraȃi-v3, ci a adaus: ȃntru Domnul. Iar cel ce este ȃntru Domnul, ȃi poruncile Domnului p3zeȃte ȃi dep3rtat fiind de p3cat, tot-de-una se bucur3 m3car de ar fi suferit suciturȃ de ȃncheeturi ȃi leg3turi de lanȃuri, m3car de s'ar sg3rȃia cu unghiȃ de fer ȃi de s'ar munci trupul lui, fiind-c3 are din l3untru conȃtiȃnta bucur3ndu-l ȃi pentru-c3a n3dejdea bun3t3ȃilor celor viitoare ȃl bucur3¹⁾); pentru ac3sta scris este pentru Apostoli, c3a

¹⁾ Inc3 ȃn scris3rea cea c3tre Tesaloniceni ȃns3ȃi ac3sta o porunceȃte Apostolul ȃic3nd: „tot-de-una bucuraȃi-v3“ (I Tes. V, 16), dar fiind-c3 mulȃi necunosct3tori ȃic cum c3 este cu neputȃnt3 ac3sta ce o ȃice aicea Apostolul: a se bucura cine-va tot-de-una, pentru ac3sta Marele Vasilie a scris un ȃntreg cuvȃnt despre ac3sta, suprascriind asupra lui despre mulȃumire, ȃntru carele dovedeȃte c3 ac3sta este cu putȃnt3; ȃntru carele ȃi ȃice ac3sta: „decȃi cei ce se afl3 f3r3 de ȃnv3ȃtura apostolescului g3nd ȃi neȃnȃeleg3nd cum c3 ne chiam3 pre noi c3tre evanghelic3sca viaȃ, cut3z3 a prih3ni pre Pavel, cum c3 ne r3ndueȃte nou3 lucrul cu neputȃnt3. Dar ȃns3 ȃnveȃ-se c3 pricinile de a se bucura cu drept cuvȃnt staȃ ȃnaintea n3str3 prin marea d3ruire a lui Dumneȃeu. Iar sufletul cel o dat3 legat cu totul c3tre frumuseȃea celui ce l'a zidit ȃi obiȃnuit a se str3luci de frumuseȃile cele de acolo, bucuria ȃi veselia sa, de adeasa poticnire a trupeȃtilor p3timiri nu se preface; ci cele ce altora sȃnt ȃntrist3t3re unuia ca acestuia i se vor face ad3ogire de veselie, precum era Apostolul, bine voind ȃntru neputȃnt3, ȃntru necazuri, ȃn g3ne, ȃn nevoi; laude ale sale f3c3nd lipsurile; ȃn f3mete, ȃn sete, ȃn frig, ȃn golatate, ȃn g3ne, ȃn str3mt3r3ri, pentru care alȃii se t3nguesc ȃi se desn3d3jduesc de viaȃ, pentru acestea el se bucura. ȃi nu numai pl3ngerea ȃi lacrimile pentru n3dejdea viitoareȃi fericiȃri, pricinuesc bucurie, ci ȃi ȃnseȃi ele de sineȃi pricinuesc bucurie ȃi ȃn vremea c3nd pl3nge cine-va ȃi vars3 lacrimi, se ȃndulceȃte ȃi se bucur3. Pentru ac3sta ȃi pre pl3ngere o a ȃis dumneȃeȃtii p3rinȃi bucuro-pl3ngere. Inc3 ȃi Marele Vasilie dupre firescul cuvȃnt o dovedeȃte ac3sta ȃic3nd: „C3 r3sun3rile cele din ȃntristare ȃi aburii cei ce ȃas3 din ad3ncul str3mt3reȃi ferbinȃteleȃi, g33cile creerilor capului umpl3ndu-le, cuprind ȃmpreun3 capul f3c3nd alunec3ri ȃi ȃntunec3ri. Apoi grosimea aburilor, adec3 greutatea umezeleȃ se preface ȃn lacrim3 ca un 3re-care nour ȃn pic3turi, topindu-se prin 3re-care suline (canaluri) a porurilor ochilor se preface; pentru ac3sta ȃi 3re-care ȃndulcire ȃice, celor ce se ȃntrist3z3 despre pl3ngere, prin pl3ngere ȃn ascuns deȃert3ndu-se ceea ce ȃngreueȃz3 ȃntru dinȃii. ȃice ȃns3 ȃi Coresie la ȃicerea ac3sta a Apostolului acestea: „cel cerese ȃntru singur Domnul ȃȃi are bucuria, ori pururea veselindu-se, ori ȃntrist3ndu-se, adec3 se bucur3 ȃntru credȃnt3, ȃntru dar, ȃntru buna c3nstire de Dumneȃeu, ȃntru n3dejde ȃn plata cea viitoare. Se potriveȃte

dupa ce i-au bătut Iudeii (după înălțarea Domnului, căci învață pre norod trăgându-l la cinoștința de Dumneșeu), se bucura, pentru-că cu bătăca s'au necinstit pentru Christos: «Deci ei se duceau bucurându-se dela fața adunării, căci pentru numele lui Christos s'au învrednicit a se necinsti» (Fapt. V, 42).

Iarăși ȃic: bucurați-vē.

Fiind-că firea lucrurilor omenești pricinuește și schimbare și mânăire, pentru acēta Pavel în poftorirea ce face aicea a bucuriei, dovedește Filipisenilor, că se cuvine tot-de-una a se bucura dupre Domnul.

5. Blândețele vōstre facă-se știute tuturor ōmenilor.

Fiind-că mai sus a prihănit pre hristianii ceii iūbitori de desfătări, Apostolul, ca pre niște vrășmași ai crucei, pentru acēta sfătuește pre Filipiseni aicea, a nu se purta către unii ca aceștia cu vrășmașie și cu ură, ci să-i întrebuinteze (trateze) pre ei cu blândețe și cu liniște, măcar și vrășmași ai lor de sint¹⁾.

6. Domnul aprōpe este, nu vē îngrijiți.

Pōte că unii din Filipiseni, puținii la credința fiind, ar fi ȃis că râvnim hristianilor celor ce se desfătēză, pentru-că aceștia se află în odihnă, iar noi ne aflăm în necaz și strămtorare. De acēta răspundēnd Apostolul ȃice: «Domnul aprōpe este» să vie și mai a ajuns ȃiua judecātei, pentru acēta nu vē îngrijiți fraților pentru desfătarea acelor și răsufierea lor, nici pentru necazul vostru. Că aceia au să dea cuvint Domnului pentru desfătarea lor, iar voi vē veți veseli pentru necazurile vōstre în sinurile lui Avraam.

Ci întru tōtă rugăciunea și cererea cu mulțumire cunoscă-se cererile vōstre către Dumneșeu.

Iată și altă mângāere aduce aicea dumneșeescul Pavel Filipisenilor și acēta este, a se ruga ei lui Dumneșeu pentru tot lucrul și întēmplarea ce le urmēdă, ci a se ruga cu mulțamire, căci cum ar cere cine-va dela Dumneșeu viitōrele cererile sale, când nu mulțumește lui Dumneșeu mai întāu pentru cererile sale cele trecute ce i le-a dāruit? Drept aceea pentru tōte lucrurile și pentru cele ce se vēd protivnice și necājiciose se cuvine hristianii să mulțamēscă lui Dumneșeu. Căci a mulțami cine-va lui Dumneșeu, când priimește bunătățile și bunele norociri ale

la acēstă ȃicere și ceea ce ȃice marele Antonie, că dupre alt chip nu pōte cine-va a birui pre vrășmașul, fără numai dacā dând el rēzboiū întru cele duhovnicești, tot-de-una se veselește (cel de ȃinsul vrășmășuit)⁴⁾.

¹⁾ Iar Teodorit așa tălcuește ȃicerea acēta: suferiți vitejește prolovi-rile protivnicilor, nu rēsplătiți rēul cu rēu.

lumei, acesta firea lucrurilor ca o datorie o cere. Pentru aceasta a  is c ntătorul de psalmi: «m e voi  mărturisi  ie (adecă omul va mărturisi  ie  i va mul umi) c nd  i faci bine lui (Psam. XLVIII, 19), adecă c nd vei da lui bun t i  i bune norociri; iar a mulțami cine-va lui Dumne eu  i pentru cele protivnice, adecă  i pentru nenorociri  i pentru necazuri, aceasta este cu adev rat ispravă a unui suflet bine cunoscător  i mul amitor¹⁾. Dec  mul amirile  i rugăciunile cele ca acestea arat  cererile n stre către Dumne eu, iar rugăciunile cele ce nu se proaduc cu mul amire, acelea Dumne eu nu le cunoște  i cu adev rat nu le ascultă.

7.  i pacea lui Dumne eu, ceea ce covir e te totă mintea, va p zi inimile v stre  i g ndurile v stre în Iisus Christos.

Pacea lui Dumne eu numește Pavel pre împăcarea  i  mprietenirea  menilor ce a făcut Fiul prin  ntrupesca iconomie cu Dumne eu P rintele. Acest  pace însă  i împăcare covir e te cu adev rat pre totă mintea nu numai a  menilor, ci  i a anghelilor, ca cum ar fi  is a a, că Christos ca rele ne-a izbăvit pre noi  i ne-a împăcat cu Dumne eu, precum acesta mintea zidită nu p te a o  n lege, ori c t de  ntel pt  ar fi (căci cine ar fi nădăjduit c nd-va, că au să se d ruiesc  nou   menilor at tea bun t i? Sau că avem se ne împăcăm cu Dumne eu, cei ce mai înainte eram cumpli i vr sma i ai lui?²⁾ cu

¹⁾ Pentru acest   i dumne eescul Chrisostom obi nuia tot-de-una a  ice acest  apoftegmă (sentin ) vrednic  de pomenit în fie te-care  nt mplare: „Slavă lui Dumne eu pentru t te“ care nu voi  înceta pururea a  ice la tóte cele ce mi se vor  nt pla ( n Epist. XI către Olimpiada). Iar dumne eescului Chrisostom urm ndu- i iar si marele Grigorie al Tesalon.: „Insu i acest  obi nuia a o  ice în fie te-ce pricină, precum se vede în via a sa“. Ve i  i stih. 16 al cap. III al ceii către Colasen , adecă acest  a „bine mul amitor  fi “.

²⁾ Pentru acest   i Dionisie  nv t torul de cele ascunse despre pacea acest  a a cu descoperire  ice: „Ce ar  ice cine-va despre  ubirea de  meni cea rev rs toare de pace dupre Christos, dupre care nu ne vom mai  nv ta încă cele dumneșești dupre providen a lui Iisus, celuia ce pre t te întru toi  le lucr z   i face pacea cea negr it   i din veac prohot rit , carele  i ne-a împăcat pre noi cu sine i  ntrul duhlul  i prin sine i  i întru sine i cu P rintele“ (despre dumne e tile numiri cap. XI).  i iar si  ice: „Dec  despre acest  dumne e sc  pace, ori ce este c nd-va,  i lini te pre care sfin itul Iust negr ire o numește și nemi care la totă cunoscuta  nainteare;  i că este în pace  i aduce lini te  i că întru sine  i în lăuntru ei este  i pre sine i tot  cu totul o covir e te  i nici întru dinsa  ntr nd  i mai îndoindu-se pre sine i  i p gube te unirea sa, ei  i se înaintează la t te, totă în lăuntru r m n nd pentru covir irea unirei ceii ce covir e te pre t te, nici ertat fiind nici a o  ice, nici a o  n lege vre unuia din estim , nici cu putin  fiind“ (tij).

adeverat nimenea). Acest Christos, ȃic, carele ne-a ȃmpecat Ńi ne-a ȃmprieteniȃ aŃa, acesta bine voiaŃcȃ a vȃ pȃzi Ńi a pro-siguripsi inimile Ńi cugetȃrile vȃstre ȃn pace Ńi ȃn neturburare, ȃn cȃt a nu cugeta nimica rȃu Ńi neplȃcut dumnezeeŃci mȃr-rirei sale¹⁾. Saũ pace numeŃte aicea Apostolul darul pȃcei, care l'a dat Dumneȃeũ Apostolilor Ńi prin Apostoli tuturor hristi-anilor ȃicȃnd: «Pace las vȃuȃ, pacea mea daũ vȃuȃ» (Ioan XIV, 27). Decȃ acȃŃa pace, ȃice, vȃ va pȃzi liniŃtiȃ Ńi netur-buraȃi, pentru-cȃ Ńi acȃŃa pace coviŃŃeŃte pre tȃtȃ mintea; fi-ȃnd-cȃ prin acȃŃa porunceŃte nȃuȃ Domnul sȃ avem pace cu vrȃŃmaŃii noŃtri Ńi cu cei ce ne nedreptȃtesc, care este mȃi pre sus de fire Ńi lucru deŃȃnȃat. «Cȃ cu cei ce urȃsc pacea, ȃice, eram ȃn pace» (Psalm. CXIX, 6). Dacȃ pacea lui Dum-neȃeũ ȃnsȃ coviŃŃeŃte pre tȃtȃ mintea Ńi margine nu are: «cȃ pȃcei lui nu este hotar» (Is. IX): cu cȃt mȃi vȃrtos fiinȃa lui? Pentru acȃŃa ruŃineȃe-se ȃvnomianii, cari se fȃlesc cum cȃ pricep fiinȃa lui Dumneȃeũ. Iar acȃŃa: ȃn Iisus Christos, o a adaus Pavel pentru ca sȃ arate cȃ pacea acȃŃa ȃi va pȃzi ȃn-tru Christos, adecȃ pentru a nu cȃdea dela Christos, ci mȃi vȃrtos a rȃmȃnea uniȃi ȃntru el.

8. De aceea, fraȃilor.

Acest cuvȃnt ȃl ȃice fericitul Pavel ca cum se sȃrguia sȃ lase lumea acȃŃa Ńi ca cum nu ar mȃi avea deacȃia nici o ȃmpȃr-tȃŃire Ńi atȃrnare cȃtre lucrurile cele de faȃȃ.

Cȃte sȃnt adevȃrate.

Cugetaȃi, ȃice, Ńi socotiȃi fraȃii mei, tȃte cȃte sȃnt adevȃrate, adecȃ ȃmbunȃtȃtite, fiind-cȃ rȃutatea este minciunȃ, asemenea Ńi dobȃndirea rȃutȃtei Ńi ȃndulcirea.

Cȃte sȃnt cȃstite.

Cugetaȃi, ȃice, fraȃii mei, cȃte sȃnt cȃstite Ńi vrednice de ȃmpȃrȃia ceriurilor Ńi nu cȃte sȃnt necȃstite Ńi mȃrŃave, ale o-menilor celor cugetȃtori de rele pȃmȃnteŃti Ńi trupeŃti ȃnŃuŃite.

Cȃte sȃnt curate.

Cugetaȃi, ȃice, fraȃii mei, Ńi cȃte sȃnt curate Ńi vȃ pȃzesc ȃn-tru feciorie Ńi ȃntru ȃntȃrȃ ȃnȃelepciune, care mȃi ales este

¹⁾ Pentru acȃŃa Ńi marele Grigorie al Tesal., dar ȃncepȃtor de daru-rile S. Duh, a numit pre pacea cugetȃrilor ȃn Epist. cea cȃtre Xeni. Ńi cu adevȃrat cel ce ȃubeŃte a sȃlȃŃului ȃn inima sa stȃpȃnul pȃcei Ńi ȃmpȃratul Dumneȃeũ, se cuvine ȃn tot-de-una a pȃzi inima sa ȃn pace Ńi ȃn neturburare Ńi pentru nici un lucru nici odinioȃa a se turbura, fiind-cȃ locul Ńi lȃcaŃul paŃnicului Dumneȃeũ se cuvine a fi ȃn pace, precum este scris: „Sȃ fȃcut ȃn pace locul lui“ (Psalm. LXXV, 2). Iar de cȃte feluri este pacea, veȃi la supȃnsemnarea ȃicerei: „ȃndreptȃndu-ne din credinȃȃ pace avem cȃtre Dumneȃeũ“ (Rom. V, 1).

postul, și înfrînarea pântecelui, și ferirea de mâncările cele deslătătore; că acesta se vede că o ȳice slujitorilor de pântece, despre cari mai sus a ȳis acesta: «al cărora Dumnezeu este pântecel».

Câte sînt iubite.

Cugetați adecă câte sînt iubite și bine plăcute lui Dumnezeu și ómenilor, acesta însă o a ȳis pentru ca să nu se poticnescă și să se învrăjbească cu vre un om.

Câte sînt de bună laudă, orî-ce faptă bună și orî-ce laudă.

Veȳi, iubitule, că Apostolul voește ca hristianii să provadă și pentru ómenî? Nu prost însă și cum s'ar întembla să gîndescă pentru dînșii, ci lucrând faptele cele bune și lucrările cele neprihănite care la ómenî sînt lăudate și binecuvîntate, în cât a nu da lor pricină de smintelă cu vre o rēutate.

Acestea socotiți-le.

Tóte bunătățile cele mai sus ȳise și virtuțile aicea le închee Pavel ȳicînd, tóte acestea socotiți-le și se le cugetați, frații mei hristianî. Pentru ce însă a ȳis să le cugetați? Pentru-că din cugetările cele bune se nasc și cuvintele cele bune și lucrările cele bune, precum și dimpotivă din relele cugetări se nasc relele cuvinte și relele fapte; că rădăcina este cugetarea și gîndul omului, iar ramuri și roduri sînt cuvintele și faptele¹⁾.

9. Care și v'ați învățat și le-ați luat și le-ați vęduț întru mine.

De vreme ce nu era cu puțință cu de-amăruntul a porunci Pavel hristianilor, cu deosebire pentru fiește-care cum se între in casa lor, cum să iasă afară, cum se vorovescă, ce formă se albă și în scurt, cu care bune moraluri se cuvine a petrece; pentru acesta tóte acestea întru un cap cuprîndîndu-le aicea ȳice: acestea cugetați-le și gîndiți-le, frații mei iubiți, câte v'ați învățat și prin cuvîntul învățătorei mele le-ați audeț și câte le-ați priimit prin scrisori și câte ați vęduț la mine, prin înseși faptele; fiind-că, precum mai înainte am ȳis, acesta este învățătore cea mai bună și mai folositoare: a se arăta învățatorul ucenici

1) Pentru acesta a ȳis Marele Vasilie: „Deci mai întăiu fericirea este curătenia în gîndul nostru, fiind-că rădăcina lucrărilor prin trup este slatul cel în inimă, că preacurvia, în sufletul iubitorelui de îndulcir mai întăiu aprîndîndu-se, așa lucreză stricarea cea prin trup, pentru a cesta și Domnul ȳice, că cele din lăuntru omului sînt care îl spurcă (1. Tím. Psalm. 1). Veȳi și la suplînsemnarea ȳicereî „făcînd voile gîndurilor“ (Efes. II, 7) și a ȳicereî „nu dați loc diavolului“ (Efes. IV, 26) și ȳicereî „trupul poțtește improtiva duhului“ (Gal. I, 17).

lor lui pre sineși chip și pildă de virtute, prin lucrările sale cele bune.

Acestea faceți-le.

Nu este îndestul, ȃce, vouă hristianilor a cugeta cu min-tea numai bunele ce le-am ȃis mai sus, nici numai a le grăi cu gura, ci și a le face cu lucrul.

Și Dumnezeuul păcei va fi cu voi.

Adecă de veți cugeta tôte bunurile acestea, frații mei și le veți ȃce, și le veți face, cu adevărat tot-de-una vė veți afla în pace și în liniște, căci de vom avea pace mai întâiu cu Dumnezeu prin lucrarea poruncilor lui, al doilea cu înșine noi prin izgonirea patimilor dela noi și prin liniștea conștiinței, nemustrându-ne pre noi despre vre un lucru, și al treilea, de vom avea pace cu ómenii și nu ne vom gâlcevi cu ȃinși: ne-greșit Dumnezeuul păcei va fi împreună cu noi; pentru-că dacă Dumnezeu ne vėneză ca să ne prindă când fugim de ȃinsul, cum nu va rėmănea cu noi, când noi ne apropiem de el prin lucrarea faptelor bune?

Dumnezeu însă se ȃce Dumnezeu al păcei, pentru-că el nu numai că are tótă pacea și netulburarea întru sineși, ci mai ales este însuși pacea și noian nemărginit al păcei, fiind-că nu se află nici o patimă și protivnic, ca să-l supere din afară, pentru acėsta și «împărat al păcei, se ȃce și stăpănitor al pă-cei» (Is. IX, 6): ci și pentru că însuși este pricinuitorul și în-cepėtorul a tótă pacea întru tôte fapțurile, atăt întru cele sim-țite cât și întru cele gândite¹⁾.

10. M'am bucurat încă întru Domnul fôrte, că iată ore când ați înflorit a purta grijă pentru mine.

Nu m'am bucurat, ȃce, lumește nici precum se bucură ómenii lumei pentru bunătățile lumei, ci m'am bucurat întru Domnul și duhovnicește; nu pentru-că eu am aflat odihnă des-pre cele trebuinciose ce ați trimis mie, ci pentru-că voi frații mei ați sporit întru fapta bună a împărtășirei și a milosteniei. Pentru acėsta și fôrte m'am bucurat de sporirea vóstră cea

¹⁾ Pentru acėsta iarăși a ȃis paserea cea cerescă, Areopag. Dionisie despre dumnezeesca și marea păzitorea pace: „Vino dar se lăudăm pre dumnezeesca și marea păzitorea pace cu cântări pacinice, acėsta uni-tore a tuturor și a unirei tuturor și născėtore de conglăuire și lucră-tore; pentru acėsta și tôte ale ei se laudă, mulțimea cea împărțită a lor întorcėndu-se întru tótă unirea și pre rėsboiul cel întru tot emfiliu u-nindu-l întru o împreună locuire de un fel, că vine asupra tuturor și împarte tuturor potrivit lor pre ale sale și le revarsă îmbelșugarea paș-nicei nașteri, și rėmăne încă covirșire de unire, tótă către tótă și în o-sebire cu ȃinsa prea unită“ (cap. XI despre dumnezeescele numiri).

mare și de folosul vostru; cu alinare însă și puțin ce-va muștrând pre Filipiseni Apostolul, pentru-că a fost trecut multă vreme și nu s'a fost îngrijit a-i trimite cele de trebuință și învătăndu-i adese-orî și tot-de-una se o facă acésta și se împărtaşcă la cei lipsiți: iarăși a potolit certarea acésta și muștrarea, căci dîcerea «îată ore când», arată vreme multă; și acésta: «ați înflorit» însă o a dîs lor, pentru ca să arate cum că precum copacii cari odrâslesc, apoi se usucă, și mai în urmă iarăș odrâslesc: așa dîce și voi fraților v'ați arătat adecă la început împărtaşitorî, apoi ați încetat din împărtaşire și v'ați veștejit și iarăș v'ați arătat în urmă împărtaşitorî și de iznóvă ați odrâslit. Drept aceea cuvîntul acesta este tot o dată și muștrare și laudă, căci nu este puțină ispravă a odrâsli iarăși cine-va după ce s'a veștejit. Și pentru a nu socoti cine-va, că și întru cele-l-alte fapte bune s'aú veștejit Filipisenii, pentru acésta spre urmare dîce: «spre a vè îngriji pentru mine», adecă pentru acésta numai v'ați fost veștejit, întru a purta grija de cele de nevoe trebuinței mele. De cuvîntă este însă a întreba cine-va: cum Pavel, carele a dîs din partea Domnului în faptele Apostolești către presviterii Efesului, că însuși (Domnul) a dîs: mai fericit este a da decât a lua (Fapt. XX) și iarăș, către Corintenii: «Mai bine este mie a muri decât lauda mea a o zădărnici cine-va» (I Cor. IX, 15), adecă a nu lua eú milostenie; cum dar Pavel cel ce dîce acestea și carele nu lua milă, acum aicea se află că ia? Răspundem la acésta, că acolo dela Corintenii dupre cuvîntă nu lua, pentru ca să nu-l prihănescă minciuno-apostoliî, cari se fătărniceaú că nu iaú nimica dela nimenea, ca întru acésta: a nu lua, cu care aceia se făleaú, să se afle și aceia asemenea cu Pavel, carele nu lua: «ca întru ceea ce se laudă ei să se afle ca și mine» (II Cor. XI, 12), fiind-că nu prost a dîs acolo că nu i se va îngădi lauda sa, ci a adaus: «în laturile Ahaei» (II Cor. XI, 10)¹⁾. Pentru acésta și a dîs: «alte biserici am jefuit» (II Cor. XI, 8). Drept aceea acolo la Corint icomenicește Pavel nu lua, iar aicea la Filipisenii, erau iubiți hristianii aceia ce îi da și doriți, pentru acésta și lua dela dînșii, căci de nu ar fi luat, negreșit i-ar fi mahnit²⁾. Incă și dupre alt chip, a lua Pavel milos-

¹⁾ Veđi și tâlcuirea dîcerei aceștia.

²⁾ Ci nici în Tesalonic fiind Pavel lua ce-va, ci lucra lucru de mână și din lucrul mânilor sale se hrănea. Drept aceea întâia și adevărată pricină pentru care Pavel lucra lucru de mână și din lucrul mânilor sale hrănea era, pentru a da pildă hristianilor, ca să lucreze și ei, precum acesta mai arătat o dîce însuși în cea către Tesalon. a II c. III, st. 9. Iar a doua pricină și următoare pentru care lucra era, pentru a nu dăpuneare minciuno-apostolilor de a-l prihani, precum s'a dîs.

tenie, acésta o făcea pentru folosul celor ce da lui, căci cei ce dau mai mult se folosesc decât cei ce iaū. Iar ceea ce ȃice Pavel despre fața Domnului «că mai fericit este a da, decât a lua», acésta nu este lepădare desăvîrșit a nu lua cine-va nici ca cum, ci este o asemănare care arată numai că este mai bine a da cine-va decât a lua. Pentru acésta precum de pildă, nu oprește cine-va a nu avea omul argint, pentru-că are și aur, carele este mai bun decât argintul, așa nu oprește cine-va și de a lua omul milostenie, pentru-că nu pôte a da milostenie. Incă și dupre alt chip, Pavel rânduește să dea hristianul milostenie, ca pentru pricina milosteniei se lucreze lucru de mîni, ca din lucrarea mînilor sale să dea și celor ce nu aū¹⁾. Iar când nu pôte cine-va, saū nu are vreme a lucra, fiind bolnav saū aflându-se în închisore și în legături, precum era atuncea Pavel, în legături aflându-se, ce trebuie a face? Nu se cuvine a lua milostenie? Ba, se cuvine.

Precum și purtați grijă.

Adecă aveți în inima vóstră, ȃice, fraților, îngrijire pentru mine și purtați grijă de îmi trimiteți cele de trebuință și de nevoie fiind-că aveți obiceiū a purta grijă pentru mine.

Dar nu ați avut vreme.

Nu a fost vinováție, ȃice, de lenevirea vóstră a nu'mi trimite cele de nevoie atáta vreme, ci a fost vinováția nevoiei vóstre, adecă pentru-că nu ați avut chipuri, nici ați avut în mînilor vóstre ocârmuirī, că acésta este nevremea. ȃice însă acest cuvint Pavel dupre obiceiul multora, cari ȃic când nu aū: strîmtorare și nevoie, mī-a urmat frate, rea vreme este mie acum și nu pot a te milui.

11. Nu dór că pentru lipsă ȃic.

Nu o ȃic acésta voue, fraților, pentru acésta că adecă atáta vreme nu ați purtat grijă de mine, pentru-că nici eū mē aflu întru lipsă, saū pentru-că socotesc trebuința mea.

Că eū m'am învățat întru cele ce sînt, a fi îndestulat.

Audī, frate hristiane, ce ȃice aicea fericitul Pavel? Eū, ȃice, m'am învățat, fraților, și m'am iscusit a fi îndestulat întru ceea ce am. Veđi că este cu anevoe de isprăvit a se bucura cine-va și a se mulțami întru îndestularea sa și cum că trebuie

¹⁾ Pentru acésta ȃice Climent Stromateul: Vaī de cei ce aū și întru fățarnicie iaū, saū putend a se ajuta pre sineși, voesc a lua dela altul, că cela ce are și pentru fățarnicie saū lenevire ia dela altii, se va osândi; la tálcul Evang. lui Matei c. V, st. 42. Insași ȃicerea se află anume ȃisă și în Aședeminturile sfinților Apostoli, din care se vede că a luat Climent. Și veđi-o acésta la suptînsemnarea ȃicerei „Pentru împărtășirea vóstră întru Evanghelie“.

a se învăța acest lucru iscusința și fapta. Pentru acesta și tu de voești a fi îndestulat de sineți întru ceea ce ți se află iscusese-te și învață-te această îndestulare de sineți cu lucrul și când îți lipsește ce-va de trebuință nu cârti, ci rămâi bine mulțumitor.

12. Că știu și a mă smeri și a prisosi.

Adecă cu cele puține ce am știu cum să le întrebuițez și mă sufăr fôme și lipsă. Și iarăși știu cum să întrebuițez și a prisosi adecă cele de prisos și mai presus de trebuință. Și ce faptă bună este acesta, o fericite Pavle, a ști însuși și să întrebuițezi cele de prisos și mai mult de trebuință? Prea mare faptă bună este acesta, răspunde noue, pentru-că mai mulți ômenii îi obôră și îi perde prisosința banilor decât lipsa; fiind-că acesta îi aprinde mai spre multe și mai rele poște¹⁾. Dar cum și cu ce chip știa Pavel a prisosi? Pentru-că cheltuia la alții nevoiași lucrurile cele ce lui îi prisoseau și pentru-că nu se bucura de prisosința ce avea, ci era întocmai și asemenea tot-de-una atât întru prisosință și în îmbelșugare, cât și în neavere și în lipsă. Și nici pentru îmbelșugare să trândăvea și se lăța, nici pentru lipsă se necăjea și se strîmtora.

Întru tot și întru tôte m'am învățat.

În fiește-care lucru, dice, și în fiește-care vreme și întru tôte împrejurările cele dinprotivă ce urmează ômenilor, cū am luat cercare și m'am învățat.

Și a mă sătura și a flămândi și a-mi prisosi și a-mi lipsi.

Israilitenii cei vechi nici știaū a flămândi, fiind-că aū grăit împrotiva lui Dumneđeū: «aū doar putea-va Dumneđeū a găti masă în pustie?» (Psalm. LXXVII, 17); nici știaū a se sătura pentru-că după ce s'aū săturat, aū aruncat cu piciorul dela Dumneđeū precum este scris: «și a mâncat Iacov și s'a săturat și a aruncat cu piciorul iubitul» (II Lege XXXII, 15). Iar fericitul Pavel și ômenii cei dupre Christos, nu fac așa, ci și sațul și prisosul le întrebuițeză spre slava lui Dumneđeū.

¹⁾ Că bogăția și prisosința banilor povârnește pre ômenii în multe patimi; îi aruncă întâiu în slava deșartă; pentru acesta dice Sirah: „bogatul se slăvește pentru bogăția sa” (Sir. X, 33); îi aruncă în asprime și în sălbăticiire de fiară; pentru acesta dice Parimiastul: „iar bogatul răspunde aspru” (Pild. XVIII, 24); îi aruncă întru a se socoti că sînt înțelepți pentru care dice același parimiast: „înțelept de sineși se socotește bogatul” (Pild. XXVI, 11). Și în scurt, bogăția în ȕiua de astăȕi este mai mult slujitoare rēutăței decât a faptei bune. Și veȕi și suplinimnarea ȕicerei: „bogaților celor din vēcul de acum poruncește-le a nu cugeta înalt” (I Timot. V, 16), și a ȕicerei: „care afundă pre ômenii în peire și în perȕare” (Iij. 9).

Și fîncea și lipsa le sufer cu bună mulțămire și fără cărtire. Arată însă cu aceste cuvinte Apostolul că nici mai întăiu se măhnia pentru-că nu îi da Filipisenii, nici acum s'a bucurat cu socotělă omenescă, pentru-că i-au dat, ci s'a bucurat numai pentru dînșii, pentru-că ei se foloseau din împărtășirea acésta, precum mai înainte am spus.

13. Tóte le pot întru Christos cela ce mă întărește pre mine.

Fiind-că a simțit Apostolul că a ȓis óre-care mari pentru sineși, pentru acésta le îndreptéză și ȓice aicea, nu sînt ale mele isprăvile acestea, o fraților, ci ale lui Christos, celui ce îi dă putere, pentru a le isprăvi tóte.

14. Inșă bine ați făcut împreună împărtășindu-vé cu mine de necaz.

A ȓis mai sus Pavel că știe a fi îndestulat; deci pentru a nu se sminti Filipisenii, că nu cu dragoste a priimit cele trimise de dînșii, ci le-ar fi socotit netrebnice (că obișnuiesc cei ce dau a se sminti când cei ce iaú cele de dînșii date ȓic că nu avem trebuință), pentru acésta sf. Apostol vindecă cuvîntul acesta aicea și ȓice: inșă bine ați făcut, adecă măcar că nu aveam nevoe, inșă pentru harul vostru și dragoste am priimit cele trimise de voi cu dragoste. Și veđi, iubitule, înțelepciunea Apostolului, cu ce chip mărește milostenia Filipisenilor! Impreună v'ați împértășit, ȓice, de necazul și de legăturile mele cele pentru Christos, prin milostenia vóstră și v'ați făcut și voi cu acésta asemenea cu mine; căci eú cu adevérat pătinesc pentru Christos. Iar fiind-că și voi v'ați îngrijit pentru mine și m'ați cercetat, pentru acésta Dumneđeu și pre voi vé socotește împreună nevoitorii cu mine; deci cu cele mai sus ȓise, a smerit cugetarea Filipisenilor Pavel, iar cu cuvintele acestea a întărit osărdia lor.

15. Și știți și voi, Filipisenilor, că la începutul buneii vestiri când am eșit din Machedonia, nici o biserică s'a făcut părtașă mie în cuvînt de dare și de luare decăt singurii voi.

Fiind-că mai sus a arătat Apostolul că a înfruntat pre Filipisenii, fiind-că a ȓis lor că acum dupre atăta vreme ați înflorit și v'ați îngrijit de mine, pentru acésta se desvinovățește aicea înțelepțește pentru cuvîntul acela ȓicénd, că acésta ce s'a părut că v'am înfruntat nu o am făcut pentru-că vreau a lua dela voi, ci pentru-că am multă îndrăznelă către voi, și pentru-că inșiși voi sînteți pricina înfruntărei acesteea, fiind-că

voi mai întâiu decât toți cei-l-alți ați început a purta grijă pentru cele trebuincioase și de nevoie ale mele; din acesta dar am luat îndrăznelă și m'am arătat că v'am înfruntat, pentru-că ați lăsat obiceiul vostru cel vechiu. Mare laudă dar a hristianilor Filipiseni este și pentru-că îndată la începutul vestirei Evangheliei, adevă fără a avea pilda altor biserici spre a milui, aceștia de sineși și din firésca și iubitorea de Dumnezeu buna cunoștință a lor îndemnându-se, precum țice Chrisostom, purtau de grijă pentru cele trebuincioase ale lui Pavel, și pentru că da cele de nevoie, nu numai când se afla Pavel la dinșii, ci și când s'a dus din Machedonia, adevă când au fugit din hotarele lor și s'a dus la alte locuri; că au auđit aceștia pre înțeleptul Sirah țicend: «să nu uiți pre prieten în sufletul tău și să nu-l faci nepomenit pre el întru trebuințele tale» (Sir XXXVII, 6). Nu a țis însă, nici o biserică a dat mie, ci: nici o biserică s'a împărțășit de mine în cuvint de dare, și de luare, fiind-că milostenia ceea ce se face către Apostoli și către sfinții hristiani este împărțășire, și tu hristianul cel ce i miluești pre aceștia dai lucruri trupești și ții duhovnicești dela dinșii, precum întru alt loc o țice acesta însuși Pavel: «de ar semănat noi voue cele duhovnicești, mare lucru ar fi de vorr secera noi cele trupești ale vóstre?» (I Cor. IX, 11). Deci celelalte biserici ale hristianilor nu s'au împărțășit cu Pavel în cuvint de luat și de dat, adevă nu au priimit a da trupești și a lua duhovnicești.

16. Că și în Tesalonic și o dată și de două ori spre trebuință ați trimis mie.

Și acesta mare laudă este pentru Filipiseni, că o mică cetate a Filipilor hrănea pre Pavel când se afla în Tesalonic, în Mitropolia Machedoniei. Trebuință numește însă Pavel cheltuelile cele de trebuință și de nevoie pentru hrana vieței sale Drept și noi hristianii și învățătorii Evangheliei numai hrană: vieței se cuvine a căuta și numai cele de nevoie, și nu desfătarea și îndulcirea patimilor și de cele de prisos¹⁾.

17. Nu doar că caut darea, ci caut rodul cel ce priosește în cuvintul vostru.

Fiind-că mai sus a țis dumnezeescul Apostol smerit cuvint numind trebuința sa și cu acesta arătând că avea nevoie de lucruri stricăcioase, pentru acesta a nu se mândri Filipisenii c întru trebuință aflându-se Pavel îl hrănesc, țice dupre urmar

¹⁾ Veđi și suptînsemnarea stih. 9, cap. II al ceii I către Tesaloniceni și a doua suptînsemnare la aceea, adevă acesta: „că aduceți-vă aminte fraților de ostenelele și trudele noastre“.

nu dic voue frații mei că am trebuință, pentru-că ceii (cer) se dați mie, nu; ci pentru-că iubesc folosul vostru, că din împărțășirea acésta, voi să luați rod, care acest rod este spre cuvînt al vostru, adevă spre voi vè folosește. Veđi tu, hristiane, că acela ce da săracilor, acela se folosește mai mult din darea acésta?

18. Am luat însă tóte și îmi prisosesc.

Fiind-că a ȓis mai sus Apostolul cum că nu caut ca să dați mie, pentru a nu-ı face leneși intru a da (căci cei ce miluesc și fac bine altora orı cāt de îmbunătățiți ar fi cu atāta mai mult caută a le mulțami cei ce se miluesc de dınși și nu vor ca să-ı răcescă): pentru acésta ȓice aicea, că le-am luat tóte, și prisosesc; adevă, cu darea acésta a vóstră ce ați trimis mie, m'ați îndatorit, iar ca să nu se mândrască Filipisenii socotind cum că, ca o datorie a dat lui Pavel milostenia acésta; a ȓis, încă și că prisosesc, pentru ca să-ı îndulcescă iarăși fiind-că au făcut mai mult decāt datoria lor și au trimis de prisos milostenie.

M'am umplut priimind dela Epafrodit cele dela voi, miros de bună mirésmă, jertfa priimită, bine plăcută lui Dumnezeu.

O minune! Unde a înălțat darul și milostenia Filipisenilor fericitul Pavel. Nu am luat, ȓice, mila ce o ați trimis mie, ci o a luat însuși Dumnezeu prin mine¹⁾. Drept aceea măcar de și eă nu am trebuință însă de acésta nu lipsescă dela voi, fiind-că nici Dumnezeu are trebuință, cu tóte acestea cu atāta blāndețā și plăcere priimește milostenia cea către mine a vóstră, în cāt pentru acésta ceea ce ȓice dumnezeesca Scriptură pentru jertfa ce a proadus Noe lui Dumnezeu după potop ȓicēnd că: «Și a mirosit Domnul miros de bună mirésmă» (Fac. XX, 21), adevă ca un miros bine mirositor și ca o jertfă bine plăcută a priimit milostenia vóstră Dumnezeu. ȓice însă acestea Pavel pentru ca să nu se socotescă Filipisenii hristianii că Dumnezeu neavēnd trebuință de nimica, eı să se facă lenevoși despre a da milostenie, iar socotind că Dumnezeu priimește cu atāta mulțāmire mila lor, eı să se facă mai osirdnici spre a milui.

¹⁾ Pentru acésta a ȓis Teodorit „că voi ați dat lui Epafrodit, iar Epafrodit mie, iar Dumnezeu prin mine a priimit jertfa și crește lauda lor sărăcia ceea ce era de fațā, că nu îmbelșugați fiind trimetea, ci cu sărăcia cea mai dupre urmă împreună înjugați. Și acésta o a arātat Apostolul în cea a dōua către Corintenii ȓicēnd așa: „intru sărăcia lor cea intru adānc au prisosit intru bogăția prostimei lor“ (I Cor. VIII, 2).

19. Iar Dumnezeuul meu să plinască totă trebuința voastră după bogăția sa întru slavă în Christos Iisus¹⁾.

Fiind-că mai sus a ȳis cerescul călător Pavel, cum că v'ați nevremit, adecă nu ați avut chip, ci v'ați strimtorit și pentru acēsta nu ați trimis mie atăta vreme, pentru acēsta aicea rōgă lor dela Dumnezeu, pentru ca să aibă tōte bunătățile cele de trebuință și să se afle intru îndestulare; căci de ar fi fost Filipisenii filosofi și pusnici și necăsătoriți, nu ar fi rugat lor Pavel bunătățile aceste trupești, iar fiind-că erau omeni lumești cu femei, cu copii și aveau ore-care poftă de bunătățile cele de acum, pentru acēsta face conpogorămint Pavel și rōgă pentru dînșii, nu ca să aibă de prisos și desfătare și cele mai pre sus de trebuință, ci venitul celor de nevoie; că bine voescă, ȳice, Domnul a plini totă trebuința voastră, în cât a nu avea nevoie și lipsă; apoi pentru ca să nu socotescă că Dumnezeu ȳi va strămtori, pentru acēsta ȳice după urmare, după bogăția sa, adecă Dumnezeu cu îmbelșugare pōte da voue tōte cele de trebuință, pentru a nu v'e strămtori, însă voi se cuvine a întrebuița bunătățile acelea ce are a v'e dărui voue, spre slava numelui lui. Iar acēsta «în Christos Iisus», pōte a se înȳelege că Părintele le va face acestea voue întru Christos Iisus, adecă prin mijlocirea lui Iisus Christos; pōte însă a se înȳelege și așa, cum că voi se cuvenea a întrebuița bunătățile cele ce v'a dărui Dumnezeu, nu pentru slava deșartă și lauda omenilor, ci intru slava ceea ce se înalță întru Iisus Christos, că ȳice după urmare:

20. Iar lui Dumnezeu și Părintelui nostru slavă în vécurile vécurilor; amin.

Fiind-că a ȳis mai sus fericitul Apostolul Domnului spre slava lui Christos, după urmare ȳice aicea, că acēstă slavă a lui Christos este slavă și a Părintelui²⁾.

¹⁾ Fericitul Teodorit ȳice, că dumnezeescul Pavel cu cuvintele acestea a blagoslovenia o a cerut asupra Filipisenilor (căci și Domnul poruncește în sf. Evanghelie „ca să cerem pânea cea de tōte ȳilele și spre flință“) și slava ceea ce va se fie în Christos Iisus, căci Christos este puternic a da și aceea și acēsta; pentru-că are bogăție nemăsurată.

²⁾ Pōte însă și căci mai sus a făcut Pavel rugăciunea ca să plinască Dumnezeu bunătățile tōte cele trebuincioase Filipisenilor, pentru acēsta după sfârșitul rugăciunei, a dat slavă și mulțămire lui Dumnezeu și Părintelui; căci totă rugăciunea este obiceiul a avea acest-fel de sfârșit slavocuvântător lui Dumnezeu; cu tōte că Pavel și are obiceiul nu numai când se rōgă, ci și când vorobește curat vre un ore-care cuvânt mare și vre o noimă a săvârși cuvântul cu slavocuvântarea lui Dumnezeu și cu mulțămire. Și veȳi la cap. XI, stih. 36 al ceii către Romani ce ȳice? Acest sfânt Apostol are sfânt obiceiul ca acesta și când nu-

21. Imbrățișați pre toți sfinții în Christos Iisus.

Nu de puțină dragoste semn este a îmbrățișa marele Apostol prin scrisorile sale pre toți Filipisenii hristianii; că pre aceștia

mește numai numele prea dulcelui Dumneșeu și Părintele, îndată din dumneșeșca evlavie se pornește spre slavocuvîntarea lui. Pentru acesta și dice ore când: „Iar celuia ce pôte a vè întări pre voi, singur înțeleptul Dumneșeu prin Iisus Christos, căruia slava în vecuri amin“ (Rom. XIV, 27). Iar altă dată: „Dumneșeu și Părintele Domnului nostru Iisus Christos știe, cel ce este binecuvîntat în veci“ (II Cor. XI, 31), și: „Acestuia slavă în Biserică în Iisus Christos întru tôte neamurile vècului vècurilor, amin“ (Efes. III, 21) și iarăși „Iar împèratului vècurilor singur nesticatului, nevèdutului, singur înțeleptului Dumneșeu, cinste și slavă în vècuri amin“ (I Timot. I, 11) și iarăși „a slujit făpturei mai mult decât ziditorului, care este binecuvîntat în veci amin“ (Gal. I, 4). O face încă acesta dumneșeșcul Apostol, pentru ca pre toți noi să ne învețe, că și când pomeneim cu gura sfințitul și binecuvîntatul numele lui Dumneșeu și Părintelui, să o facem acesta, sau al Mântuitorului Christos, sau al Sf. Duh, îndată să adăogim și acest cuvînt: acestuia slava în veci amin, precum și sf. Efrem Sirul, la nenumèrate locuri ale cuvîntelor lui, când pomenește slăvitul numele lui Dumneșeu, dupre urmare dice „acestuiă slavă în veci amin“, Apostolului Pavel urmînd întru acesta; fiind-că cu adevèrat Dumneșeu este atât de slăvit, atât de mare și atât de minunat, în cât are firèșcă și înființată slavă, pentru acesta și Dumneșeul slavei se numește de către dumneșeșca Scriptură și alta ore ce nu i se cuvine fără decât slavocuvîntare, stăpânire, laudă și cântare dela tôte cuvîntătorele sale făpturi și dela angheli și dela ômeni și nu ca în lungime de vreme plinită, ci întru nesfîrșitele vècurile vècurilor. Pentru acesta și cel ce se lenevește a slavocuvînta pre Dumneșeu, acesta nu se va noroci de slava ce va să fie, precum pre acest înfricoșat cuvînt îl scrie sfințitul și prea teologhicescul acela Ioan Ticara într'o rugăciune dicînd chiar așa anume „că cel ce se lenevește a te slavocuvînta, de slava ceea ce va să fie nu se va noroci“.

Pentru acesta și mulți din Italiani au acest bun obicei și când pomeneșc înfricoșatul și slăvitul numele lui Dumneșeu, sau al lui Iisus Christos, sau al prea Sf. Duh, îndată își iaă capela și acoperemîntul capului, ca cu acesta să arate respectul cel către Dumneșeu și evlavia și dupre urmare slava ce se cuvine sfințitului numelui lui. Istorisesc ore-carî însă că și unul din filosofi cei noi și metafizici avea un obicei ca acesta și când se întempla a pomeni numele lui Dumneșeu, tremura cu totul de la cap până la picîore și tôte mădulările lui se clăteau pentru-că împreună cu numele lui Dumneșeu îndată socotea și nemărginită puterea lui Dumneșeu înțelepciunea și slava și marea cuvîință și neputînd a suferi o atât de înfricoșată și mare încuviințată înțelegere de Dumneșeu, cu totul tremura. Și acesta este pricina pentru care tôte nenumèratele și fericitele duhurile nematerialnicilor angheli teorisînd la neajunsa și neapropiata slava prea dumneșeștei stăpînitoare Treimi, de multa lor mirare și înspăimîntare, alta nu pot a face, fără numai a slavocuvînta neîncetat pre dumneșeșca stăpânire cea de trei sori strigînd într'un glas une ori adecă: „sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava ta“; iar alte ori „binecuvîntată e slava Domnului din locul lui“; altă dată „aliluia, aliluia, aliluia“ precum dupre următorele

ii numește toți sfinți. Iar Teodorit dice: «Nu tot cel ce se numește pre sineși sfint, este sfint, ci cela ce crede întru Domnul Iisus și carele petrece duple legile lui».

Vă îmbrățișează pre voi sfinții cei împreună cu mine.

Mulți frați erau împreună cu Pavel, pôte însă și aceștia să fi fost din cetatea Romei trăgându-se, însă nu erau atât de des-toinici în cât a lua asupra lor dregătorie și purtare de grije a postoléscă, adecă a propovedui Evganghelia și a se primejdi pentru credință, ca Apostoli, că singur Timotei era unul ca acesta, pre carele pentru acêsta și de un suflet cu sine l'a numit mai sus. Inșă și pre aceștia nu i-a lăsat dumneđeescul Apostol ne lăudați, numindu-i pre ei frați.

22. Vă îmbrățișează pre voi toți sfinții mai ales din casa Chesarului.

A îmbarbătat aicea pre hristianii cei din Filipi Apostolul, și i-au împuternicit dicide, că propoveduirea Evgangheliei a ajuns și până în palatul cel împărătesc a Chesarului Neron, și că cei ce se află în curțile împărătești au defăimat slava și bogăția și îndulcirile și primejdiile pentru credința și dragostea lui Chri-

laudele acestea prorocul Isaia și Iezechil și Ioan în Apocalips arată. Pentru acêsta dice Nicolae Cavașila: „Cum că și înșăși firea și potrivirea lucrului la acêsta mai întâiu cere slavocuvintare; că îndată apropiindu-ne la Dumneđeū, gândim prin neapropierea slavei lui și puterea și mărire, pentru care urmază mirare și înspăimântare și cele ca acestea; și acêstea este slavocuvintarea“ (Cap. X, din tâlc. dumneđeștei Ieturgii) și pentru ca să dic în scurt, Dumneđeū cere cu îndatorire ca pre o neapărată datorie și dajdie dela făpturile sale cele ce sînt în cerū și cele ce sînt pre pămēt, slavocuvintare și mulțămire; pentru acêsta și dice prin prorocul David: „Că ce este mie în cerū? (fără numai slavocuvintarea adecă și mulțămirea) și dela tine omule, ce am voit pre pămēt: decăt numai slavocuvintare și mulțămire?“. Pentru acêsta și prorocul Isaia, când a auđit pre serafimi că diceau: „sfint, sfint, sfint“, s'a umilit și ticălos pre sineși s'a numit, pentru-că serafimii neîncetat slavocuvintă pre Dumneđeū, iar el nu o făcea acêsta, ci își spurca buzele și limba sa cu cuvintele cele zădărnicești și omenești. Așa tâlcuește Marele Vasilie dicide: „S'a înspăimântat înșă prorocul căci a vėđut lucrarea serafimilor, care nimic alta făcea decăt sfințea pre Dumneđeū. Atuncea nimic alta a venit în conștiința sa decăt ș'a adus aminte de ne-curăția ce era în buzele sale, că vorovește și omenește și își spurca limba sa de multe ori cu graiurile cele despre deșertăciunea lumei. Decumilindu-se pentru neasemănarea cea către aceia și cum că serafimi nimic alta grăesc decăt glăsuesc sfințenia dumneđeirei, iar el își are glasul scū, indeletnicindu-se mai mult întru lucruri omenești. Pentru acêsta a dis „o ticălosul eū că m'am umilit“ (tâlc. la cap. VI, la Isaia) Pentru acêsta și fiește-carele hristian, ori de câte ori va grăi în deșert să cuvine a se căi și a se măhni ca Isaia, pentru-că „și-a spurcat gura sa cu deșertele cuvinte și nu o a sfințit cu slavocuvintările lui Dumneđeū.

stos. Drept aceea dacă acei de bun neam le-au defăimat acesteia atât, cu cât mai virtos voi cei smeriți și proști sinței datori, dice, se le defăimați acestea pentru Christos? Arată însă cu aceste cuvinte Pavel, cum că își aduce aminte, și pomenește fapta bună a Filipisenilor către credincioșii ce se află în împărătescul palat și pentru acesta și aceia au venit întru atâta dor pentru Filipiseni în cât a-i îmbrătoșa pre ei prin Pavel.

23. Darul Domnului nostru Iisus Christos fie cu voi cu toți; amin.

Dupre obiceiul ce avea fericitul Pavel a sfârși întru rugăciune sfințele sale scrisori, așa sfârșește și acesta întru rugăciune. O face însă acesta și ca să învețe pre Filipiseni și pre toți hristianii să fie deplin încredințați cum că toate isprăvile și faptele bune câte le au, le au ca Darul Domnului nostru Iisus Christos, și cu această încredințare să nu se mândrească, căci cu acest chip tot-de-una va fi Darul lui Christos cu dinșii, adecă de nu se vor mândri. Bine voiască Mântuitorul Christos dar, ca și noi cei ce cetim scrisoarea acesta să o câștigăm pre totă altă faptă bună, iar mai ales lucrarea milosteniei, cu Darul și cu ajutorul Domnului nostru Iisus Christos, ca și noi înșine folosindu-ne, dând celor-l-alți frați ai noștri, ce au trebuință și mai ales celor ce pățimesc gone și munci, pentru Dumneșeu și pentru porunca lui Dumneșeu, să ne învrednicim a dobândi bogăția Darului lui în vécul acesta și întru cel ce va să fie, căruia Dumneșeu slavă fie și stăpânire acum și de-apurarea și în veci; amin¹⁾).

Scrisoarea acesta trimisă către Filipiseni s'a scris dela Roma și s'a trimis prin Epafrodit.

¹⁾ Insemnează, că dicerea acesta „Darul Domnului nostru Iisus Christos, fie cu toți voi amin“ este orația și îmbrătoșarea lui Pavel, care cu însăși mâna sa o scria și este în loc de „fiți sănătoși“, care obișnuim acum a scrie la sfârșitul scrisorilor, dupre Teodorit. Veđi și la sfârșitul ceii a două către Tesaloniceni.